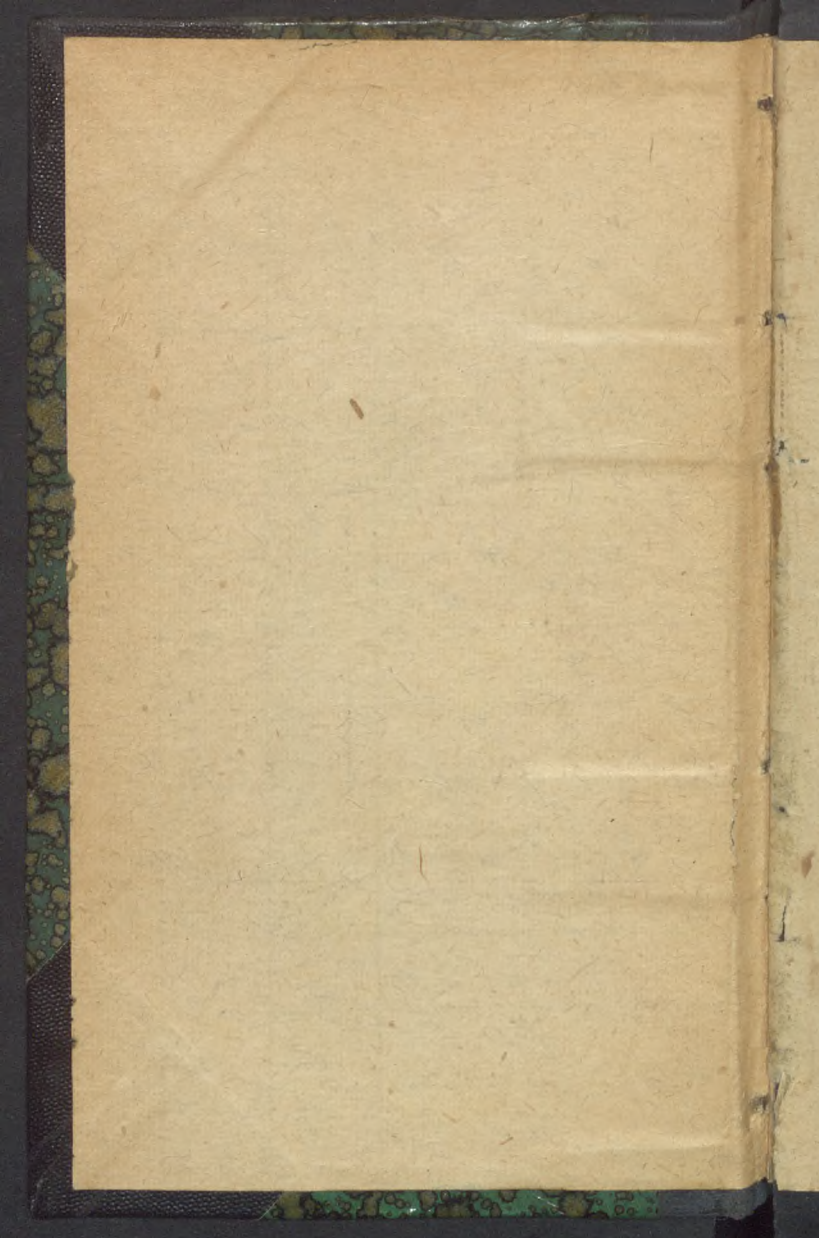

M
15.820

64
.....

CSZK

M. J.

LIEBLEIN SZEVERIN

MAROKKÓI VÁNDOROK

FORDÍTOTTA

BALLA MIHÁLY

Csillag

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

1921

3. 103

(R2)

M 15.820/64

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1968/R leltár

Minél jobban közeledett a gyorsvonat Württemberg fővárosához, annál nyugtalanabb voltam. Nagy, termékeny rónák, szőlőhegyek, kis városok barátságos házaikkal és tiszteletet parancsoló templomtornyaikkal, hegyek tetején álló várkastélyok suhantak el mellett, anélkül hogy csak egy gondolatomat is vettem volna reájok. A legkevésbé sem érdekelt pátriarkai szakállával és egyéb ótestamentomi felszerelésével még az a két vándorló zsidó sem, aki Würzburgnál szállt fel szakszomba, s a legszerényebb szeretetreméltó megjegyzést sem volt képes kicsikarni belőlem az az ifjú hölgy sem, ki, gyűrűsujján rabszolga-jelvény nélkül, szemközt ült velem. A zsebemben érintetlenül maradt a Berliner Morgenzeitung, valamint »A veszedelmes életkor« című hírhedt könyv, én magam pedig, ki egyébkor versenyt szoktam füstölni a lokomotívval, újra meg újra azon kaptam magam, hogy a kialudt szivaromon szippantok nagyokat. Minden gondolatom egy pont körül forgott, a viszontlátás körül, mely utamra vitt, a viszontlátás körül Moghreb messze, boldog vadászterületeiről való bajtársaimmal. Tizenhárom éve múlt, hogy utoljára láttuk egymást és hírét sem hallottuk

egymásnak. Elszéledtünk, kiki a saját otthonába, a saját hazájába; de mielőtt elszakadtunk egymástól, szentül megfogadtuk, hogy, ha még életben leszünk, találkozni fogunk 1911 május 20-ikán, és Stuttgartot, Württemberg fővárosát szemeltük ki összejövetelünk színhelyéül. Ez a város nemcsak hogy szép kényelmesen középben feküdt mindannyiunk számára, hanem nevezetes volt arról is, hogy ott született a mi számvevőnk, a vadászkürtös Nyam-Nyam.

— Majd összetrombitállak benneteket, — jelentette ki ünnepélyesen — azzal a tárogatóval, melyet Efráim mestertől cigánykodtam ki, legyetek nyugodtak, összetrombitállak benneteket a világ minden tájáról. És meg fogjátok hallani kürtöm szavát, bárhol lesznek sátraitok, össze fogtok seregleni keletről és nyugatról, és együtt fogjuk üríteni a fejedelmi mustot és vissza fogunk emlékezni a régi napokra!

Lehet-e csodálni, hogy nyugtalanság és feszült várokozás vett erőt rajtam? Tizenhárom év nagy idő. Sok merész várat lehet ily időközben felépíteni, sokat a földdel egyenlővé tenni. Sok szem nyílik meg és záródik le tizenhárom év alatt. Tizenhárom év! Vajjon hányan élnek még a bajtársak közül és hányan jelennek meg a találkozón? Milyenek lehetnek most és mivé tehette őket a hosszú idő? Megroppantak és megpuhultak-e, vagy oly keményen állnak-e még a lábukon, mint akkor, és azzal a derült, bátor szemmel nézik-e még a világot, mint azokon a napokon, mikor együtt jártuk egymással a csillámló síkföldeket messze

lenn a Dél világában? No — egészen illetlenül bizonyára nem hagyta az idő a bűnös fejöket. Semmi kétség, ezüstsálakat szőtt az üstökükbe s itt-ott új ráncot vágott az arcukba. Úgy lehet, erősebben fejlődött ki egyiknek vagy másiknak silhouetteje, — e gondolatra bátoritan pillantást vetettem saját kisdéd gömbölydedségemre — ej no, sebjaj, a legfontosabb kérdés mégis csak az, hogy megóvták-e jó humorukat és életkedvüket. De ha elbúcsúzkodott tőlük az égnek ez az ajándéka is, akkor csakugyan jobb volna, ha sohasem találkoznánk többé egymással. Mert jaj, mit nem értem meg már ebben a tekintetben! Fiatalkori pajtásaimat, jókedvű, friss cimborákat, kiknek ünnep volt az élet minden órája, mogorva pillantású, kiszáradt lelkű, görnyedt, unalmas legényekként láttam viszont, vakmerő, büszke fiúkat, kik elindultak, meghódítani a világot, láttam visszatérni oly zsémbesen, oly csüggetegen, hogy reájuk sem lehetett ismerni többé. Hát úgy van az, sokaknak szigorú mestere az idő, ugyancsak nem érti az a tréfát!

Felálltam és végigmentem egyszer a hosszú harmónikás kocsin. Az egyik szakaszban egy kövér férfiú feküdt hanyatt és aludt. Sűrű, hollófekeete haj omlott a homlokába, az arca pedig majdnem egészen eltűnt a torzonborz körszakállában. A ruhája merő gyűrődés, csupa merő por volt az utazás következtében, szóval, az egész ember vajmi kevésbé tett bizalomgerjesztő benyomást. Mikor éppen elhaladtam mellette, kinyitotta félig a szemét, a száját pedig, egy hatalmas ásítással, egészen. Huh,

erre aztán felismertem! Olyan ferdénálló, valósággal keresztbenőtt metszőfoga nem volt a föld kerekiségén másnak, mint Pokovnak, az orosz doktornak, az én régi jó barátomnak, a pusztai madárnak — bizalmas körben a »keresztcsőrű« névvel szoktuk illetni —, Pokovnak, kit a balsors mindig üldözött, de soha le nem sujthatott, mert mindig átlábolt a szerencsétlenségen el nem pusztítható akasztófahumorával. Uramfia, valóságos vad szerecsen lett belőle!

Már-már újra lehúnyta fáradt szemét, de már nem türtöztethettem tovább magam és elfütyöltem a kürtjelet, Nyam-Nyam régi jeladását.

Pokov felugrott, mintha tarantálpók csípte volna meg és bámészul nézett reám. De most egyszerre átszállt vonásain a felismerés ragyogványa.

— Soha ennél nevezetesebb dolgot, — dörögte. — Itt fekszem a saroglyán s éppen azt álmodom, hogy idejössz hozzám és akkor — oh, mily csodálatos, hogy viszontlátjuk egymást!

Mikor túlestünk a kölcsönös kérdések és feleletek első záporosójén, átmentünk az étkező-kocsiba és kértünk egy-egy pohár sört.

— Mondd meg, no, milyen benyomást teszek reád? — kérdezte Pokov.

— Mint egy bozóttal benőtt kert.

Pokov elborult.

— Látod, — mondotta, és hátravetette a hatalmas sörényét — odafenn olyannak kell lennem. Azt akarják, a félkegyelműek, hogy éppen olyan legyek. Ha nem borítaná el úgy a szörzet az egész fejemet, akkor nem volnék elég bizalomgerjesztő és prófétaszerű nekik.

Mert tudd meg, hogy veszettül nagy doktor vagyok én Tobolszkban, átkozottul messze, egészen az Isten háta mögött, Szibériában. Az ember ott nem mutatkozhatik borotvált képpel, mint egy lakáj, vagy oly símán, mint a most cserzett bőr. Egyébként azzal a gondolattal járok, hogy most, mikor lassan-lassan civilizáltabb tájakra érünk, kissé megnyirbáltatom az erdőt, úgyis erősen összegubancolódott a hosszú utazás közben. Megszakítás nélkül, éjjel-nappal utazva jöttem ide Tobolszkból, hogy jókor érkezzem meg.

— A hajad pedig csakugyan épp oly fekete és sűrű, mint régente, — mondtam csodálkozva.

— Festem, atyuskám — tökéletesen színtartó, saját találmányom. Fjedóra parancsolta reám.

— Ki az a Fjedóra ? ...

— Feodóra a feleségem, egy szomszédkerületbeli pópa leánya. Nagyszerű hölgy és mégis jámbor, mint egy apáca. Minden esztendőben megajándékoz egy kicsikével — alkalomadtán kettővel is —, most tizennégyen vannak szépen fejlett gyermekeink.

— Hiszen az óriási, de Isten óvjon engem olyan háztartástól ! Egyébként jól mehet sorod, hogy megengedhetsz magadnak ily fényűzést.

Pokov reámnézett a barna gyermekszemeivel, s úgy rémlett, mintha valami idegenszerűséget, valami bátortalanságot fedeznék fel a pillantásában.

— *Kénytelen* vagyok megtartani ezt a tempót, — mondotta halk sóhajjal ; — az a három nap, melyet Fjedóra a gyermekágyban tölt, egyetlen szabadságom az egész esztendőben

— De Pokov !

— Úgy van, — csakugyan oly veszettül szerelmes belém, — mondotta habozva és lesütve szemét ; — de talán legjobb úgy.

— Eszerint hát most a pontosan megismétlődő szabadságod napjait éled ?

— Persze, hiszen csak gondolhatod.

— No, akkor gratulálok, Pokov.

— Oh köszönöm, de az eset nem múlik el egy kis botrány nélkül, mikor hazatérek, mert ezúttal három vagy négy heti szabadságra gondoltam. Hiszen most kellett útra kerekednem ; tudod, szent fogadalmat tettünk, én pedig becsületes fiú vagyok. Elkövettem hát egy betörést, zsebrevágtam kétezer rubelt és kerekét oldottam.

— Félrebeszélsz ... betörtél ... kerekét oldottál?

— No persze, betörtem. Másképp honnan vettem volna a pénzt. Tudniillik Fjedóra kezeli a pénzügyeket és minden rézfillér, melyet megkeresek, egy vaspénztárba vándorol, mely erősen le van srófolva a padlóra. Ez csak elég furfangos berendezkedés, szintén az ő találmánya.

— Hát akkor a saját vaskasszádba törtél be ? — kérdeztem megkönnyebbülten.

— Úgy van, nem lehetett másképp. Egyéb-ként tettem be nyugtát. Eleinte bizonyára dühös lesz és nagy lármát csap ; de írok neki egy gyöngéd levelet, az majd úgy hat reá, mint az idegcsillapító por. Aztán majd csak túlteszi magát rajta Isten segítségével. De most beszéljünk másról, — szakította félbe a saját szavait. — Mit hallottál az egész idő alatt barátainkról ?

— Egy kukkot sem.

— Én sem és éppen ez az érdekfeszítő. Annál többet tudunk meg róluk majd azután. Uram-Istenem, a régi jó fiúk! Szeretném tudni, hányan vannak még életben. No, de hiszen megtudjuk mielőbb.

Éppen Ludwigsburg mellett robogtunk el.

Pokov gondolataiba mélyedten, némán ült helyén és mereven nézett ki az ablakon.

— Kedves barátom, — mondotta végre és átható pillantást vetett reám — okvetlenül fel kell hogy világosítsalak még egy dologról. Jut-e még eszedbe, hogy abban a kis városban, hol azok a szép ezüstnyárfák voltak, egyszer keresztbe voltak metszve a hurok a mandolinodon?

— Hogyne, különös véletlen volt.

Pokov a két kezébe fogta a kezem és esdeklő pillantást vetett reám.

— Hallod-e... én... én voltam az oka annak a véletlennek, most pedig szeretnék őszinte szívvel bocsánatot kérni tőled érte. De hát oly határtalanul dühös voltam a zeneszerszámodra, mikor napnyugtakor a kis Aisa előtt pengetted húrjait. Úgy vettem észre, háttározottan azon az úton van, hogy belédhábordjon, még pedig egyesegyedül a zeneszerszámodért. Ki voltam kelve magamból, mert hiszen én is szerelmes voltam Aisába. Nagyon ingerelt, mikor észrevettem, hogy napról-napra veszttem nála a talajt, holott oly gyöngéden és elolvadóan fujtam pásztorsípomat, hogy még a halott is megilletődhetett volna a hangjaitól. De mikor előkerültél te és rázendítettél

a dalodra, Aisa mérgesen förmedt reám, hogy dugjam zsebre a sípomat. Olyankor vérző szívvel álltam odább, ő pedig leguggolt a tamariszkacserje alá, mint egy kis madár és ragyogó szemmel hallgatott reád. Az ördögbe, nem bírtam tovább, s egy éjszaka elnyisszantottam azokat az átkozott húrokat. Oh, atyuskám hányszor visszagondoltam azóta erre a gonosztetre és mily keserűen bántam meg! Mindig oly jó voltál hozzám s a szívedben nem volt semmi hamisság. Mondd, megbocsáthatod bűnömet?

— Teljes szívemből, régi cimborám! Verd ki a fejedből az egésztest és ne emészd magad többé az ezüstnyárfás város afrikai szépe miatt. Hiszen kárpótlásul megvan most helyette a Fjedórád, — tettem hozzá kissé gonoszul.

Pokov felsóhajtott.

— Hát igen, és akárhányszor kellett már gondolnom arra a mondásra, hogy van nemezis ezen a világon.

— De még egyet, Pokov. Ha nem emlékszem rosszul, a sípod nemsokára az után az eset után felmondta a szolgálatot.

— Tökéletesen úgy van. Egyszerre visítani kezdett és rekedt lett a hangja, mint egy kéthónapos kis kakasnak. Máig sem tudom, mi baj érhetette oly hirtelen.

— Megmagyarázom, kedves Pokov. Mikor a mandolinom hasznavehetetlenné vált, kissé aggódni kezdettem a flótád miatt, tehát merő barátságból faricskálni kezdtem egy kissé a lyukai körül, aztán agyagot kentem a belsejébe.

Pokov teljes nagyságában felállt, s a régi marokkói mosoly ragyogott fel széles arcán.

— Oh, te istentelen, te agyafúrt ...

— — Stuttgart !... Kiszállni !

*

A stuttgarti Grabenstrasseban, az ősrégi székesegyházzal éppen szemközt s mintegy szent árnyékában, egy vendéglő van, a »Régi Posta«. A ház harántoldalán, mindjárt az utcára néző csinos oromfal alatt, tarka színekben egy postakocsi képe látszik, melyet négy tüzes ló visz teljes sebességgel s melynek bakján egy kürtjét fúvó postáslegény ül ; lehet mondani, látvány-nak pompás. Átlépve a vendéglő küszöbén, az ember mindjárt az ivószobába teszi lábát, s úgy érzi, mintha egyszerre a mult század első felébe helyezkedett volna vissza. A helyiség alacsony s a furcsa képeket, melyekkel az inkább jóhiszemű, mint tehetséges művész díszítette falait, erősen megviselte az ódonság meg a füst. De a helyiségben van valami kedélyes, sőt vonzó, az egésznek vannak hagyományai. Temérdek kancsó habzó barna sör szaladt már le ott a száraz torkokon, s közben pergett a kocka a fehérre súrolt asztalokon s a templom tornyának hatalmas »aranyharangja« meg-megbongatta még hangját a gondjukat elvető korhelyek feje fölött. A legvaskosabb, égbe-kiáltó hazugságokat s a Svábföld kísérteties kastélyainak és regés erdeinek legcsodásabb történeteit tálalták fel itt az idők folyamán a feszült érdeklődéssel figyelő asztaltársaságoknak az országutak vándorai és a nagyokat mondó erdészek, közben pedig a templom tornyának zenészei elfújták szép dallamaikat, s

benn az ivóban minden óra fordulójánál kilépett a régi schwarzwaldi órából a remek postáslegény, hogy elharsogja vidám kürtjelét. Így volt egykor és így van még most is. Még mindig ott jár-kelel vendégei közt nyájas vonásaival egy fehérhajú vendéglős és »adj' Isten«-t mondva, egy-egy szippantással kínálja őket kiválóan finom burnótjából; gyalázat reá, aki visszautasítja a szippantatot! Még most is szemrevaló hajadon sűrög-forog szaporán az asztalok között és kedélyes »prosit!«-tal teszi a vendég elé a szépen festett kancsót, azzal az utánoszthatatlan prosit-tal, melynek csak a délnémet tudja megadni azt a hamisíthatlanul meleg, szívből fakadó hangot.

A nagy ivószoba mögött van a »Szentély«. Nem nagy helyiség, de olyan, hogy az ember rendkívül ünnepélyesen érzi magát benne. Itt laknak az elhunyt törzsvendégek szellemei. Amíg éltek, e férfiak itt időztek legörömeztőbb, nem csoda, hogy most is szívesen tanyáznak itt. Bizonyos, hogy nem esznek, nem isznak semmit s nem adnak már borralalót sem. De nem tehetnek róla; ellenben tesznek olyat, ami sokkal jobb annál: szép nimbuszsal övezik körül a szentélyt. És ott vannak az ereklyék is: vidám borközi kedvben írt rigmusok, közmondások és jelmondatok, melyeket tétova kézzel karcoltak egykor egy-egy széktámlára, asztaltáblára vagy kancsófedélre. És hagytak ott emléktárgyakat: lobogót, szalagot, hervadt koszorút, oklevelet. Mindez tiszteletreméltó színt kölcsönöz a kis helyiségnek. Éppen ezek az apróságok alkotják az összekötő kap-

csot a mult és a jelen közt. Buzdítják a fiakat, hogy folytassák ott, ahol apáik abbanhagyták, mikor kihullott kezükből a kanesó. S a holtak hagyományához híven írtenek emlékezetükre az élők egy korsót, két korsót, megszámlálhatatlan korsót. Ami csak helyes és méltányos minden tekintetben.

Ebben a szentélyben ült május 25-ikén este kilenc órakor egy négy tagból álló csoportozat. Ott ült mindenekelőtt Nyam-Nyam, a kürtös, aztán jobbján Kickaway Hugh, a költő, azonkívül pedig még Pokov, meg én. A viszontlátás nagyon bensőségessé alakult. Különösen meg voltunk elégedve egymás külső valójával, a belső világunkat illetőleg pedig biztosítottuk egymást, hogy nem történt benne semmi változás. Szó sem volt szertelen kitörésekről — nem vagyunk nyafogó asszonyok. Hugh volt az egyetlen köztünk, aki némileg hajlott a nyafogásra; de minthogy költő volt, mi többiek azt egészen rendbenlévőnek találtuk.

Mikor alig negyedórája voltunk együtt, az a tizenhárom év, mióta nem láttuk egymást, úgy tűnt föl előttünk, mint az álom. Mindaz, amit az idő vasfogáról fecsegttem magamban, vas helyett csak bádog volt, úgy rémlett nekem, hogy az a fog egyáltalában nem kezdett ki bennünket. Még Pokov is újra emberi formát öltött, mióta a borbély kissé a pártfogásába vette.

— Édes Istenem, szakasztottan úgy van, mintha megint a sátrunkban volnánk, — mondotta Hugh. — Nem hiányzik hozzá semmi más, mint Takó esti dala meg a vadgalambok turbékolása az olajfaligetekben.

— Itt van helyette ez a remek sör, — mondotta Pokov, szájához emelve a kancsót. — Többet ér ez, mint a vadgalambok egész raja. Áldja meg az Isten fenn a mennyországban azt az embert, aki ezt kitalálta!

— Oh, hiányzik bizony még valami, — jegyezte meg Nyam-Nyam. — Nincs itt köztünk Bobó, a márkí és Bolton, és hiányzanak rajtuk kívül még ketten. Nem értem, hol maradnak. Borzasztó hitványság, hogy kihúzzák magukat.

— Talán meghaltak, — jegyezte meg egyikünk.

— Nagyon is bosszantó volna, — vélekedett Nyam-Nyam — mert már annyi szórakozást eszeltem ki számukra. Egyébként könnyen meglehet, hogy Bobó lecsúszott. Vakmerő fráter volt világéletében. Ráadásul örökös háborúság volt odalenn a legutóbbi esztendőben. Persze hogy nem állhatta meg, hogy bele ne keveredjék, a tökfilkó.

— Bobót nem érte golyó, kürtösöm, — jelentette ki Pokov határozottan. — Nagyon tudhatod, hogy amulettje van, mely megóvjá, még pedig olyan, mely csalhatatlan. Azonkívül megjósolta neki Kszárban az a vén boszorkány, hogy megéri a hetvenöt évet, tehát még jó sokáig járhatja a világot.

— Az öregasszony azt is megjósolta, hogy engem meg felkötnek, mihelyt megérem harmincnyolc éves koromat, — felelte Nyam-Nyam — pedig már negyvenöt vagyok. Nem lehet adni az öreg hölgyre.

— Oh, a sors istennőjének egy kis tévedése az egész, — vetette közbe Pokov — csak az

évek számában tévedett. De felkötni felkötnék, öregecském.

— Béka! Béka! — kiáltotta Nyam-Nyam fisztulahangon és gonoszul sandított át Pokovra. Az a békahistória volt Nyam-Nyam legbiztosabban ható tromfja, amikor az orosz ugratni akarta.

— Szent Kleofás, megint előhozakodik azzal az ócskasággal! Már az igaz, hogy leleményes agyvelőd van, kürtösöm, — mondotta Pokov, és rosszalva csóválta meg a fejét.

— Moghreb földjén történt valamikor, hogy két irlandi egy bizonyos barbár orosz társaságában Tangerből Mogogába tartott lovon, — folytatta Nyam-Nyam rendületlen nyugalommal. — Azért keltek világjáró útjaikra, hogy tanulmányozzák az idegen népek életét és szokásait, és borzasztóan tudós férfiú volt mind a három. Hosszú tudósításokat küldöttek az ujságoknak fölöttelező mértékben nevezetes megfigyeléseikről, s temérdek olvasójuk hatalmasan csodálta őket tudományukért meg az éleslátásukért. Pokov — vagy hadd mondok inkább úgy: az orosz barbár — különösen jó nevet vívott ki magának a természetrajzi felfedezéseivel — mert tudniillik orvos és zoológus volt. Tangerben megismerkedtek három tudós férfiúval, Bobóval, a márkival, s még egy harmadikkal, aki itt ül köztetek, s úgy merítették e férfiak tudásának forrásából, mint a kútból; sőt majdnem azt merném mondani, hogy visszaéltek vele, amennyiben e tudós férfiak nézeteit és tapasztalatait saját szerzeményükként adták ki, ami nem volt szép tőlük. — Hallgass.

keresztcsőrű, ne vágj a szavamba! — Nos, ezzel hárman Mogogába tartottak lovon, abba a kis fészekbe Tetuan országútján. Délután volt, szellő sem lebbent, a fecskék magasan szálltak a levegőben, s a békák brekegtek a mocsarakban. Údító eső öntözte meg a rónaságot és hűtötte le a levegőt. Az orosz barbár egyszerre megállította lovát a régi római híd előtt. Egy természetrajzi különösséget fedezett föl. A hídnak mindegyik oldalán öt béka ült; mindegyik előtt egy pohár likőr és mindegyiknek szivar égett a szájában. Olyanok voltak, mint megannyi jól táplált szerzetesbarát s úgy szívták mellükre a füstöt, mint a javíthatatlan nikotinimádók. A három felfedező-utazó sietve kapta le fotografálógépével a bámulatraméltó jelenséget, aztán beírták a naplójukba: »Marokkóban a békák szivarozva és pálinkázva tartanak pihenőt, szakasztottan úgy, mint az emberek.« Persze nem tudták, hogy az a csavargó Bobó a cimboráival együtt valamivel előbb ugyanazon a helyen járt s vékony selyemcérnával lekötözte és égő szivarral szerelte fel a békákat. Tudniillik közismert fogás ez Marokkóban. A békák nem tudják kiköpni a szivart, hanem kénytelenek végigszívni. Az európai közönség egy hét múlva nagy élvezettel olvasta a nevezetes történetet. Ebben az esetben pedig nagyon helyén lett volna a szigorú cenzúra. Nem gondolnád magad is, te keresztcsőrű madár?

Pokov hirtelen felállt az asztal mellől és diadalmasan nézett Nyam-Nyamra.

— Mondom, hogy Bobót nem érte golyó!

— kiáltotta. — Éppen most látom künn az utcán, és nem jön egyedül.

Szent igaz volt, nem jött egyedül. Az egész utca hirtelen megtelt néppel s az emberek egymás hátán tolongtak, egymást taszigálták s előrenyújtogatták a nyakukat. Minden ablakban kíváncsi arcok jelentek meg, a csibészek a levegőbe dobálták a sipkájukat és hurrázva ugrálták körül azt a nagy török férfiút, ki most vonult be városukba.

Való igaz, Bobó és a márki közeledett. Ez a kettő csak nem tagadta meg magát soha. Most is az a jó ötletük támadt, hogy elhozták magukkal a hitetlenek országába Ali-ben-Káim talebet, hogy legyen ott az is a régi jó barátok találkozásán. Nem csoda, hogy némiképpen meglepte Stuttgart derék polgárait, amikor egy hamisítatlan arabot pillantottak meg városuk utcáján hófehér turbánban, világoskék haikban és arannyal hímzett papucsban. Nem mindennap esik meg ott ilyen. Egyébként semmi sem vallott arra, mintha a nemes talebet a legkevésbé is kínosan érintette volna ez a különös népszerűsége. Utazása közben már megszokhatta az efféléket. Egyenes tartással és fenséggel lépdelt Bobó és a márki között. Mikor megérkezett a vendéglő ajtajához, mosolyogva intett kezével a nézőinek, mint egy király, ki köszönetet mond alattvalóinak a hódolatukért és felszólítja őket, hogy most már oszoljanak széjjel.

Az ajtó azután bezárult a ragyogó jelenség mögött.

*

Nyolcan voltunk most már a szentélyben; Nyam-Nyam ragyogott boldogságában.

— És könnyen meglehet, hogy még többen is jönnek, — mondotta buzgó hévvel. — Mikor a dolog oly jó mederben van, az embert már nem éri készületlenül semmi. Nem is mondhatom, mily jól érzem magam ma este! — És megszorította a taleb kezét.

— Hogy állnak, taleb, a dolgok odalenn délen, a mi boldog országunkban?

— Boldog? — kérdezte a taleb csodálkozó arc kifejezéssel. — Oh, szahabi, a boldogság elhagyta a mi hegyeinket és rónáinkat. Bánat és gond uralkodik országunkban. Sok éve nem ivott földünk oly sok vért, mint a most elmúlt esztendőben.

A taleb nagyot szippantott gipszpipáján és így folytatta:

— A farkasok egymást marják a zsákmányért, szahabi, a báránybőrbe öltözött, a szelíden mosolygó, a nyájas szavú farkasok. Nem látjuk karmaikat és fogaikat, míg csak nem érezzük magunkon. A fekete halál vigye el azokat a földijeimet, kik először látták őket és először hívták őket segítségül!

— Igaza van, — vette át Bobó a szót — azok a legfőbb okai mindennek. — Fenyegette emelte fel és rázta meg öklét. — Muley Hafid, te átkozott véreb! Mért nem hagytad, hogy bátyád békében kormányozza birodalmát, úgy, mint atyád kívánta? Felbujtogattad ellene a népet s a szemére vetetted, hogy az európaiakkal tart. De te tízszerre rosszabb és gyávább vagy önála. Vigyen el az ördög és töltsse meg égő zsarátnokkal a potrohodat!

— Insaallah !* — járult hozzá a taleb áhítattal.

— Muley Hasszán korában tűrhető bátorsággal járhattuk be az országot egyik végétől a másikig. Tudhatjátok ti is, — folytatta Bobó — de most alig mehetünk ki húsz lépésnyire a város falán kívül annak a veszedelme nélkül, hogy szitává ne lyuggassanak bennünket. Most ég a gyűlölet ellenünk szerte az egész országban. S később ? Oh, később még rosszabb lesz. — De hallgassatok reám, megmondom, mit tehettek...

— Ne vesztegessétek politizálásra az időt, barátaim, — vágott közbe a márkí, s a szava merő lágyság, szelídség volt. — Ami megtörtént, megtörtént, és nem lehet többé másítani rajta.

— Úgy van, — járult hozzá Hugh. — Jertek, ne avatkozzunk mások dolgába és ne bosszankodjunk miatta. Hiszen nem azért jöttünk ide oly messze útról. Vesszenek össze a politika miatt azok, akiknek kedvük van reá. Mi békeszerető emberek vagyunk.

E szavai után Hugh kiszámított szünetet tartott és körüljáratta szemét. Aztán így folytatta elfojtott hangon :

— Aközben, hogy itt ülök köztetek, gondolataimban pálmák és olajfák hajtanak ágba körülöttünk s árnyékuk alatt pihenünk ismét. És forrásvíz fakad a föld öléből, és ezüstkőfényű patak lesz belőle, mely vígan lejt tova mellettünk a nagy folyam árja felé. S a patak partján nyíló milliónyi oleánderrózsa felséges illata

* Ha Isten úgy akarja.

a szívünkbe árad. Látunk felszállni nagy madarakat a tavakból és a csatornák vizéről s eltűnni parányi fehér pelyhekként az örök kékségben. S ha szélnek fordítjuk fülünket, tisztán halljuk a ragyogó síkságról a magányos pásztor sípját. Megértitek-e szavam, édes barátim?

— Úgy van, megértjük, oh költő!

— Oh, barátaim, mily boldoggá tesz ez engem! Látom szemetekben tükröződni a napot, mely az oázisra süt le, s érzem veletek együtt a titokzatos homoktenger hullámlásának fuvallatát. A nyugati szél a pálmák lombjai közt suttog. Hallom a reggeli kürtjelet, mely indulásra hívja fel a karavánt, s látom, hogy a műezzin kiterjeszti két karját a felkelő nap felé.

E szavai közben Hugh saját külön barátjához, a márkihoz fordult s imígyen szólt hozzá:

— Követhetsz-e, márki? Fűledben zeng a hang?

A márki igenlően bólintott.

— Akkor tartóztasd, míg lelkedben érzed az utórezgéseit, te mindig szertecsapongó, soha meg nem pihenő. Mondd el, honnan jöttél épp most. Csupa fül vagyunk.

S Hugh hátradőlt és összefonta mellén a karjait.

A márki, a tudomány embere, letette a szivarját s lassan és ünnepélyesen így kezdette:

— Dagatunból, a nagy sivatag messze tájáról, hol a harcias félzsidó törzsek tanyáznak, egyszer minden esztendőben pontosan meglátogatom egy struccotllkaravánnal a szent Tafilet-oázist. Saját embereimet előreküldöttem a legrövidebb úton Agadirba. Kszur Abuanba igyekszem, követve egy régi nyomot. Hiszen

onnan erednek szultánjaink. A piactéren mint kaabai hadsi hirdetem a törvényt. Meghajtom térdemet s elmondom az »el szabah« imádságot a boldog Jémen nyelvén s egész nap hirdetem az ígét a dél és nyugat nomádjainak »al Moghreb« órájáig, mikor a nap lealkonyul. Akkor elfáradtam, akkor pihenni akarok. Megyek a Zauja-kolostorba, hol Muley Ali várja szenderegve a végítélet napját, a kolostorba, hova lelkem vágyik, s hova az a nyom vezérel. Khamar, a müezzin leánya vezérel engem; karcsú, mint a datolyapálma és mámorbaejtő, mint az oleánder virága a Tenszift partjain.

— »Úgy lesz, amint akarod«, — mondja.

— »Mikor majd fénylenek a csillagok«, — felelem én — »mikor majd suttog az esti szél«.

— »Jer, jer!« — mondja halkán közvetlenül az ajakamnál, s a lehellete úgy vesz körül, mint a jázmin illata.

Belépek a Zauja-kolostor kapuján és a müezzin fogad méltóságteljesen. Félszemű, még eléggé fiatal, barnabőrű férfiú, ki megüti a teljes háromrőfnyi magasságot; csupasz karján hatalmasan duzzadnak meg izmai s domború melléből zengzetesen száll felém hangja.

— »Légy üdvöz, oh hadsi, Allah szolgája, ki a nagy sivatagból jöttél!«

Eljött »el asa«, az esteli imádság órája. Felmegyünk a szűk lépcsőn a négyszögletű toronyba, melyről imára szólítja a hívőket a müezzin. Égnek emeli a két karját és így kiált kelet felé: »La illa Allah!«*

* Egy az Isten!

Dallamos hangja elszáll messzire a csöndes pálmaligetek és a Cisz folyó zúgó vizei felé. Térdrehullók és forrón imádkozom a szerelem örömeiért, mikor majd fénylenek a csillagok.

— »Müezzin,« — szólalok meg — »mily szép ez az oázis a Délnek messze világán, mily mesebeillő, mily csodálatos! Olyan, mint a virág, mely kibontja szirmát, mint életének tavaszkorában a szűzleány. S a végtelen homoktenger olyan körülötte, mint egy hatalmas király, ki vágyakozva tárja ki szürke karjait, hogy megölelje. Az évek ezrei óta csucsorítja már szépsége után vékony ajkát. Örök békét ígérgetve ostromolta, a számum mennydörgő hangjával fenyegette; lábához terítette a nászfátyolt, mely a futó homokszemek végtelen milliárdjaiból van szöve, s melyet a nap, a sivatag barátja, az aranypor és a tejfehér gyöngyszemek fényével csillogtat meg. És epedő szerelmétől betegen mutatja meg minden gyönyörűségével szerelmesének képét a karavánoknak a hosszú, izzó napokon. De az oázis még mindig érintetlenül fekszik ott teljes ifjúi szépségében.«

— »Igaz, igaz«, — feleli a müezzin és komolyan bólint a fejével. — »Bizonyosan a próféta földjén születted. A puszták igaz fiainak nyelvén beszélsz, a szavad oly édesen zeng a fülemben.«

— »És hol születted te?«

— »M'Tuga földjén.«

— »Hogyan, oly messziről szakadtál ide?«

— »Még messzebbről, oh hadsi! Jártam észak földjének fehér városaiban is. A fehéreket, a skorpiókat szolgáltam ott. Öt hónapig voltam az egyiknél. Az az ember barátságot színlelt

az iszlám s a népem iránt. Síma volt a szava, oh hadsi, és kicsalta belőlem azt, amit sohasem lett volna szabad elárulnom. Úlj le, beszélni fogok róla.«

Leülünk egymással szembe. A halmok mögött felkel az ezüstös hold és világosságot hint a sivatagra.

— »Tudod,« — mondotta a müezzin — »az a fehér ember olyan országból jött, mely messze van túl a tengeren. A feje tömve volt tudománnyal, és ismerte az élet titkait. Nagy könyvekbe irogatott és régi írásokat fejtett meg. En magam is segitettem neki, ellopni egynéhányat szülőföldem tudós embereinek írásából. Oh, ravasz és fortélyos ember volt ő. Talán hallottad hírét ?«

— »Nem,« — feleltem — »nem ismerem azt a fehér viperafajzatot.«

— »Nem, valószínű, hogy nem. Csak azért kérdezem, mert híres neve van s te oly sok földet jártál meg. De kegyetlen szíve volt annak az embernek, nagyon kegyetlen szíve. Ki hinné, elloptak tőle egy lámpát, egy olyan színes ablakú lámpát, és börtönbe vettetett érte.«

Sajátszerű fény villan meg a müezzin szemében, s a kezét végighúzza a homlokán. Ekkor átcikázik rajtam valami emlékezés; ez a mozdulat ismerősnek tűnik föl előttem.

— Ügy van, oh hadsi, — folytatta és közelebb húzódott hozzám — börtönbe vettetett egy hitvány lámpa miatt, aztán még egészen meg is feledkezett rólam és elköltözött a fehér városból. Te tudod, oh hadsi, hogy milyenek a mi börtöneink! Egyetlenegy hosszú láncra

verve állunk és ülünk mi rabok szorosan a kemény fal mellett. A vasbilincs csontig ríszálja le a húsunkat. Fáj az, oh hadsi!... Egy lámpa miatt, hadsi!

— A patkányok kikezdenek bennünket, mert a karunk fáradtabb, semhogy elzavarhassuk őket. Éjnek idején feltépik a félig már beforrott sebeinket és mérget folytatnak a vérünkbe. Mennyi keserű könny áztatja ott a rothadt szalmát! Mennyi jajkiáltás száll fel olyan éjszakákon Allah trónusához! Oh, mily szörnyű kegyetlenség uralkodik itt a földön!

— ... Egy lámpa miatt, oh hadsi! Egy hitvány lámpa miatt!

— Nem volt sem jóbarátom, sem atyámfia, aki egy kis kenyérrel megemberelhetett vagy talán ki is válthatott volna. Hiszen tudod, hogy az, akinek nincs jóbarátja, kinek nincs atyjafia, aki pártját fogná, holta napjáig raboskodhatik és étlen, szomjan vész. Az a néhány morzsa, melyet irgalmaslelkű emberek juttattak, mégis életben tartott. De olyan voltam, mint dögvészes járótetem. Egy éjszaka egy patkány kiette a fél szememet.

— Egy lámpáért, oh hadsi!

— De azon a gyötrelmes éjjelen égő bosszúvágy lángolt fel a szívemben az ellen a hazug fehér ember ellen. Kikérdeztem felőle az újonnan érkező rabokat. Egyikök ismerte. A híre nőttön-nőtt az országban. Különös, hogy te sohasem hallottad hírét, oh hadsi! Mondhatom, nagyon különös!

— A gyűlöletem nőttön nőtt, mint ahogy megárad a Cisz-folyó nyár idején, mikor a hó

olvadásnak indul a hegyeken. Az a gyűlölet mentett meg a haláltól. Nem akartam meghalni. Áldom a gyűlöletet!

Nem tudom, hogyan közeledett hozzám mindjobban a müezzin, de a távolság fogyva-fogyott köztünk, lassan és észrevétlenül, mint az óramutató járása. Látom, hogyan szorul ökölbe a hatalmas két keze, hogyan ülnek ki fehéren a csontjai. Meg nem magyarázható félelem támad fel bennem s egyben oly gyöngeség száll meg, mint még soha. S ahogy merőn a semmiségbe nézek, csak egy dolgot látok: a müezzin szemét. Nőttön-nő, mint ahogy az üszökből zsarátnok lesz, a zsarátnok pedig szörnyű tűzvészé hatalmasodik. De ez a tűz nem éget és emészt, ellenkezően, hűsít, minél tovább vesz körül, annál jobban megdermedek. Az izmaim elernyednek, minden érzésem lassan-lassan megszűnik, mint mikor az ember elalszik. Aztán elmerülök a nirvánában.

Újra magamhoz térek. Arcom és köpenyem harmattól nedves. Ki akarom nyújtóztatni tagjaimat, akkor érzem, hogy meg vannak kötözve. Fel akarok állni, de nem jutok tovább, mint a térdemig. Csak bajjal vonszolom magam a torony mellvédjéig és lenézek. Sötét mélység tátong alattam és csak homályosan különböztethetem meg a klastrom fehér kerítésfalát. Messze az ég alján rózsaszínű fény dereng. A kelő nap lehet. De nem látok eget és ragyogó csillagokat, az éj imbolygó ködei eltörték mind a kettőt.

Egyszerre megfordulok a térdemen — s előt-

tem áll a müezzin. Gúnyos mosoly játszadozik az ajkai körül.

— Jemeni hadzsi, — így szól hozzám — so-
kaíg aludtál. Egy éjszaka meg egy nap múlt
el időközben.

— Ki vagy? — kérdezem.

Keresztbeveti mellén a két karját és mélyen
meghajol előttem.

— A te legalázatosabb szolgád, Izmaél, —
feleli. — Nem ismersz reám?

De igen, most reáismerek. Most már tudom,
hányat ütött az óra. Tudom, hogy halálfia
vagyok.

— Drága uram, — így szól és képmutató
alázattal ragadja meg a kezemet, pedig ő volt,
aki összekötözte. Aztán reaköp és megvetően
löki vissza.

— Űrnak szólítalak, — folytatja — mert
nem akarlak kutyának mondani. Ősapám öt-
száz évvel ezelőtt pillantotta meg Isten vilá-
gosságát, mielőtt anyád, a szuka, a világra
született. Meg akarom mutatni neked, hogy
mi az udvariasság.

Keleten virrad. A távol fövenypartokra bí-
borfény borul. Az előttünk levő pusztaságból
sötétbarna kaktuszok bontakoznak elő s a
pálmafák lombjai kékes fényben csillannak
meg. Közelg a nappal.

A müezzin reggeli imádságra emeli fel a két
karját.

— La illa Allah.

Most már nem néz többé reám, elnéz a fejem
fölött.

— Úgy, amint én szenvedtem . . . — mondja.

Aztán alig hallható nessel ismét bezárul fölötte a padló csapóajtaja.

— ... úgy fogok most szenvedni én, — fejeztem be magamban a szavait.

Lassan telnek egymásután az órák. A nap tovamegy égi útján. Pillantásaimmal nyomon követek egy karavánt, mely odahagyja Kszur városát s hosszú fonalként vész el lassan-lassan a nagy sivatagban. Zsivaj és kiabálás hallatszik fel hozzám a piactérről. A nappal lármája zsong odalenn. A nyárson piruló kifta, vagyis juhhús illata izgatja orromat. Mindjobban és jobban gyötör az éhség. Hallom a kútkerekek csikorgását. A nyelvem száraz és karcos. Kín az életem.

A meghatározott órában megérkezik a müezzin és hangja átzeng az oázison. Engem nem lát. Úgy látszik, mintha börtönben felejtett rab volnék.

Alkonyattájt meghosszabbodnak az árnyak — aztán sötét aranyszínű fény árad el a sivatagon; aransávok lövelnek alá, mint mennyi aranyküllő az ég pereméről, s az oázis termékeny földjéről gyöngyházfényben csilámló, reszkető szárnyakként ködgomolyagok szállnak fel.

A müezzin szava el asára, vagyis esteli imádságra hívott mindenkit. És megint leszáll az éjszaka.

Államat a korlátra támasztom, kinézek és látom, hogy lassan-lassan kigyúlnak az apró tüzek köröskörül az oázison. Halkan sisteregnek. Sötét alakok gubbasztanak a tűzrakások körül. A rögtönző poéták előadják történeteiket.

ket, a sivatag bárdjai rázendítenek dalaikra. Nyers férfihangok együtt zengik velük a hosszú rigmusokat. A tam-tam dübörög. Ji-ji, ji-i-i ! rikácsolják az asszonyok. A tűzeg, a kif (hasis) és ámbra illata megtölti körülöttem a levegőt. Oh, rettenetes az, rabként sínylődni Zauja tornyában !

Lomhán, lomhán telik az éjszaka.

Megint egy teljes nap — huszonnégy hosszú óra . . .

Az emberek elbujtak házaikba. Férfi, asszony egymás mellett pihen. Köröskörül béke mindenütt.

Nehézkesen tápászkodom fel a térdemen és szólítom a halált. A tudóm nehezen szedi a lélegzetet. Minden ízületemben a szívem verését érzem. A szemem héja ég, mint a tűz. S úgy érzem, mintha a kezemet ezer tű — vagy talán skorpió fulánkja ? — fúrná át.

Ekkor kinyílik a padlás csapóajtaja.

— Khamar !

Nesztelenül csúszik felém. A két szeme, mint két mély kút. A keble, mint az érett szőlőgerezd, a csípői kéjes táncban rengenek. Karját széttárva közeledik hozzám.

— Khamar ! — kiáltom. — Végre eljöttél !

Ekkor egy lépéssel hátrál. Jobbkezének hüvelykujját az orra hegyére helyezi. A többi ujját pedig erősen szétterpeszti, ugyanakkor a szívére szorítja a másik kezét, ez a gúny kifejezése. Aztán élesen felkacag és kimondhatatlanul gúnyos pillantással néz reám :

— Most ragyognak a csillagok, jémeni hadzsi, — mondja.

Oh, mily gyalázat, mily gyalázat!

Kacagva megy el. Úgy van, bizony, atyjának méltó leánya ő!

Igen, igen! a csillagok ragyognak fölöttem, köröskörül mély csend uralkodik, csak olykor-olykor hallatszik át a homokhegyek felől egy-egy hiéna kiáltása. A fejem fölött egy denevér csapong. Hallom a Cisz folyó habjainak halk csobogását. Minden erőm kimerült, hanyatt esem. Az élet játékának vége. Jó éjszakát! — —

... De most, barátaim, most valami nagy rendkívüliség történik.

Felébredek a kelő nap fényénél, mely a szemembe tűz. Egyszerre hangot hallok fölöttem, mintha golyák kelepelnének, és zúgást, mely hatalmas szárnycsattogáshoz hasonlít. Főlegyen esedem sebzett térdeimen. — A toronyra nagy, nagy árnyék esik. Feltekintek Allah akhbar! A láz és az éhség az eszemet vette el? — Egy óriásmadár száll le hozzám. Szárnyai sajátyszerűen érces hangon zúgnak. Kerekek zakatolását és berregését hallom. Óriási, szürkésfehér mozgó legyező kavarja fel magasan a mészport és meglebegteti a köpenyem szárnyát. Allah akhbar! A nyolcadik világcsoda lebeg fölöttem a levegőben!

— Segítség, segítség! — kiáltom az anyanyelvemen.

És az óriásmadárból egy hang felel: — Halló! Francia vagy?

Igenlően intek testem egész felső részével. Aztán összeszedem minden erőmet és felkiáltok a madárnak: — Az vagyok, az vagyok!

Valami vaskarom ereszkedik alá a szárnyai

közül. Érzem, hogy valami megragad és fölemel a magasba, mintha könnyű pehely volnék... Eldördül egy lövés. Hallom, hogy alattam a műezzin felordít. — Kutyák vonítanak — asszonyok rikoltanak...

De magasra, fel a kék ég felé, fel a sivatag fölé emelkedik a madár. Nyugodtan és biztosan szelik át szárnyai a levegőt és visznek el a halálból az élet felé.

Aztán elhagy az eszméletem.

— És hol értetek földet? — kérdezte Nyam-Nyam.

— Rondában, spanyol földön.

— Azt hiszem, hazudik, — jegyzi meg Bobó.

— De jól hazudik, — vélte Pokov mentegetve.

— Mindenesetre jól eltalálta a hangot, — mondotta helyeslően Hugh s kezét nyújtotta az asztalon át a márkinak. — És az a földolog.

Ali-ben-Káim csöndesen ült helyén és merengve nézett a kancsójába. Tartozom megjegyezni, hogy a sörivásra csak akkor lehetett rábeszélni, mikor lelkiismeretesen áttanulmányozta a koránt, megtudni, hogy szabad-e sört inni, vagy sem. De a korán nem tesz említést sem sörről, sem pálinkáról, csak a boritalt veti tilalom alá. Ennek következtében Ali-ben-Káim tiszta lelkiismerettel nyakalta sörét; igazi és becsületes muzulmán volt ő Allah színe előtt. Most lassan fölemelte fejét, simított egyet a szakállán és bizalmatlan pillantást vetett Nyam-Nyamra.

— Hallod-e, szahabi, csakugyan igaz volna, hogy a Róm (Európa) népe fel tud szállni a levegőbe?

— Úgy van, csakugyan igaz.

— De hiszen akkor okvetlenül angyalok vagytok — vagy ördögök.

— Sem egyik, sem másik; csak éppen hogy nálunk van ebben itt fenn valami, — felelte Nyam-Nyam, s a homlokára mutatott.

— Taleb, — mondotta Bobó — jut-e még eszedbe, mikor először láttál vasúti lokomotívet? Azt hitted, hogy az eleven ördög lakik annak a szörnyetegnek a hasában s okádik füstöt és tüzet egy cylinderkalapból. Pedig mégis az a gőzkocsi hozott ide bennünket biztosan és nyugodtan Marseilleből.

— Oh, a vasaskocsi dolgát könnyebben értettem meg, mert annak ott van a föld, melyre támaszkodhatik; de az olyan kocsi alatt, mely a levegőben jár, nincs semmi, ami tartsa. Az én hazámban kivétel nélkül mindenki csodának tartaná az effélet.

— De hiszen a földnek sincs támasztéka, kedves taleb?

— Hogyne volna! — A marokkói csak a vállát vontá és szánakozó pillantást vetett Bobóra. — Mily tudatlan ember vagy te, szahabi! A föld cölöpökön nyugszik, a cölöpök meg annak az óriási cethalnak a hátán állnak, mely biztosan fekszik a világtenger fenekén. Még azt sem tudod?... De csak azt akartam mondani, lehetséges volna-e, hogy láthatnék én magam is egy olyan légi madarat?

— Már hogyne láthatnál? — felelte Nyam-Nyam. — Éppen repülőversenyt tartanak itt ezen a héten, s mindjárt a legközelebbi napok egyikén fölkerekedünk és megnézzük a csodát

— Rendkívül jó vagy, szahabi. És mondd meg őszintén, hiszed-e, hogy szert tehetnék egy ilyen csodamasinára?

— Lehet róla beszélni. De mit csinálnál vele?

A taleb furfangosan mosolygott a szakállába.

— Szahabi, — felelte oly halkán, hogy alig értettük meg szavát — ha megjelennek fölöttük a levegőben, a messze délen lakó honfitársaim az új máhdinak tartanának és leborulnának előttem és imádnának. Borzasztóan hatalmas ember lenne belőlem a hazámban.

— Akkor én leszek az udvari orvosod, — jelentette ki Pokov.

— Insaallah!

— Én meg a nagyvezéred, — mondotta Nyam-Nyam.

— Insaallah!

— Én pedig az udvari főszakácsod, — tette hozzá Hugh.

— Insaallah!

Bőkezűen szórta Ali-ben-Káim, a taleb, a címeket. A puszták fiának lángragyúlt képzelete túlhelyezkedett a valóság minden határán. Most már semmi sem volt lehetetlen. A dús oázisok, a sivatagnak e gyöngyei, Dráá földjének érceket rejtő hegyei és roppant legelő-óriási juhnyájaikkal és marhacsordáikkal egészen előtte álltak, mindez most már az övé volt. Már élén látta magát a harcosok seregének, mely urát tisztelte benne. Hőgörgetegként rohan a hadak tömege észak felé és Moghreb trónjára ülteti.

— Minden pénteken, a nap harmadik órá-

jában, felszállok a levegőbe és megáldom népemet, — mondotta villogó szemmel.

Hitte, amit mondott. Feledjük el, hogy csak egy tarundanti szegény kecskepásztor fia volt, s hogy a tolmácsnak kevésbé tekintélyes minőségében kísért bennünket szülőföldjén tett utazásunk közben. Most az igazhivők uralkodójának érezte magát. De ne feledjük el, hogy nemzetsége a sivatag földjéről, a délibáb hazájából eredt.

Hugh éppen már költeményt akart rögtönözni az újdonsült szultán tiszteletére, mikor az ajtó kinyílt és a pincérnő belépett.

Odament Nyam-Nyamhoz és súgott valamit a fülébe.

— Tolószéken? — kérdezte az elcsodálkozva.

— Igen, tolószéken. A szegény úr betegnek és fáradtnak látszik.

Nyam-Nyam kivette a névjegyet a pincérnő kezéből.

— De bajtársak, hiszen ez van Hook, a mi szafibeli régi jó barátunk! — kiáltotta és nyomban hozzátette: — Gyerünk, Bobó!

Nemsokára azután ott ült körünkben van Hook — vagyis inkább van Hook árnyéka. A viruló hollandus, ki oly ép emlékezetünkben maradt a délvidéken átélt boldog időkből, tökéletesen megváltozott. Őszhajú, görnyedt ember lett belőle. Egykor élénk szemeiből kialudt a tűz, s lefogyott, csontos testéből minden ereje-veleje kiszáradt. Úgy ült a székén, mint egy összezsugorodott törpe.

— Befellegzett a régi isteneknek, — mondotta bágyadt mosollyal. — Nagyon megtépett

az élet. Az az átkos ország, melyet kezdetben úgy szerettem, megtörte minden erőmet. Nem-sokára kialszik életem világossága. De ha még oly nyomorultul vagyok is, meg kellett tartanom ígéreteimet s el kellett jönnöm ide hozzátok, mert hű barátaim voltatok életem legszebb korszakában. Mikor az elmúlt évek során visszavisszagondoltam reátok, eszembe jutott az az idő, mikor még egész ember voltam. És örülök, hogy viszontlátlak benneteket. Óvatosan szorítsátok meg a kezemet, édes cimboráim!

Mily hidegen pihent kezünkben a vékony, le-sorvadt keze! Az idő bizony alaposan végezte el rajta a munkáját! Könnyű volt látnunk és éreznünk.

Aztán csöndesség lett körünkben.

Végre megszólalt elsőnek a taleb és meg-cirógatta gyöngéden a hollandus arcát. — Nézz ide, szahabi, itt vagyunk, a te régi barátaid, légy bátor és vigasztalódjál!

— Ne nyúlj hozzám, átkozott országnak átkozott fia te! — kiáltotta a hollandus és gyöngédtelenül lökte félre a taleb kezét. — Torkig vagyok veled és a hozzád hasonlókkal. Szerencsétlenség és halál kísér benneteket. Úgy éreztem most, mintha kígyó csúszna végig az arcomon.

De hirtelen elhallgatott és kezét nyújtotta a talebnek:

— Bocsáss meg, — engesztelte. — A szerencsétlenség keserűvé és igaztalanná tett, nem vagyok már a régi. Minden bajnak, mely odalenn ért, nagyobbbrészt magam vagyok az oka. Csak azt aratom le most, amit magam vetettem...

— Igaz, — vágott a szavába komolyan a taleb

— magad szerezted esztelenségeddel a gyötrelmeidet.

— Hát tudod?...

— Tudok mindent, — felelte a marokkói. — Hatalmas talebbel húztál ujjat, atachar, s a bosszúja utólért.

Van Hook hozzánk fordult és így szólt:

— Tartozom még nektek a magyarázattal, hogyan jutottam hozzá, hogy megbontsam itt a lelkinyugalmatokat. A történet nem vidám, de talán még hasznát vehetitek annak, amit elmondok, ha valamikor visszatértek abba az átkos országba... Adj, kérlek, Nyam-Nyam, egy pohár bort!

A hollandus ivott, aztán a következőket mondotta el:

— »Fiatal házas voltam, mint tudjátok, mikor letelepedtem a Marokkó nyugati tengerpartján levő kis fészekben. Nagy hűhót csaptak akkoriban, hogy mily fényes jövő néz arra az országra, s mily nagy sikerekre tarthat ott számot minden vállalkozókedvű európai. Sokan özönlöttek oda a legszebb reményekkel telve, és kevesen tértek vissza boldogan és elégedetten. Társba állva egy angol emberrel, kiviteli üzletet alapítottam, mely Franciaországba és Spanyolországba vitte ki az ország termékeit. S bár az a haramiabanda, mely arra felé »kormány«-nak nevezi magát, útnakba gördített minden lehető akadályt, üzletünk nem indult rosszul, úgy, hogy csakugyan boldogultunk abban az átkos országban, és nevezetes, hogy a feleségem a legkönnyebben illeszkedett bele az ottani viszonyokba. De bámu-

latos is volt, mily kedvessé tette számunkra azt a szegényes házikót, melyet bérbevevünk. El kell ismernem, hogy lakásunk csakugyan idilli otthon volt. Csodaszép kis fészek volt egy régi narancsliget közepén, hol egész éven át illatozott mindenféle virág és csattogott a fülemüle. Eszembe jut még, hogy egyszer így szoltam a csinos kis feleségemhez: »Ime, a meseország, édes, melyről egykor álmodtam.«

Egyszer, vásár napján, szemembe tűnt, hogy egy árus hiú kísérleteket tesz, hogy túladjon egy kis szőnyegen. Nem kellett senkinek, mert ízléstelen volt és semmit sem mutatott. De én érdekesnek tartottam a mintáját s megvettem öt metkhalért. Mikor éppen össze akartam göngyölni, valaki megérintette a karomat. Hátrafordultam s egy sovány, félszemű arabot láttam lyukas djillabájában és vörös kendővel a fején. Sötétbarna arca mélyen beesett s az ajka egészen vértelennek látszott. Az egész ember visszataszítóan hatott reám, s ellöktem magamtól, mint egy dögvészes beteget.

— Jaszidi (uram), — mondotta s kinyújtotta felém a kezét — add nekem ezt a szőnyeget.

Hátat fordítottam neki és el akartam menni, akkor még erősebben csimpaszkodott a karomba és így folytatta: — Jaszidi, keveset fizettél a szőnyegért, holnap kétszerannyit adok neked érte. Eljövök hozzád a pénzzel.

De az a szelídlelkű úriember, aki itt köztetek ül, fölemelte a botját és meg akarta ütni a szegény ördögöt. Csakhogy az kisiklott, mint egy ángolna, és öt perccel utóbb már meg is fedkeztem róla.

Otthon kiporoltattam a szőnyeget, aztán felajánlottam a feleségemnek, ki az ágya elé terítette.

Másnap jelentette a szolga, hogy valaki beszélni akar velem. A tegnapi arabus volt.

— Jaszidi, — mondotta hunyorgatva — itt vagyok a tíz metkhallal. Nagyon jó kicsi üzlet neked. Allah óvjon meg és adjon neked sok ilyen üzletet !

Igy szólva, elővett egy piszkos rongyot djillabájából s temérdek aprópénzt olvasott le belőle az asztalra.

— Tíz metkhal, jaszidi. Kérem, tíz metkhal ! Olvasd meg te is. Jó pénz, sok pénz a kicsi szőnyegért. Most már add ide a szőnyeget.

A szemtelen, tolakodó eb ! Űzérkedő zsidónak néz engem, s azt hiszi, megejt az, ha megcsörgetnek az orrom előtt egy pénzeszacskót !

— Ha még egyszer itt látlak, korbáccsal veretlek ki a házból ! — förmedtem reá.

A szemében egyszerre mintha fellobbant volna valami, de aztán mindjárt ki is aludt az újra. Alázatosan hajtotta le a fejét s a vértelen ajka remegett.

— Jaszidi, — mondotta nyugodtan — te gazdag, hatalmas, boldog úr vagy. Én csak szegény, gyarló arabus vagyok. Ne légy hozzám igaztalan. Az a kis szőnyeg az enyém. Egy zshivány ellopta a házamból, mikor én a dolgom után jártam. Az irgalmas Allah nevére ! Vissza kell szereznem. Talán kevesled a tíz metkhalt ; hozok neked két nap alatt húsz metkhalt.

Azzal újra összekötötte a rongyba és gon-

dosan a keblébe rejtette az aprópénzét, megsimította kezével a homlokát és cammogó léptekkel elment.

De az ördögbe, miért akarta mindenáron a birtokába keríteni azt a szőnyeget? Végre is nincs-e nagyobb értéke annak a szőnyegnek, mint sejtettem? Kell lenni a dologban valaminek, mikor ily árat kínál érte egy szegény arabus, kinek húsz metkhal egész vagyonnal ér fel. A hozzá hasonló népség nem szokta ok nélkül kidobni a pénzét. Kíváncsian vettem szemügyre és forgattam meg újra meg újra a szőnyeget, hogy a dolognak valamiféle magyarázatát leljem. Úgy lehet, titkos betűk vagy jelek vannak beleszöve, talán fontos újmutatások vannak benne valami titokzatos eseményről vagy elásott kincsek felől. De akár-hogyan fürkésztem, a szőnyeg mintájából nem okosodtam ki. Tarka színfoltjaiban nem volt rendszer, nem volt rend, csak apró figuráknak, mindenféle virág naiv utánzatának formátlan négyszögekbe foglalt tervszerűtlen összehalmozását láttam; itt-ott felfedeztem egy-egy ferde kockának, vagy egy-egy rézsút álló minaretnek rajzolatát, aztán néhány ábrát, mely két egymásba akaszkodó skorpióhoz hasonlított, s végül azt a bizonyos fehér kezét, mely semmifél marokkói szőnyegről sem maradhat el. Az egész szövedék az ügyetlen kezdő munkájának benyomását tette. Elvégre lehetséges, hogy volt valami jelképiség a mintájában, — de bizonyos, hogy én nem értettem meg abból semmit. Bosszankodva tettem vissza helyére a szőnyeget, de szilárdan elhatároztam,

hogy nem adom ki a kezemből akkor sem, ha az arabus eljön a húsz metkhaljával.

Két nap múlva ígérete szerint csakugyan visszatért. Nagyon nyomorultnak látszott és botra támaszkodott.

— Itt van a pénzed, jaszidi, — mondotta.

Ezúttal bizonyos leereszkedő barátsággal bántam vele.

— Egyáltalában nem akarok megválni a szőnyegtől, mert egészen megszerettem, — mondtam neki. — Csakugyan ritka, érdekes egy szőnyeg.

Az arabus mélyen felfohászkodott, lekuporodott előttem a földre s egy darabig némán meredt reám a félszemével. Úgy tűnt fel, mintha valami nagyon fontos dologról gondolkoznék. Végre így szólt :

— Nem azt mondod, amit gondolsz. Csak gyötörsz engem, szegényt. Ez a szőnyeg nem ér neked semmit, csak nekem ér sokat. Megmondjam-e, hogy miért ?

Rövid szünet múlva hévvel folytatta :

— Mert tudd meg, hogy ezen a szőnyegen imádkoztam már sok esztendő óta Allahhoz, ezen végezte imádságát az atyám is, előtte pedig a nagyapám. Háromszor járt ez a szőnyeg Mekkában, az áldott városban, türelmes vállak hordozták meg és vitték oda idegen földeken, a puszták tövisein és a sivatag homokján át. Ott feküdt szétterítve a próféta szent földjén, Arábia napja sütötte, Arábia esője áztatta. Ezért szent, igen, szent nekem ez a szőnyeg. Ezernyi ezer könny hullott rá, ezernyi ezer imádság szállt fel róla az ég templo-

mába a keserű baj és megpróbáltatás óráiban, a fájdalom és öröm idején. Ezért szent, szent az énnekem, oh jaszidi!

Hitetlenül mosolyogva hallgattam végig ezt a tört spanyolsággal elmondott dagályos beszédet. Erősen meg voltam győződve, hogy az arabus jámborsága nem oly igazán mély, s hogy csak színleg tiszteli oly nagyon a kis szőnyeget, ha még oly régi családi ereklyéje is.

— Ne mosolyogj a szavaimon, — mondotta komolyan. — A tiszta igazságot mondom. Nincs egyebem ezen a világon, mint ez a szőnyeg meg a fiam. Csak ez a két kincs az enyém. És ha a halál angyala megilleti a szívemet, ez a szőnyeg a fiamé legyen, mint ahogy én is az apámtól kaptam, s maradjon a nemzetségemé, míg a nemzetségemnek magva nem szakad. Fogadd el a pénzedet, jaszidi és add vissza nekem azt, ami az enyém.

— Azzal a szándékkal járok, — feleltem — hogy a szőnyeget a tengerentúlra, a hazámba küldöm.

— Nem, nem, jaszidi! — Esdekelve nyújtotta felém a két sovány kezét és rekedten suttogva mondotta: — Ne küldd a hitetlenek földjére, hol nincs mozlím ember, aki ég felé emeli karját! Szégyen és halálos bűn volna — jaszidi! Jaszidi! Mit mondjak a fiamnak, ha majd azt mondja: »Add nekem az őseink szőnyegét, hogy én is tiszteletben tarthassam?« Mit mondjak őseimnek a fehér napon, ha azt kérdezik tőlem: »Hogyan feledkezhettél meg a szőnyegről, mely látta az áldott várost?« Azt feleljem-e nekik, hogy engedtem elvinni

olyan földre, hol a férfiak nem imádkoznak? Kénytelen leszek beismerni, hogy a hitetlenek lába tapossa és szennyezi be a szőnyeget? Gyalázat volna az reám nézve, oh jaszidi, soha meg nem bocsátható szégyen.

A hangja oly őszinte volt, hogy a szívemben megmozdult valami, ami kedvezett kérelmének. De elzártam előle a fülemet és a szívemet. Most utólag érthetetlennek tűnik fel előttem a szívtelenségem. A kérlelhetetlen és kapzsi kereskedelmi szellem, vagy a velem-született kegyetlenség rabja voltam? Vagy talán csak a kíváncsiság egy neme volt, mely feszült érdeklődéssel várta, hogy a dolog hogyan fejlődik tovább? Magam sem tudnám megmondani.

— Szemfényvesztő! — vetettem oda vak-tában. — Száz metkhalon alul nem kapod meg a szőnyeget. Ez az utolsó szavam.

Voltaképpen magam is csodálkoztam magamon. A szánalomraméltó ember felpattant helyéről. Mély pirosság tetszett át barna bőrén. Láttam az indulatos választ, mely már a nyelvén volt, de ő mégis erőt vett magán és rebegett valamit, ami, amennyire megérthettem, ilyenformán szólt: — Megpróbálom előteremteni azt a pénzt, megpróbálom. Allah megsegít.

Aztán végighúzta a kezefejét a szemén, fejére húzta djillabájának csuklyáját és lassan, görnyedten távozott el, mint aki nehéz terhet cipel a hátán.

De most odalépett hozzám az üzlettársam, ki a nyitott verandáról végighallgatta beszélgetésünket és így szólt:

— Túlságba viszi, az ön helyében visszahívnam azt a szegény ördögöt.

Gúnyosan kacagtam és azt feleltem:

— Azt hiszi, lóvá tesz engem egy ily arab csirkefogó? Ez az egész mór banda csak egy célt ismer: meglopni és megcsalni bennünket. Ismerem a bitangjait!

— Az adott esetben nem ön az, akit megcsaltak, — felelte és rosszalóan nézett reám a hűvös angol módja szerint.

— Hogyan érti, mit akar azzal mondani?

— Semmit, sir, — mondotta kiállhatatlan orrhangan, aztán elvonta egész homlokáig a szőke szemöldökét, sarkon fordult és lassan kiment. «

De a hollandusnak most szavába vágott Pokov.

— Jó lesz, ha most abbahagyod, barátom, — mondotta óva — a sok beszéd megárt. Orvosi minőségemben ezennel megvonom tőled a szót. És ha nem hallgatsz reám, megfoglak a kezédnél-lábadnál fogva és egyszerűen kiviszlek.

Van Hook ismerte az orosz, tudta, hogy Pokov nem tűr ellenmondást, mikor orvosi minőségében áll elő.

— Azt hiszem, valamennyien fáradtak vagyunk, — vetette közbe Nyam-Nyam — és Stuttgartban egyébként is a tyúkokkal szokás feküdni. De holnap, úgy-e, végig elmondod a történetedet, van Hook?

Bobó meg a márki ugyan elégedetlenkedtek egy kissé és azt dörmögték a szakállukba, hogy az éjszakai levegő inkább talán egészségére válnék a hollandusnak. De minthogy senki sem értett egyet velük, okos ember létükre megadták magukat.

Félóra mulva a Régi Postá-ban minden vilá-
gosság kihúnyt.

Másnap reggel, mikor a székesegyház tornyá-
nak kürtöse felébresztette az alvó marokkóia-
kat, Nyam-Nyam fölkerekedett talebbel, hogy
új mezbe öltöztesse azt az érdeemes férfiút. Az
arabusnak színdús köntöse semmiképpen sem
illett a német városba; mert akárhol mutat-
kozott a taleb, nagy csődület támadt körülötte.

Abban a szálas, deli úrban, aki előkelő, hosszú
szárnyas kabátban, virággal hímzett selyem-
mellényben, világos nadrágban, ragyogó cilin-
derkalapban és sárga topánban lépett ki a
Königstrasse legfinomabb ruhakereskedésének
ajtáján, senki sem ismert volna a nemes Ali-
ben-Káimra, a tarundanti kecskepásztor fiára.
Olyan volt az, mint akármelyik legújabb divat
szerint öltözött fenegyerek, elannyira, hogy
Nyam-Nyam valósággal büszke volt, hogy együtt
mutakozhatik vele az utcán. Éjsötét körsza-
kállával, barna arcbőrével, merész sasorrával
és villogó szemével óriási hatást keltett a mi
arab barátunk, ahol csak megjelent, de leg-
főbbképpen az asszonyok között. És egyáltalában
nem volt olyan ostoba, hogy ne értette volna
meg ezt a sikert. De minthogy elkapatottságá-
ban felvette azt az illetlen szokást, hogy csókot
vetett minden női lényre, akár ilyen vagy
amolyan nagyságos kisasszony, akár szoba-
leány volt, Nyam-Nyam indíttatva érezte ma-
gát, hogy megintse.

— De mikor mindannyian fátyol nélkül jár-
nak és úgy néznek reám, mintha ismernének,

— vetette ellene a taleb — sőt egynémelyikök, még pedig éppen a legszemrevalóbbak, biccen-tettek is felém. Ilyenkor már csak vissza kell adnom a köszöntést !

E szavai közben mély tisztelettel hajolt meg egy asszony előtt, aki kosarat vitt a karján.

— Vigyázz magadra ! — óvta Nyam-Nyam.
— Mert ha így folytatod, még felhúznak Stutt-gart legmagasabb akasztófájára.

— Oly szigorúak itt az emberek, szahabi ?
— Ha itt köszönteni akarsz valakit, emeld meg előtte a kalapodat.

— De mikor leborotváltattam a fejem ! Egyébként soha a világ végéig sem tanulom meg úgy emelni meg a kalapot, mint itt szokás,
— sópáncodott a kétségbeesett marokkánus.

— Akkor tedd a mutatóujjadat a kalapod szélére. Úgy legalább azt hiszik rólad, hogy a kalapemelés ellen alakult egyesület tagja vagy.

De azért, amíg a rúmik országában tartózkodott, semmiképpen sem lehetett eltántorítani Ali-ben-Káimot attól a szokásától, hogy csókokat dobáljon a hölgyeknek, sőt néha, mikor különösebben figyelmes akart lenni, arab szokás szerint a szívére tette kezét és szerelmesen nézett az illető nőszemélyre.

Úgy volt, hogy a kürtös Nyam-Nyam kívánságára — akinek tehetetlen rabszolgái voltunk — a villásreggelit a városhoz közel, a Hasenbergben levő vadászlakban fogjuk elkölteni. Nyam-Nyam elmondotta, hogy valamikor régen a Németországszerte legádázabb rablólovagok garázdálkodtak azon a hegyen. Azért jutott arra a gondolatra, hogy nagy mértékben stíl-

szerű lesz, ha kis időre ott ütünk tanyát. Hugh volt az egyetlen, aki nem akart velünk tartani. Feltette magában, hogy költőtársának, Schillernek tiszteletére áhítatnak szenteli azt az időt Schiller marbach-i szülőházában. Mi azt Hugh részéről meglehetősen rendbontó cselekedetnek minősítettük, — mert hiszen Schillert számos évvel azelőtt temették el — de mégsem vetettünk akadályt útjába.

Mikor ott ültünk a Hasenbergben levő egykori rablófészekben, honnan remek kilátás nyílt a Neckar gyönyörű völgyére, a hollandus előadta történetének befejezését.

— »Bajtársak! — így kezdette. — Most, hogy ezen a ragyogóan szép májusi napon idefenn ülök, az emlékezetem önkénytelenül visszaszáll azokra a déli tájakra és hatalmas szépségükre, mikor a hosszú, esős időszak borús napjai után a nap újra kisütött. Jut-e még eszetekbe, mikor a nap először kelt fel s az egész föld, mintegy varázsütésre, tele volt hintve a legfenségesebb tarka virágok millióival? Körülöttük és felettük a fényben áradó levegő reszketett és a színek buja pompájába merített el mindent. Oh, mily szépek, mily megragadóan szépek a tavaszi napok odalenn! Fényt áraszt minden szikla és szikrázik minden kődarab. A messze síknak minden völgyeletéből úgy csillámlik a magányos lovas felé a víznek minden lassan eső tükre, mint a mélyragyogású, örömittas szem. Minden virágnak nedvdús a szára, a nárcisznak minden ingó-lengő virága, minden feltörekvő zsenge fűszál, melyet a ló megérint lábával, boldogan tapostatja el magát, és az ifjúság

fehér nedve Allahnak szentelt áldozatként csordul ki a növények sebéből. Mily különösen hatnak a fehérre meszelt, ragyogó kúpok, melyeket Allahnak csodálatos fiai emeltek híven és áhitattal a szentek beomló sírjai fölé! Úgy áll magányosságában a törpepálmák ujjas legyezői közt az olyan sír, mint egy csillogó ezüsttojás. — Igen, igen, szép az évnek ebben a szakában az a föld, melyet átkommal illetek! — Nos, meddig is jutottam csak tegnap? Úgy van, a száz metkhalig. Most már megtaláltam elbeszélésem fonalát.

Akkortájt meglehetősen nyugodtan viselkedtek azok a törzsek, melyek a város közelében ütöttek tanyát. Talán a bámulatosan szép tavasz tette ezt az örvendetes hatást.

Mikor a feleségem meg én kilovagoltunk a folyó mentén vagy a város határában levő erdőkbe, nyájasan, mosolyogva intettek felénk és köszöntöttek bennünket »szalem alejkum!« kiáltásukkal a barna férfiak és gyermekek, akikkel összetalálkoztunk. És az én gyermeklelkű kis feleségem is intett nekik a kezével és nyájasan felelte nekik: »Adj' Isten!«

Néhanapján meglehetősen messzire, egészen a nagy sivatag széléig merészkedtünk ki a város falain kívül. S az én kis drágaságom ilyenkor a világ minden elképzelhető dolgáról dalolt és csacsogott.

— Sajátságos zúgás árad végig a rónaságon, — mondotta. — Úgy rémlik, mintha belőle szállna fel valami hang. Csitt, nem hallasz semmit?

— Oh, germánok törzsökéből fakadt édes kis feleségem!

Ez a tavaszi nap megejtett és merésszé tett bennünket ifjúi üdeségével és szépségével. Átléptük vakmerően a határjelzést s eljutottunk egészen az apró kabilfalvakig. Leszálltunk nyergünkől, beléptünk meghajolva a szegényes szalmaviskók födele alá és pompásan megértettük egymást, mi meg a bennszülöttek, jelekkel, mozdulatokkal és tagolatlan beszéddel. A barna félvadak harsányan kacagtak rajtunk, mi pedig minden félelem nélkül néztük roppant fogazatukat és elefántcsontfehérségű fogaikat, melyeket orvos még nem kezelt soha. Különös kedvteléssel simogatták végig kezeikkel a vadak a feleségem bársonylágyságú lovaglóruháját, s a nyers férfiak tisztelettel és kedvtelve nézték a körükben megjelenő idegen nőt. A feleségem karjára vette a félmeztelen kis gyermekeket s addig ölelgette és babusgatta őket, míg fel nem ujjongtak elragadtatásukban. Öröm volt látni! Különösen megszeretett egy kisfiút, aki éppen akkor tanult járni. Sokatjelentő mozdulattal kapta fel és ragyogó szemmél nézett reám. Aztán elpirulva hajolt elragadó fejével a kicsikére és megolvassgatta az ujjacskáit. Mily finoman, mily szemérmesen tudott is kacérkodni az én édes kis feleségem!

Akárhányszor reánk esteledett a kirándulásaink közben. A szerelmeseknek oly gyorsan múlik az idő, különösen tavasszal.

Egy csodaszép este még jóval napnyugta után is künn jártunk a városon kívül. Ekkor szembejött velünk egy karaván, mely délnek tartott. Letértünk ösvényünkről és bevártuk, míg az erősen megterhelt dromedárok elhalad-

tak előttünk. Utolsónak egy kis számár s mögöttük egy hajcsár baktatott. »Jalla, jalla!« kiáltotta az az ember a számárra és nagyokai ütött hegyesvégű botjával a lágyékára. Toprongyos, nyomorék ember volt ez a hajcsár, de sátáni akaraterő volt a hangjában. Éppen előttünk állt meg, hogy rágyújthasson a cserépipájára. Reáismertem a gyújtónak lobogó világosságánál: a szőnyegem hű szerelmese volt. A nap örömeitől derült és szelídebb hangulattal azon a ponton voltam, hogy megszólítom és megmondom neki, hogy neki ajándékozom a szőnyegét. Már a nyelvemen volt a szó. Lett volna reá időm bőven, mert még nem sietett tovább, hanem ott állt, fél lábával már elmenőben.

— Hallod-e, hallod-e! — mondotta félhalkan a feleségem s kezemre tette a kezét — valami suhogást hallok fölöttünk, s oly különös mozgalmasság van körülöttünk.

— Jalla, jalla! — kiáltotta a számárhajcsár és tovább baktatott.

Ezerhangú, sajátyszerű, félig csattogó, félig sivító hang suhant át fölöttünk. A fűből susogás, zizegés hallatszott, mintha megelevenültek volna a föld rögei és kövei. Egyszerre átható hang riadt fel magasan fölöttünk, mint a trombitaszó, aztán a levegőt meghasító nagy szárnyak suhogását hallottuk. Mint a fergeteg, mint valami hatalmas viharfelhő szállt el fölöttünk és egy pillanatra minden elsötétült a szemünk előtt.

— A vándormadarak! — kiáltotta a feleségem. — A vándormadarak, melyek észak felé

tartanak... haza... haza a nagy, néma erdők felé!

A germán asszony elboruló szemmel intett istenhozzádót a hazafelé tartó madárrajnak.

Én pedig elszalasztottam a felkínálkozó szerencsét. Elég lett volna megragadnom azt, amit a véletlen elem vetett. Nem tettem meg, mert úgy voltam, mint a legtöbb más halandó: nem értettem meg a kellő pillanatban, hogy röptében kell lelőni a szerencse madarát.

— Jalla, jalla!

Tudjátok, hogy mily forró a nyár Marokkóban. Egy délután a kertemben levő eukaliptuszfák alatt ültünk együtt, az üzlettársam meg én. Alig volt kedvünk beszélni is. A hőség meg a túlfeszített munka teljesen kimerített bennünket. Szolgáljon ez mentségemül a következőkre nézve.

Egyszerre megcsikordult sarkaiban a kert ajtaja és lépteket hallottam a kavicsos ösvényen. Két árnyék esett az előttem levő pázsitra, s mikor összeszedtem magam szendergésemből, két szegényesen öltözött arabot pillantottam meg, akiknek egyike kézen vezette a másikat.

— Itt van, ni, — mondotta a vezető.

— Barakalaufik! — felelte a másik, intve a kísérőjének. Aztán közeledett hozzám egy lépéssel, mellére tette a kezét és így szólt:

— Jaszidi, most már elvesztettem a szemem világát. Körülöttem sötét minden. Szálka esett a szemembe és elrabolt belőle minden világosságot. Azért mégis megtalálalak, jaszidi és te bizonyosan reámismersz.

Csakugyan a szőnyeges ember állt előttem.

Az a szenvedhetetlen fickó! Egyszerűen beállít és megzavarja a nyugalmat. Ő meg a kísézője megfertőzi szennyével az egész környezetet. Fel-pattanok s mint aki reggel rosszkedvűen és álom-ittasanriad fel álmából, előrenyújtom a kezem az arabus felé és reáordítok: »Ki innen!«

— Jaszidi, — mondotta a világtalan ember — beálltam evezősnek Hasszani kétárbocos hajójára és sok-sok pénzt raktam félre, aztán nagy szántóföldeket ástam fel a jövevényeknek, és sok rúgás volt érte a bérem. Aztán elmentem a sekély tavakra ángolnát fogni és ott is raktam félre pénzt. Allah azután a szép Szuira nagy börtöneihez vezérelt, ahol az volt a dolgom, hogy leütöttem az emberek fejét és minden fejért pénzt takarítottam meg. Aztán hajcsárnak szegődtem egy karavánhoz, mely dél felé tartott Timbuktuba, hogy onnan meg aranyat hozhassak magammal. De mikor eljutottunk a sivatag szélére, kivettem a béremet és visszatértem erre a vidékre, hogy ne távolodjam el nagyon tőled, jaszidi. Éheztem és szomjaztam és sok csúfságot szenvedtem, de minél nehezebb volt rajtam a köpönyeg a sok ezüستől, annál könnyebben járt a lábam. És már láttam közeledni a napot — akkor, jaszidi, jön az a szilánk és reámszállt az éjszaka.

Ásítottam.

A világtalan ember terjedelmes bőrzacskót vont elő a köpönyegének redői közül és meg-simogatta a két kezével.

— Itt van ötven metkhal, jaszidi, — mon-dotta. — Ennyi az egész, amit megkerestem a kezem rabszolgamunkájával. Fogadd el teljes

fizetésnek és add ki a szőnyegemet. Több más nem telik tőlem.

Isten a megmondhatója, micsoda ördög bujt belém, mikor ezt feleltem: — Nem vezettetem magam az orromnál fogva. Ismerem már az efféle megvakulási históriákat. Miért üldözöl folyton? Hagyj békében, megmondtam már a feltételeimet. Eredj!

Arra aztán sötét árnyék borult a világtalan ember arcára, s a keze görcsösebben szorította meg a botját.

— Fehér ember, hát nincs benned lélek? — suttogta. — Még a világtalan embertől is sajnálok, hogy békében haljon meg?

Nagy könnyesepp gördült végig az arcán és hullott le a földre.

— Torkig vagyok már a komédiával; — feleltem — és semmi kedvem, hogy tovább is hallgassalak. Mondottam, hogy eredj innen!

— Ötven metkhal, jaszidi ... ötven metkhal!

— Eredj!

— Ne feszítse tovább a húrt, — súgta az üzlettársam, s úgy tetszett, mintha megvetően nézne reám. Ez még csak fokozta a megátalkodottságomat.

— Eredj, eredj! — mondtam újra.

Ekkor az arab hirtelen fölegyenesedett és hátravetette a fejét. E mozdulata közben valami szürke fény csillant meg a kihamvadt szemében, s most láttam, hogy csakugyan világtalan. Hörgő hang tört elő a torkából, a harag pirossága borította el arcát, kinyújtotta felém a jobbkezét és reszkető, rekedt hangon kiáltotta: — Átkozott légy, átkozott

legyen a házad és a fajzatod! Átkozott legyen a lélegzeted és a szó, melyet kiejtesz a szájadon, átkozott legyen az imádságod és átkozottak a sírban nyugvó csontjaid! Átkozott legyen a lelked mindörökkön örökké!... Átkozott legyen! Átkozott!

Ijesztő látvány volt. A sárga körmei véresre karmolták a mellét, mint a ragadozómadár karma, az arca eltorzult és bosszúszomjas, gyűlöletteltjes vigyorgás vonaglott a szája sarkán, melyen fehér hab tört elő. Sohasem felejtettem el azt a látványt.

— Fenyegetsz, kutya! — kiáltottam, és kezemet fölemelve közeledtem hozzá.

Ekkor a vezető a kijáró felé fordult és magával vonta a világtalant. Láttam eltűnni a kert ajtajában a két embernek meggörnyedt hátát.

Még egyszer alkalmat adott a sors, hogy elkerüljem a szerencsétlenséget.»

Van Hook egy pillanatig szünetet tartott és megivott egy pohár bort. Ali-ben-Káim sötétben nézett reá.

— Balgatagon, halgatagon cselekedtél, atachár, — mondotta.

A hollandus a vállát vonta.

— Minden bizonnyal úgy van, taleb, — mondotta aztán. — De láz égett a véremben, izgatott, mi több, örült voltam és nem tudtam már, mit cselekszem. Ha tudtam volna, mi következik azután, istenemre, másképp cselekedtem volna! De most már engedjétek végigmondanom szenvedésem történetét.

»Édes otthonomban boldogító eseményt vártunk s édes reménységgel jártam-keltem utai-

mon. Boldogságomnak most fogjuk feltenni a koronáját. És csakugyan volt reá okom, hogy meg legyek elégedve földi létemmel. Az üzlet tartósan fejlődött, épek, egészségesek voltunk és örömről leltük feszélyezetlen telepes életmódunkban. Most pedig még egy kis világpolgár volt megérkezőben — természetesen pompás legényke! Lehet-e csodálni, hogy valósággal királynak éreztem magam a kis birodalmamban?

Az imaszönyegre már egyáltalában nem gondoltam. Az elnyűtt kis rongydarab tovább is ott feküdt a feleségem ágya előtt. A világtalan arab eltűnt. Nem mondhattam volna, hogy az átka valami különösebben izgatott. Üzlettársamról mindenesetre meg kell említenem, hogy nem értett velem egyet a gondtalanságomban.

— Vigyázzon magára! — mondotta komoly arccal. — Jól megfigyeltem a világtalan ember vonásait és gyanus árnyalatot hallottam ki a hangjából. Higyje el, rosszban sántikál az az ember.

— Miben árthatna nekem az a nyomoronc? — kérdeztem gúnnyal.

— Semmiesetre sem tudhatom, — felelte az angol. — De ez a nép sok úton-módon tudja elérni célját, mikor hajtja a bosszúvágy. Azt pedig, ha igaztalanság éri őket, sohasem tudják elfelejteni.

Meg nem rendíthető önelégültségemben nem hallgattam okos szavaira, sőt oly meggondolatlan voltam, hogy kiejtettem azt a szót, hogy »gyáva«, amivel természetesen megsértettem. Ettől fogva igazi angol mód szerint vissza-

vonult tőlem, mint az osztriga az áttörhetetlen héjába, s egy szót sem ejtett többé a világtalan emberről. — Bár hallgattam volna jószándékú tanácsára!

Egy éjszaka, nagyon forró nap után, szörnyű égháború tört ki. Soha ahhoz hasonlót nem láttam és nem hallottam. Kicsiny házunk megrendült és megrázkódott alapjaiban, mintha megmozdult volna alatta a föld. A vihar bömbölt és üvöltött a ház sarkai körül s a homoknak és a faleveleknek egész tömegét csapdosta egyre-másra a bezárt albaktáblákhoz. Künn a kertben recsegték-ropogtak a fák, hallottam ágakat letörni olyan roppanással, mint a pisztolydurranás. De a süvöltő, ropogó, jajgató hangokat, melyek a szél nyomában keltek, túlzengette tompa harsogásával az óceán, mely hatalmasan, egyre hatalmasabban áradt messze künn, s melynek hullámai valóságos csatazajjal törtek meg a parti homokréteken. Ádázabban és ádázabban tombolt az orkán. De minthogy már nem tudtam elaludni, gyertyát gyújtottam és olvasni kezdtem. Ahogy oly nyugodtan feküdtem ágyamon, sajátságosan karcoló hang vonta magára figyelmemet. Egyszer azt hittem, kívülről, a kert felől hallatszik, aztán megint közvetlen közelségemben hallottam. Úgy rémlett, mintha valaki vésővel dolgozna óvatosan és kitartóan a falon, vagy úgy hallatszott, mint a patkány szünetlen kapargálása. Közben-közben hosszabb ideig nem hallottam semmit a szél üvöltésétől és az ablaktáblák kopogásától, de aztán újra megütötte fülemet az a sajátságos, karcoló hang, mely mind-

jobban és jobban közeledett. Éppen elhatároztam, hogy kinyomozom a zaj okát, de akkor még hirtelen elhallgatott. Gondoltam, okvetlenül patkány volt, vagy talán egy tolakodó ág, mely a falat riszálta, s melyet a szél most végre letört. Nem tudom, meddig alhattam; de egy rémes kiáltástól felriasztva, hirtelen felszöktem, a rémületnek oly le nem írható kiáltásától, mely úgy átjárta csontomat, velőmet, hogy egy pillanatra szinte bénultan ültem ágyamon. Oh, barátaim! Az a kiáltás még most is átjárja lelkemet, mint a kard, valahányszor a multakra gondolok!

A kiáltás a feleségem szobájából hallatszott!... S most egy még hangosabb, még kétségbeesettebb kiáltás riadt fel az éjszakában, olyan volt az, mint az örültnek zárkájából kihallatszó üvöltés, vagy mint az elmerülő embernek végső halálfélelmében kitörő feljajdulása, mely túlsikoltja a hullámok bömbölését.

Felugrottam, reszkető kézzel gyújtottam világot, magamra kaptam egy lovaglóköponyegget, lerántottam a falról a revolvert és kirohantam. A térdem reszketett és hideg verejték gyöngyözött a homlokomon. Még most sem értem, hogyan tájékozódhattam oly gyorsan azon a folyosón, mely összekötötte szobáinkat, és hogyan sikerült a sötétben minden tétovázás nélkül rögtön elkapni a kilincset és kinyitni az ajtót.

A küszöbön megálltam.

Az első pillanatban nem láttam mást, mint azt, hogy a feleségem egyenesen ül az ágyában, s egyik kezét a mellére szorítja, de oly

szörnyű rémületnek kifejezésével a holthalovány arcán, hogy alig ismertem reá. Rémesen eltorzult vonásaiban nem volt élet, nem volt mozdulat; a pillantásával meredten nézett előre, mint akit valami ellenállhatatlan hatalom húz magához.

— Beáta! — kiáltottam és gyorsan odaléptem hozzá.

De a feleségem nem mozdult és nem felelt semmit. Követtem pillantásának irányát és egyszerre megláttam valamit, ami megfagyasztotta a vért ereimben. A feleségem ágya előtt levő kis imaszőnyeg közepén ott feküdt a pettyes kígyó, melyet a bennszülöttek »kéveköttő«-nek vagy »halálkígyó«-nak szoktak mondani, mert pillantásának az a szörnyű tulajdonsága van, hogy ellenállhatatlanul megbűvöl mindenkit, akit ér, és mert a marása kérlelhetetlenül halálos.

Lassan, lassan emelte föl fejét a kígyó azokról a fényes gyűrűkről, melyek testét alkották. Olyan volt, mint azok a fenséges növény-szárazak, melyeket az indiai fakírok néhány másodperc alatt sarjztatnak ki a földből. Kimondhatatlan borzadállyal láttam, hogyan követi ellenállhatatlanul a feleségem feje a kígyó mozdulatait és a szembogarai hogyan csüggnek a szörnyeteg villogó baziliskusi pillantásán. Jelenlétem a legcsekélyebb benyomást sem tette a kígyóra s ez lehetővé tette, hogy kissé mégis összeszedjem a lélekjelenlétemet és beavatkozzam. Elhúztam a revolverem ravaszát; de a kígyó feje most egy magasságban volt az ágy szélével, s ha most lövök arról a helyről, ahol álltam, a golyó okvetlenül el-

találja a feleségemet is. Tehát egyik kezemben a gyertyát, a másikban a revolvért tartva, oly nesztelenül, amint csak képes voltam, néhány féllépéssel oldalra húzódtam és célbavettem a kígyót. De milyen célzás volt az, barátaim! Micsoda nyomorúságos alak voltam én, amikor arra került a sor, hogy cselekedjem! Erőtlenül csüggött le a karom jobbról meg balról, s úgy éreztem, hogy a torkomban ver a szívem. A halálkígyó abban a pillanatban fordított a fején. A nyaka zsákszerűen kitágult, a ragyogó szemei úgy villogtak, mint két fényesre csiszolt gyöngy, s a kettős nyelvét sziszegve öltötte felém. Láttam, hogy megfeszíti gyűrűit, a nyakát pedig, mintegy ugrásra készen, hátraszegi; hallottam végzetes csörgését... Ekkor elsütöttem a revolvért. Ugyanabban a pillanatban kiesett a gyertya a kezemből és kialudt a padlón. A kis lámpa világánál, mely a feleségem éjjeliszekrényén égett, láttam homályosan megcsillámlani a kígyót, mely felém ugrott, de nem talált el, mert ösztönszerűen kitértem előle. Rettegésemben félőrülten, újra tüzeltem s egy lépéssel hátraszöktem. De akkor megint közvetlenül előttem csörgött. Erre aztán végképpen elvesztettem minden öntudatomat. Megfontolás nélkül, nem célozva, egyik lövést a másik után tettem találomra, vaktában. Nem tudtam, eltaláltam-e, vagy sem, oda se néztem, csak az az egy gondolat uralkodott rajtam: Lőni, lőni! A szoba egyik végéről a másikra vágattam; tudom azt is, hogy néhányszor nagyot ugrottam, félőrülten félelmemben, hogy érintkezésbe találok jutni szörnyű

ellenfelemmel. Azt hittem, a kígyó mindenhol nyomomban van, azt hittem, mindenhonnan hallom a sziszegését. Egyszer úgy éreztem, hogy valami nyirkosság és hidegség csavarodik a bokámra. Félelmemben eszemet veszítve ordítottam fel és lőttem, lőttem. A kis helyiség megtelt puskapcrfüsttel, melyen az éji lámpa fénye már csak mint valami bágyadt vörös folt világlott át. Az asztalhoz rohantam és fel akartam ugrani reá. A halálfélelem feledtetett velem minden megfontolást. Ekkor feldőntöttem a lámpát, koromsötétség lett körülöttem. Most előre feszítettem a karomat teljes hosszúságában és őrzöngve huzogattam a fegyverem ravaszát; nem sült el, ki volt már löve belőle minden töltény. Még emlékszem reá, hogy hallottam kívülről a fergeteg üvöltését és a fák recsegését, s mind e lármán túl fülemben hallatszott messziről a tenger tompa dübörgése. A hang nőttön-nőtt, míg a tompa basszus-hang erőt nem vett érzékeimen, én pedig mintegy el nem merültem egy mérhetetlen, dübörgő mélységben...

Mikor ismét eszméletemre tértem, az ágyamban feküdtem. A nyitott ablakon üde reggeli szellő hatott be a szobámba, s a kék ég oly nyájasan nézett be, mintha sohasem sötétítették volna el viharfelhők. Az ágyamnál ott ült az öreg zsidó orvos és gondosan ápolt, sőt egészen komoly és aggódó arccal nézett reám.

Lassan-lassan felébredt agyamban a történtekekre való emlékezés.

— A feleségem? — ez volt az első kérdésem. — Hogy van a feleségem?

A doktor késett a felelettel.

— Beteg, nagyon beteg, — mondotta ki végre; de láttam rajta, hogy valamit titkol előttem.

— Mondja meg az igazat! — kértem. — Elég erős vagyok, hogy meghallgassam a legrosszabbat is.

A doktor fürkészve nézett a szemembe. Aztán halkán így felelt:

— Borzasztóan különös dolog történhetett az éjjel a házában. Mikor a szolgálja ide vezetett, önt a felesége szobájában találtam; revolverrel a kezében hevert a földön eszméletlenül. Ő pedig, ő, holtan feküdt az ágyában. A falak golyóütötte lyukakkal voltak tele köröskörül. Az egyik meg éppen a feleségének ágyafeje fölött volt; de őt nem érte golyó.

Most már eszembe jutott minden és borzadály futott végig rajtam, ahogy végiggondoltam szörnyű élményemet. Gyorsan felültem ágyamban és megragadtam az orvos karját.

— Nem talált rajta sebet, vagy valami jelet — mintha marás érte volna?

— Nem, nem fedeztem föl semmi affélét, — felelte a doktor csodálkozva. — De sohasem láttam életemben olyan halotti arcot, mint a feleségéé. Egyébként mit ért azzal a jellel, melyet említett?

Elmondottam a doktornak rövidre fogva mindent, ami történt. Mélyen megrendítettem vele.

— Most értem, hogyan történhetett, — mondotta és részvétellel cirógatta meg a kezemet. — A kígyót az ablak alatt a falban levő kis lyukon csusztatták be a felesége szobájába. Oh, mily

ördögök is az emberek! Nincs semmi a világon, ami borzasztóbban hat a nő idegeire, mint az, mikor kígyót pillant meg, hát még abban az állapotban, amelyben az ön felesége volt! Rémületében halt meg, — mondotta mintegy magában.

Zokogva dőltem vissza az ágyamba. Oh, az én elvakultságom, az én önfejtűségem! Érthetetlen köszívűséggel gyilkosa lettem a feleségemnek, mi több, két élet romlása terheli a lelkiismeretemet, az övén kívül az is, melyet a szíve alatt hordott. A világtalan ember nem hiába kiáltotta ki átkát. Tudta az az arabus, hol érhet a legmélyebben. Mily ördögien eszelte ki bosszútervét! Engem magamat életben hagyott és átadott az önvád és a megbánás gyötrelmeinek. Megfizettem az imaszőnyegéért. Most már elmondhatta a fiának, mibe került az nekem, most már békében halhat meg és nyugodtan nézhet őseinek szemébe a »fehér napon«.

Van Hook elhallgatott.

— És mi lett a halálkígyóból? — kérdezte valaki.

— Valószínűleg kisiklott ugyanazon az úton, — az ablak alatt lévő lyukon — melyen a szobába csúszott. Végbevitte a feladatát.

— És a világtalan emberből?

— Azt nem láttam többé soha, de nem is kívántam látni. Eladtam az üzletrészemet és levertem lábamról annak az átkozott országnak a porát. De a gondolataim sokszor, sokszor szállnak át ahhoz a kis sírhoz, mely az Atlanti-óceán partján domborul.

— Hogy nem láttad többé a világtalan em-

bert, megérthetem, — vette át Ali-ben-Káim a szót. — Nemsokára utolsó találkozástok után meghalt feketehimlőben. A bosszút kísérője és társa vitte végbe. Tudod-e, atachár, ki volt az az öregember? A Zerhun-barlang nagy talebje volt, akinek senki sem szegülhetett ellene. Még most is reád nehezedik az átka. Mondd, volt-e azóta életednek egyetlenegy egészséges napja is?

A hollandus mosolygott.

— A köszvényemben — felelte — nincs semmi része a titkos mesterségekben való testvérednek; arra fölöttébb természetes módon magam tettem szert a sóstavak mocsaras partvidékein.

A taleb a fejét rázta.

— Ahhoz te nem értesz, — mondotta mély komolysággal. — Ha megmondhatnám, amit tudok, egészen másképp gondolkoznál róla. De ilyenek vagytok valamennyien, ti rúmi nép, azt hiszitek, magatok tudtok legjobban mindent, nem igen becsülitek a mi tapasztalatainkat. Igaz, sokat megtanultatok máár tőlünk, de még többet kell tőlünk tanulnotok. Az elkövetkező idők majd meggyőznek benneteket arról is.

— Avass be minket a titkaitokba, oh bölcs taleb!

De Ali-ben-Káim pillantására sem méltatta a hollandust, hanem a hallgatás köpönyegébe burkolódzott.

* * *

Minthogy jó Stuttgart városában olyankor szoktak ebédhez ülni, mikor máshol reggelizni szokás, — a reggeli kávéjukat ott virradat előtt, sötét éjszaka isszák az emberek — visszatérve a rablófészekből, nem kaptunk enni a polgári

kocsmánkban és éhünket csillapítandó, kénytelenek voltunk egy szállót keresni fel, mely valamivel inkább felelt meg a jelenkor követeléseinek. De azért hátrahagytuk az utasítást Hughnak, hogy nyolc órakor várjon bennünket a »szentek szentjé«-ben, feltéve, hogy nem tette fel magában, hogy Schiller szülőházában tölti el áhitattal az egész éjszakát. Tudniillik titkárunk, Nyam-Nyam címére erősen bélelt levél érkezett, mely Szent Ilona postabélyegzőjét viselte a borítékán, s melynek visszájára »Bolton« neve volt feladóként rávezetve. Ez a Bolton pedig a mi baráti körünk egyik tagja volt; ennek következtében nem fért hozzá kétség, hogy a levél mindnyájunkat illet, tehát csak mindnyájunk jelenlétében bontható fel. Azt hittük, tartozunk Hughnak ezzel a tekintettel, bár voltaképpen nem szerzett reá érdemet; de hát mi nemes lelkületű férfiak voltunk.

Ebéd végeztével a márki meg a taleb a nyugtalanság jeleit árulták el. A márki azt mondogatta, hogy vár valakit a vonaton, a taleb meg, sajna, megígérte, hogy elkíséri a márkit, fogadni vendégét. A hazugság ugyan lerítt az arcukról, de mi többiek békében hagytuk őket és azt mondtuk, hogy mehetnek Isten hírével. Pokov a kórházba akart menni, van Hook pedig Nyam-Nyam társaságában akarta ápolni köszvényét. Bobó meg én elhatároztuk, hogy elmegyünk s kissé körülnézünk a városban. Úgy hát a társaságunk kis időre szétrebbent; de előbb ünnepélyesen megfogadtuk, hogy nyolc órakor a »Régi Postá«-ban újra egybegyűlünk.

Stuttgartról való tanulmányainkat, melye-

ket Bobóval közösen e délután végeztünk, nem fogom átadni a nyilvánosságnak, míg, insaallah ! nem lesz reá érkezésem, hogy behatóan leírjam őket ezzel a címmel : »Két barbár benyomásai Dél-Németországban.« — Ivret formájú könyv lesz. A címet Bobó találta ki hozzá. Ezért magának követelte az írói díj felét. Mára beérem azzal a közléssel, hogy eltévesztettük az utat a Boldogságos Szűz templomához, melyet Bobó, jó katolikus ember létére mindenáron fel akart keresni és helyette az ugyanabban az utcában levő Dinkelacker-féle nagysörözőbe vettünk. Kitűnő sört ittunk ott, két ötéves fiú meg egy karján csecsemőt tartó zöldségeskőfa társaságában. A csarnok zsúfolva volt vendéggel. Minden újabb hordónál, amelyet csapraverés céljából az asztalra gurítottak, meg rázott valaki egy csengőt. Ez a csengő szakadatlanul szólt.

Ebből a templomból a városházára mentünk. Tudniillik külön sajátossága a délnémet városoknak, hogy minden városházukhoz városi pince is tartozik. Bobó egészen beleháborodott abba a gondolatba, hogy most az egyszer iszik egy pohár hamisítatlan neckarmenti bort ; tudomást szerzett róla, hogy annak a pincének maga a király szállítja a bort, az a bor hát okvetetlenül valódi is.

Tehát rendeltünk egy pint bort és ittunk.

— A bor savanyú, — zúgolódott Bobó ; de mikor pillantása a csinos pincérnőre esett, hozzátette : — de a leány édes ; a király kiváló államférfiú lehet. Éljen a király !

A megállapított órában valamennyien elfoglaltuk helyünket a »Régi Postá«-ban. Nem szólva Hughról, mind jókedvűek voltunk. Ez utóbbit nagyon kiábrándította a Schiller kollégájánál tett látogatása. Kijelentette, hogy a Schiller-házban csak mindenféle ócska lim-lomot tartogatnak a híres férfiú egykori házatájáról, néhány viseltes ruhadarabot, egy kanapét, meg más-miegyebet. A nagy költő iránt érzett tiszteletből neki is fogott, hogy befaragja nevét egy íróasztalba, de akkor egy úr oly dühös arccal közeledett hozzá, hogy nem látott még olyat soha életében. — Nem, nincs abban a Schiller-házban semmi említésreméltó. Hátat is fordított neki és estefelé nagyon csalódottan tért vissza Stuttgartba. Elmondhatja, hogy balul ütött ki számára minden, amihez e napon hozzáfogott. Este még egy másik nagyon kínos élménye is volt. Finoman szitáló eső kerekedett, és Hugh azt gondolta magában, hogy a halak most kitünően fognak pedzeni. Horgot és zsinórt készített egy darab zsinagból meg egy gombostűből. A halak egészen a kívánságának megfelelően viselkedtek. De egyszerre megint egy dühösképű ember jelent meg a színen, bottal a kezében és borzasztó lármát csapott. Hugh udvariasan megkérte a férfiút, hogy vigye haza az egész zsákmányt a családjának és süsse meg a halat vacsorára. De a különös ember nem volt arra reábirható; Hugh, ellenkezőleg, kénytelen volt elmenni vele egy irodába, mely átkozottul messze volt fenn a városban és fizetnie kellett néhány írásért, mely, barátunk feltevése szerint, írott engedély volt arra,

hogy szabadon horgászhasson a kastély parkjában.

— Az ára voltaképpen nem volt túlságosan nagy, — fejezte be Hugh a jelentését ; — mert a tóban meglehetősen sok, pompásan hízott ponty uszkál !

Nagy ünnepélyességgel bontotta fel Nyam-Nyam Bolton levelét. De mielőtt engedném, hogy Nyam-Nyam felolvassa a levelet, némely felvilágosítással kell szolgálnom Bolton Francis barátomról, a kohómérnökről.

Már akkoriban, mikor még együtt tanyáztunk, kezdett kissé különös és túlzott emberré válni Bolton, s végezetül egészen eladta lelkét a spiritizmusnak. Néha oly furcsán viselkedett, hogy, őszintén szólva, szinte attól tartottunk, hogy egyszer még megöl bennünket, csak azért, hogy alkalma legyen kísérleteket végezni szabaddá vált lelkeinkkel. Tudniillik az efféle dolgokban teljesen ment volt minden előítélettől. Mindkét fél szerencséjére még elég jókor elszakadtunk egymástól.

De Bolton őszinte és igazságszerető, azonkívül pedig tudós, talán nagyon is tudós ember volt. Így aztán külön ember lett belőle, azok közül való, kik saját útjaikat járják és nem törődnek azzal, hogy az emberek mit mondanak és akik nem is gondolkoznak úgy, mint az emberek szoktak gondolkozni.

Utoljára az érchegységben, Mogadortól északra keletre s néhány mérföldnyire találkoztunk vele. Ott telepedett meg egy remete, egy Hadj-el-Arabi nevű rendkívül szent férfiú társaságában. Ott laktak együtt naptól barnára égetett ron-

gyos sátrukban és nyilván nagyon jól érezték magukat benne. Naphosszat künn jártak és fémet kutattak a hegységben, este pedig kiültek a sátruk ajtaja elé és bölcs gondolatokat cseréltek az élet és a halál rejtelmeiről. Merőben különböző világtájakról való két különös madár talált egymásra az emberiség forgatagában, a tudást különösen szomszédhozó két rokonlélek. Amaz érchegység tájának bennszülött népe hódolatteljesen csókolta meg palástjuk szegélyét, mert azt hitte róluk, hogy Allah »megérintette« őket a kezével, vagyis hogy teljesen megbomlott az agyvelejük.

Ez előrebocsátott megjegyzések után nem gátolom, hogy Nyam-Nyam felolvassa Bolton levelét.

»Szent Ilona, 1911 április.

Kedves barátaim !

Oly messze vagyok Európától, hogy nem jelenhetek meg találkozástokon. De hogy azt ne higgyjétek, hogy megfeledkeztem rólatok, megírom nektek ezeket a sorokat, melyek remélhetőleg kezetekhez jutnak. Lélekben látlak benneteket, amint a levelemre hajolva ültök együtt s a tengeren át érezni fogom baráti köszöntéseket s nem kevésbé a közelségteket is, mert a távolság nem választja el egymástól a lelkeket. Ha behúnyom a szemem, magam előtt látlak mindnyájatokat és hallom hangotok zengését. Látom szemetek kifejezését s az örökkévalóság sugarát is, mely belőlük árad. Köszöntlek benneteket, drága barátaim !

Tehát itt vagyok. A nagy világtenger közepén

levő viharjárta sziklasziget lesz egy ideig otthonom. Érezni a sors hatalmát ezen a helyen, mert amily magányosan hánykolódtam én mindig az emberek áradatában, épp oly magányosan áll ez a sziget a végtelen óceánban, s miként most én, épp úgy töprengett valaha itt ezernyi merész gondolatán egy rabságban tartott királysas. Éppen a magányosságáért szerettem ezt a szigetet. A magányban megoldódnak a lélek bilincsei. A magányosság szárnyat ad a léleknek, hogy felszállhasson a magasságokba, és erőt ad neki arra, hogy belepillanthasson a világ belső hajtószerkezetébe, mely a legtöbb halandó szemének rejtve marad. Kora reggel, mikor a nap felmerül a tenger vizéből, a lélek megnyílik, mint a virág, mely alázatosan fogadja az ég ragyogó királynőjének első csókjait, és meghallja az örökkévalóság birodalmából megszólaló hangot. Istenien szép akkor a földi lét, barátaim !

Bizonyára felvetitek a kérdést, hogy voltaképpen mit is művelek itt. Azt fogom elmondani nektek, sőt mély komolysággal fogom elmondani.

Táplálom magamban azt a reményt, hogy érintkezésbe fogok lépni a nagy császárral. A szellemek, mint valaha régen már elmondottam nektek, szeretnek azokon a helyeken időzni, ahol akkor időztek, mikor még testi hüvelyükben jártak a földön. Ez okból nagyon valószínű az is, hogy Napoleon néha-néha felkeresi szigetét, annál is inkább, mert a szíve sohasem hagyta el azt. Tudniillik, mikor az orvosok éppen azzal foglalkoztak, hogy bebalzsamozzák a császár testét, odaszaladt egy

kutya és ellopta a szívét az asztalról, amelyre az orvosok tették. Szorultságukban egy kecske szívét tették a halott mellüregébe s ezzel a kecskeszívvél helyezték el aztán a nagy korzikai haló porait a rokkantak templomában Párisban. Lehet, hogy ti ennek régebben még nem hallottátok hírét, de az eset megfelel a történelmi valóságnak.

Oh, mennyire hiányzik most nekem Hadj-el-Arabi, az én egykori barátom! Megbecsülhetetlen hasznát vehetném itt, mert mérhetetlenül nagy látnoki erő lakozott benne. De ő meghalt. Karjaim közt adta ki lelkét Moghreb földjén. Csak öt éve annak s még nem remélhetem, hogy meghallhatom hangját. A lelke még keresve csapong a nagy mindenségben. De mihelyt megteheti, eljön hozzám. Igen, eljön biztosan.

Akkoriban nem maradhattam tovább Moghrebben, s el fogom mondani nektek, miért nem.

Jól tudjátok, hogy a spiritizmusnak szenteltem életemet. Meggyőződéseim szerint a spiritizmus az a forrás, melyben a lázbeteg, elernyedtt emberiségnek fel kellene élednie s amelyből erőt kellene merítenie. Az fogja visszaadni a szenvedés gyermekeinek az örökkévalóság reményét és az isteni szeretetben való hitét. De arra, hogy a spiritizmust győzelemre vigyük és hogy trónjára ültethessük, pénz, nagyon sok pénz szükséges. Nos, nekem nincs pénzem, előbb szert kell tennem és szert fogok tenni rá.

Hogy pénzre tehessek szert, azért telepedtem meg annak idején az érchegységben. Ez a hegység gazdag minden fémben s reméltem, hogy

tudományos ismereteim segítségével el fogom ragadni a hegyektől kincseiket. Nem raktam henyén az ölembe a kezeimet, hanem szorgosan dolgoztam napról-napra. Hadj-el-Arabit kioktattam tudományomban és együtt munkálkodtunk a hegyekben kalapácsunkkal, vésőnkkel és fúrószerszámainkkal; de csak vasat, egyre csak vasat találtunk, ezt a vasat pedig nem tudtuk pénzre váltani.

Egy este, mikor a sátrunk előtt ültünk, azt mondotta Hadj-el-Arabi:

— A Szellem megérintett!

Hadj-el-Arabi a szalmagyékényén ült és a sátor árbocfájának támaszkodott. A szemei tágra nyíltak s a szembogarain árnyszerűen szállt át valami. Láttam, hogy eljött és közel van az órája.

— Látok, — mondotta felfohászkozva. — Látom a hegységet, egészen alacsony hegységet látok. Lenn egészen keskeny ösvény kanyarog, és pálmák és borókacserjék vadonában járok. Magasabbra és magasabbra lépek. Elhagyom a fákat és a bokrokat, az ösvény eltűnik; hatalmas sziklatömbökre kapaszkodom fel és véresre sebzem a kezeimet meg a lábaimat. Barna ölyv kering fölöttem. Bemegyek egy sziklahasadékba és — megpillantom egy rég elfeledett út nyomait; talán az évek százai múltak el, mióta emberek lába járt ezen az ösvényen. Fejem fölött egészen közel bujnak egymáshoz a sziklák, s egy barlang bejáratát alkotják így egymással. Sötétebb, sötétebb előttem minden. Mindkét oldalon csiszoltak és símák a falak. Emberi kezek dolgozhattak

itt valamikor. Egyre mélyebbre visz az út. A sziklák minden irányban összezárodnak körülöttem. Nem látom többé fölöttem az eget, annyit sem látok belőle, mint amennyi egy kis ablakon mutatkozik át. — És mégis látok, igen, látok...

Megállok, két memzukin zárja el az utamat.

Minthogy ti, kedves barátaim, valószínűleg nem tudjátok, hogy mi az a memzukin, szolgálok nektek felvilágosításul, hogy a memzukinok valaha emberek voltak, de Allah a bűneikért kővé változtatta át őket. Efféle kőalakokat az ember gyakran talál az Enderen-Dran* hegyszorosaiban. — Most pedig átadom újra a szót Hadj-el-Arabinak:

— Egy darabig néztem a memzukinokat. Sokkal, sokkal nagyobbak ők, mint a mostani emberek. Az arcukon szörnyű kifejezés ül, s a karjaikat keresztben tartják a mellükön. Teljesen elállják az utat. Végigvágok rajtuk egyet a botommal s olyan hangot adnak, mely az érc pengéséhez hasonlít. A beteg ember sóhajtatásához hasonló visszhang éri a fületem. Még egyszer ütök egyet az alakokon, ezúttal erősebben, mint előbb. Ekkor a halálordításhoz hasonló hangot adnak. Harmadszor is végigvágok rajtuk. A memzukinok megtántorodnak és összeomlanak. Átlépek rajtuk és továbbmegyek lefelé, mindjobban lefelé. Most egy lépcsőzet előtt állok, mely a sziklákba van belevágva. Lefelé visz, mélyen, mélyen a hegy gyomrába. A levegő fojtó és nehéz és ősrégi

* Az Atlasz-hegység.

holmi és korhadt levelek szagát érzem benne. Néha egy-egy kígyó csörög el mellettem, a denevérek temérdeksége szakad el a mennyezettől és repdesi körül a fejemet. De nem félek, mert a testem sérthetetlen. Egész lassan haladok tovább, néha-néha megállok és körülnézek.

Most látok — az aknaszerű folyosó két oldalán sírköveket látok. Félregördítem e kövek egyikét. Mögötte egy fülkét látok, melyben emberi koponya és néhány csont hever. Az idő nagyon megviselte őket, okvetlenül nagyon régiek. Mellettük egy korsót, néhány gyűrűt és egy roppant kardot látok. A kard pengéjét megemésztette a rozsda, úgy ki van az csipkézve, mint a fűrész. A kezembe veszem, nagyon nehéz. A markolata arany.

Továbbhaladok, az akna lassan kitágul, tölcserré bővül. Mindenhol sírfedőlapokat és fülkéket, egyre nagyobbakat és mélyebbeket látok. Néhány fülke nyitva áll; a sírfedőlapok rövid oszlopokon pihennek, melyek alakra olyanok, mint a trombitavirág. A kőbe itt-ott jelek és betűk vannak bevésve, melyeknek jelentését nem tudom megfejteni.

Nem tudom, mióta jártam már. De most egyszerre egy nagy termet látok, melynek mennyezetét nagy pillérek tartják, melyekre sajtászerű képek vannak kivésve, férfialakok a királyság jelvényével a homlokukon, domború mellű nők, krokodilok, majmok és olyan állatok, minőket még sohasem láttam. Az oszlopok közt rőtesszínű kőkoporsók állnak. Oroszlánlábakon pihennek és mesterségesen vannak kifaragva. Kíváncsi vagyok és botomat

teljes erőmből az egyik kőkoporsó fedőlapja alá támasztom és — egy összezsugorodott, kiszáradt holttestemet pillantok meg, minőt a nagy folyam országaiban talál az ember. Egészen fekete a régiségtől. Bűvös ereklyék és dús gyöngydíszítmények fedik a mellét, az ujjai, a kézcsuklói, a bokái gyűrűkkel ékesek. A múmia homlokára fejdísz fonódik, melynek közepén kiterjesztett kryolith-szárnyú madár van elhelyezve. A múmia beszáradt bőre alatt élesen domborulnak az inak meg az izmok, mint megannyi kötél, szalag és csomó. Tisztán látom mindezt, mert a lepleket, melyekbe a holttestet takarták, az idő megemésztette, s most porrá omolva hevernek a halott két oldalán.

Most egy alabástromból készült nagy hamvvedret pillantok meg a falnál, a kőkoporsó lábainál. A hamvveder nyitva van s belenézek. Úgy látszik, hamuval van tele. A botommal körül-túrtam a hamut s valami keménységre akadok. Mi az? Csengő hangot ad. Belenyúlok a kezemmel a hamuba, megmarkolok valami keménységet és kiveszem. Áh — arany, arany! Az egész hamvveder tele van arannyal, ősrégi időkből való aranypénzzel.

Fáradtnak, halálosan fáradtnak érzem magam; de még többet kell látnom. Egyik kőkoporsótól a másikhoz megyek. Oh, mennyire kimerültem! Ugyanazt látom, mindig ugyanazt. A holttestekkel nem törődöm már — mert az időm rövidre van szabva —, de annál inkább a hamvvedrekkel. Temérdek hamvveder van itt, valamennyi tele arannyal és hamuval. Feldöntök egyet; aranyfolyó árad ki belőle,

hogy csak úgy ragyog és csörög ... Most kissé pihenni akarok. A szívem lassan ver, majd' hogy nyitva sem tudom tartani a szemem. Szédülést érzek — éjszaka támad körülöttem — a vihar zúg — hangokat hallok — a vérem kihűl — megdermed — jéggé fagy — — —

E pillanatban Hadj-el-Arabi a földre csúszott ülő helyzetéből és ott maradt mozdulatlanul a földön. Fölemeltem s az ölembe nyugtattam a fejét. Arcából eltűnt minden szín, homlokán hideg veríték gyöngyözött, a szeme kifejezéstelen, megtört pillantással nézett reám. Meghalt.

Lezártam barátom szemét, feladtam reá a halottasinget és égő gyertyákat állítottam melléje fejtől és lábtól. Huszonnégy óra múlva két mór segítségével eltemettem egy argánfa alatt a M'Ramar partján. És sírja fölé egy kis marabutot építtettem. Mert Istennek szent híve volt ő, bizony mondom, az volt.

* * *

Közeledett Aid-el-Kebir, az áldozati bárány ünnepe.* Elhatároztam, hogy bevárom ezt az ünnepet, és csak azután látok hozzá, hogy megnézzem a régi királysírokat, melyeket Hadj-el-Arabi elragadtatott állapotában látott. Mert a bajrám ünnepén az érchegeység táján lakó mórok legnagyobb része Mogadorba özönlik,

* Aid-el-Kebir, szószerint nagy ünnep, a mohamedánok legnagyobb ünnepe, melyen juhokat vágnak áldozatul, annak emlékére, hogy Ábrahám fel akarta áldozni fiát. A Korán nagy tiszteletben tartja Ábrahámot, mint Iszmaelnek, a mohamedánok ősének atyját.

hogy a lehető legnagyobb fénnel ünnepelje meg Ábrahám áldozatának emlékét, nekem pedig nagyon fontos volt, hogy senki se lásson a kártyámba. Addig is zsákokat varrtam állatbőrökből, mert azokban akartam elszállítani az aranyat. Hajh, gyönyörűséges munka volt az, barátaim!

A nagy nap elkövetkezett.

Ásóval, revolverrel, tolvajlámpával meg egy zsákkal felszerelve útnak indultam. Megtaláltam azt a keskeny ösvényt, mely az alacsony hegy alján kanyargott és pálmafák és borókacserjék sűrűjén át felvitt a magasba, míg el nem tűnt s már csak sivár kősziklák vettek körül. Úgy tűnt fel, mintha egy idegen, erős kéz vezetne utamon. Hatalmas sziklákat másztam meg, nehéz vándorlás volt biz' az. Aztán elérkeztem a lefelé vivő sziklahasadékhoz, mely jelezte, hogy valamikor ösvény volt ott és megtaláltam a két memzukint is, melyek, mint látszott, útját akarták állni további előnyomulásomnak. Egy időre leültem eléjük pihenni. Lelkemben nem volt semmi csodálkozás. Attól a pillanattól fogva, mikor vándorutamra keltem, biztosan tudtam, hogy úgy fogok találni mindent, amint Hadj-el-Arabi leírta.

Aztán fölemeltem az ásómat és teljes erőmből végigvágтам vele a memzukinokon. A harmadik csapásra feldőltek és szabad volt előttem a királyterembe vivő út. Meggyújtottam a tolvajlámpámat és a mellemhez erősítettem elől, hogy a két kezem szabad legyen. Ahogy lefelé szálltam, a világosság mindenféle állatot riasztott fel a sötétségből; láttam kígyókat,

melyek sietve csúsztak tova, denevéreket, melyek körülcsapongtak, és gyíkokat, melyek el-siklottak; de mindez nem tartóztatott, pedig máskor végigfut a hátamon a hideg borzadály, mikor kígyót látok. Úgy volt, mintha Hadjel-Arabi lelke élt volna bennem és erőt öntött volna belém.

Mind tovább és tovább haladtam a sziklába vágott lépcsőfokokon és a falakba vájt fülkék mellett, melyek egyáltalában nem érdekeltek, mert hiszen tudtam, mi van bennük. Végre be-
léptem a királyterembe.

Egész nyugodtan leültem egy kötömbre és körülnéztem. Minden szakasztottan olyan volt, amilyennek a látnok leírta; a kőkoporsók, az oszlopokat díszítő képek, a falak mellett álló hamvvedrek. Sokáig ültem helyemen, sőt meg-ettem egy kétszersültet is, és leöntöttem egy korty borral. Ott voltam tehát a kincsházam-ban. A mindenható arany garmadában állt előttem. Arra lesz az jó, hogy felpattantsa az előítélet kapuit és lerombolja a kételkedés kor-látait, s nekem magamnak minden magasztos megismerésben és fennkölt boldogságban gazdag életre nyitott kilátást.

Térdemre borultam és hálát adtam a nagy Szellemnek, ki szolgájává szemelt ki.

Mikor visszaültem a helyemre, fontolgatni kezdtem, hogy miképpen tehetném leginkább hasznossá a gazdagságomat. Londonban rendezem be a főhadiszállásomat, hol ingyenes ellátást és az okkultizmus minden terén vég-zendő tanulmányaiban útmutatást kap minden médiumszerű képességgel megáldott jelentkező.

Távoli országokban fiókéntézeteket fogok állítani, hova tudós férfiakat hívok meg, vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül. Ezek a férfiak el fogják rabolni az indiai fakírok és az arab dervisek titkait, melyek ezidőszerint még talányosak a tudomány szemében, és a dalai láma papjai kénytelenek lesznek feltárni előttük szent könyveiket. A föld egész kerekiségén el fogjuk terjeszteni iratainkat, mint ahogy a magvető szétszórja a termő magvait. Üldözni fogok minden szélhámost és mindenkit, aki a spiritiszta jelenségek tekintélyével önző célokért él vissza. Vásárokon és nyilvános helyeken előadásokat fogunk tartani és mindenekelőtt az ifjúságra igyekszünk majd befolyást szerezni. Kórházakban és kaszárnnyakban hirdetni fogják a kiküldötteink az evangéliumunkat — fáradhatatlanul, rettenthetetlenül, míg tanításunk világossága be nem ragyogja a föld egész kerekiségét.

Igy álmodtam a királyok termében.

Aztán odaléptem a hozzám legközelebb álló hamvvederhez és feldöntöttem. Az arany szétgurult a kövön, ismeretlen veretű, négyszögletes és kerek, átlukasztott és egész amerikai dollár-nagyságú, csak sokkal, sokkal nehezebb mindenféle pénzdarab.

Igen, kimeríthetetlen gazdagság volt biz' az, barátaim !

Annyi aranyat töltöttem a zsákomba, amennyit csak elbírtam és elindultam visszafelé. Megerőltető munka volt, felkapaszkodni azon a sok lépcsőfokon ; de soha nagyobb gyönyörűséggel nem tettem meg utat, mint azt.

Hogy biztonságba helyezhessem kincsemet és elhárítsak minden gyanút a királyterem hol-
létét illetőleg, elhatároztam, hogy kietlen hegy-
szoroson át veszem utamat, mely a szomszé-
dos hegyre vitt, s ott raktározom el a kincsei-
met. De alig hagytam el néhány méternyire
a memzukineket, egy ember jött szembe velem.
Ismertem őt. Abderrahman, a fazekas Abderrah-
man volt, furfangos legény, kit sohasem szen-
vedhettem. Termetre óriás és többnyire részeg a
hasis oktalan élvezetétől. Puska volt a kezében.

— Itt kószálok és várom, hogy nem kerül-e
valami a puskám csöve elé, — mondotta.

— Miért nem veszel részt az Aid-el-Kebir-
ünnepen? — kérdeztem, s nem fojthattam el
egészen a bosszúságomat.

— Elégett az ünnepelőruhám, — felelte.

— Tovább kell mennem, — mondtam.

— Úgy látom, nehéz terhet viszel, — je-
gyezte meg s a zsákomra pillantott. — Mi van
benne?

— Kő.

A fazekas megtaszította puskája csövével a
zsákomat; abban megcsörrent, ami benne volt.

— Ohó! — mondotta. — Kő?

— Menj Isten hírével! — feleltem. — Dol-
gom van, megyek.

— Elkísérlek, — mondotta; — nekem mind-
egy, hogy merre megyek és jobb kettecskén járni.

Teljességgel nem voltam vele egy nézeten,
de nem mertem ellenvetést tenni. Utólag sehogy
sem érthetem meg, hogy egyszerűen miért nem
gyilkoltam meg. Mit jelentett volna egy nyo-
morult mór élete az emberek millióinak boldog-

ságával szemben, melyet a kincsem biztosíthatott volna ?

Lemondottam tervemről, hogy a hegyszoroson kelek át és arra az útra tértem, amelyen a barlangba mentem. Nincs másképp, a sátramba kell vinnem aranyamat, elvégre ott maradhat egyelőre. A mór egyre a sarkamban volt.

— Az a kő nyilván nagyon nehéz, — mondotta. — Hiszen alig bírod a kis zsákokat.

— Vastartalma van.

— Segítsek vinni ?

— Ne tedd.

— Légy oly szíves és adj egyet a köveidből.

— Allah majd ad.

— Fösvény vagy, atachár, fösvénykedel egy kis kővel. Később majd kapsz tőlem érte két kakast.

Minthogy nem bírtam továbbcipelni a zsákokot, ledobtam a földre és leültem. Abderrahman is leült, s mintegy véletlenül, a mellemnek szegte a puskája csövét.

— Úgy, úgy, hát vassal cipelkedel ? — mondotta gúnyos vigyorgással. — Ha, ha, vas ! Nagyon elszegényedhettél mostanában !

Felforrt bennem a düh. Revolvert kaptam elő az övemből ; de villámgyorsan ütötte ki a kezemből a fazekas.

— Ne bánj már oly vigyázatlanul a fegyverrel ! — intett atyai hangon. — Gondold meg, ha kárt tettél volna magadban.

Igy szólva, eltüntette köpenyében a revolvért és átengedte magát annak a gyönyörűségnek, hogy mereven nézett reám.

— És még azt mondják, hogy szent férfiú

vagy, — mondotta siránkozó hangon. — Igen, hogy azok közül való vagy, akiket a szellemek kedvelnek. Nagyon szépen kérlek hát, kérdezd meg a szellemektől, mit tartanak az olyanokról, akik lopnak és elviszik a mások jószágát.

— Eredj haza Abderrahman és forgasd a fazekaskorongodat! — feleltem neki. — Nem kerestem a társaságodat.

Elnézően mosolygott.

— A magam országában vagyok itt, — mondotta nyugodtan — és járhatok, kelhetek, amikor tetszik és ahova kedvem tartja. De te, te idegen vagy, aki bevetted magad hozzánk. Itt nem parancsolsz. És — folytatta emeltebb hangon — az, amit a mi földünkben vagy a mi hegyeinkben találsz, a mienk, nem pedig a tied.

Alapjában véve igaza is volt.

— Most pedig akarom látni ezeket a vastartalmú köveket, — mondotta parancsoló hangon.

Mint hogy kilátástalan volt, hogy magamnak tarthassam meg titkomat, kinyitottam a zsákot és elővettem belőle egy marék aranypénzt.

Abderrahmannak szikrát hányt a szeme.

— Áh, — mondotta és mérlegelte kezével az aranypénzeket. — Mindjárt effélét gyanítottam. Most hát nagyon gazdagok vagyunk. Mától fogva nem égetek fazekat.

Aztán féloldalról vizsga pillantást vetett reám és azt kérdezte halkán: — Hol van a kútfeje ennek a gazdagságnak?

— Üres az, — feleltem. — Ebben a zsákban benne van mindenem.

— Hazudsz, atachár, mert elpirultál! — kiáltotta.

Lesütöttem a szemem. Elvesztettem a csatát. Nem marad más, mint osztozkodást ajánlani. Huh! átokkal gondolok arra az emberre.

A következő időben arannyal telt zsákokat cipeltünk minden éjszaka a királyok terméből a hegyekben levő biztos rejtekhelyre. Mérhetetlen értékű arany állt ott halomszámra, barátaim. Ha kellő időben kiveszem a részemet és meglógok! De hát telhetetlen voltam a kapzsiságomban.

Egy este a társam nem jelent meg találkozásunk megszokott helyén. Ellenben ott volt helyette a szultánnak két hivatalnoka és engem várt.

— Atachár, — mondták — ezúttal hiába jársz.

Úgy meg voltam rettenve, hogy nem voltam ura egy szavamnak sem.

— Atachár, — mondták — el kell hagynod ezt az országot.

Felelni akartam, de az egyik hivatalnok parancsoló mozdulattal emelte fel a kezét.

— Három napod van arra, hogy rendezd ügyeidet, — mondotta komolyan. — De szemmel fogják kísérni minden lépésedet. Szegényen jöttél hozzánk és szegényen fogsz tőlünk elmenni is.

— Legalább magyarázzátok meg! — hebegtem.

A hivatalnok háromszor bölintott a méltóságteljes fejével.

— Abderrahman fazekas részegségében elárulta a titkokat, — mondotta. — Nagyon eldicsekedett és esküdözött égre-földre, hogy ezentúl nem agyagból, hanem sáraranyból

készíti a fazekakat. A hallgatói kinevették és gúnyt űztek belőle. Erre aztán dölyfösen a zsebébe nyúlt és két nagy pénzdarabot vett elő.

— Száz turbánt is megtölthetnék ilyenekkel, ha kedvem tartaná, s még csak észre se venném, hogy egy metkhallal szegényebb lettem, — kiáltotta.

Arra már az emberek látták, hogy a fazekas komolyan beszél. Kínpadra húzták, s bevallott mindent. Ez ma reggel történt, s mielőtt delet kiáltottak, tudtunk mindent a királyok terméről és a hegyek rejtekhelyéről. Elvesztetted a játékot, atachár, vonulj el innen !

— Az az átkozott Abderrahman ! — kiáltottam, s tomboltam dühömben. — Hol van ő most ?

A két ember különösen mosolygott.

— Egyáltalában nincs már, — felelték, mintha egy szájjal beszélnének.

— Megöltétek, véredek !

— Csitt, atachár, — mondotta az egyik. — Nem ismered a mi szokásainkat és törvényeinket. Nagyon dícséretesek azok. Nem lehet, hogy a mi országunkban hegyeket tártanak fel a gazdagságukért. A hegyek mélyén levő aranyereket békében kell hagyni, és ha mégis megtalálnak egyet, be kell azt tömni, hogy elfelejtsék. Jegyezd meg jól, atachár, amit most mondok, és ismerd fel a szavaimban rejlő bölcsességet ; ha a mindenható Isten, kinek neve dícsértessék, azt akarta volna, hogy a vörös aranyat, mely a föld ölében pihen, világosságra hozzák, akkor nem rejtette volna el oly gondosan a leghozzáférhetlenebb helye-

ken. Nincs, ami jobban feltüzelné az emberek lelkét, mint az arany csillogása. Kapzsivá és kíméletlenné teszi őket és letéríti őket az igaz útról. Az aranyra való éhességet és szomjúságot semmi sem elégíti ki soha.

Egy pillanatig elhallgatott, mintha nagyon fontolóra venné, amit mondani akar. Aztán oly hangon, melyből határtalan megvetést lehetett kiérteni, így folytatta: — És még egyet, atachár! Ha ti éhes farkasok, ti átkozott keresztény fajzat, megtudtok valamit arról a kincsről, mely Moghreb földjében pihen, reáncsámszolgák és szétmorzsoltság bennünket. Azért zárjuk le örökre minden olyan embernek a szemét, aki megpillantotta a mélységben levő kincset. Nagyon közel jártál ma a halálhoz, atachár. Csak az országot és a népedet nézzük, amellyel békében akarunk élni, mikor megkíméljük az életedet. Most pedig jöjj velünk! Addig, amíg nem látunk a nagy babur* fedélzetén, nem tágitunk mellőled. Sohase térj vissza Moghreb országába.

Nem volt mit tennem. Engedelmeskedtem, mint a kutya, a két barna ördögnek.

Három nap múlva a Kanári-szigetekre mentem Mogadorból. Onnan aztán ide, a Császárszigetre jöttem. És itt várom be, míg eljön az időm, mert el fog jönni. Akkor aztán a Legfőbbnek engedelmeivel közeledni fog hozzám Hadj-el-Arabi szelleme. Nem feledkeztem meg a királyok terméről.»

— Bolondabb, mint valaha volt, — mondotta

* Babur (vapeur) nagy gőzhajót jelent.

Nyam-Nyam, és összehajtogatta a levelet — s megvallva az igazat, örülök, hogy nem jött el ide. Megfertőzött volna bennünket az örütséggel. A szellemidézőkkel amúgy is torkig vagyok. Micsoda hülye alak is volt az a Hadj-el-Arabi?

E szavakra a taleb félig fölegyenesegett székén és felháborodva mondotta: — Ne mondj ilyeneket, atachár. Nem lettél volna reá méltó, hogy megcsókold a palástja szegélyét annak az embernek, akiről így beszélsz. Nagy taleb volt az és a bírák törzsökéből sarjadt, — folytatta kissé nyugodtabban. — Én magam csak egyszer láttam, de a hírnevét, mely szétterjedt egész Moghrebben, jól ismerem. Te nem hiszel abban. No, hát én azt mondom neked, hogy szeme volt minden ujja hegyén és meghallotta a gondolatok járását. Oh, láttad volna csak egyszer is, szahabi! Az akaratod meg az erőd semmivé vált volna a pillantásától. A pillantása világos volt, mint a nap, éles volt, mint az acél, vagy lágy volt, mint a bársony. Úgy olvasott az emberek lelkében, mint a nyitott könyvben és senki sem rejthette el szívének titkait előtte. Oly erős volt, oly erős, mint az Isten embere. És amint az emberek lelkében olvasott, azonképpen tudott olvasni a csillagokban is, és meg tudta jósolni belőlük az emberek sorsát. Képes volt úgy megmondani a jövőt, mint te a holnap elkövetkező nap eseményeit, feltéve, hogy megéred. Vigyázz a szavadra, mikor olyan emberről beszélsz, aki meghalt és a túlvilágon van, s akihez szentségben sohasem leszel hasonló. Hadj-el-Arabit a mi

országunkban nemcsak a köznéphez tartozók, hanem a legnagyobb rangban levők is tisztelték. Az öreg szultán szívesen figyelt szavaira, és ha megfogadta volna a szent férfiú tanácsát, mikor hadra kelt, hogy megfenyítse Ajat Szajmant a Fazaz-hegységben, talán még most is élne Moghreb üdvére. De nem fogadta meg szavát. Kutubiánál, Marakesben ezekkel a szavakkal búcsúzott el Hadj-el-Arabi a szultántól: »Látom, szidna, hogy többé nem találkozunk egymással. Sötét kezet látok, mely föléd terjeszkedik.« S mikor a szultán elvágatott lován, utána kiáltotta még: »Óvakodjál az eljövendő hónap nyolcadik napjától !« Annak a napnak a tizenegyedik órájában Hasszán szultán meghalt. Isten irgalmazzon lelkének ! De az olyan ember, aki előre látja az elkövetkezendőket, nem bolond, szahabi !

A taleb fölhevült a saját szavain s a szeme csillogott, mikor így folytatta: — Úgy van, bölcs férfiú volt, barátaim ! Kezének illetésével fájdalmaikat űzött el, a gyöngékbe új erőt öntött a szeme pillantásával és elűzte a gonosz szellemeket. Szemmel kísérte az idők járását és a nagy égi fények jeladásait ; meg tudta fejtetni az éjszaka ismertetőjeleit és a varjak károghását és ki tudta várni a kedvező pillanatot. Ismerte a ghulok* éjjeli lakomáit és bűbájosságait, meg tudta keverni a füstölőport, mely elűzi a gonosz szellemeket, melyek benépesítik a levegőt. Bűvös ereklyéket készített, melyek megvédték az ártó szem pillantásától, a puska,

* Ghulok: gonosz szellemek.

a tör sebetől. Gyűlöletre vagy szeretetre ösztökélte az embereket. Vaksággal és minden más nyavalya csapásával verte meg őket, de búzakalász nőtt a lábanyomán és jázmin fakadt a botjából — bizony mondom, nem volt párja kerek e világon.

— Bocsáss meg, nem rosszból mondtam, — vágott a szavába Nyam-Nyam, és kezét nyújtott a marokkóinak. — Tisztelem, becsülöm a talebeket, hiszen magam is láttam akárhány ügyességüket. Felejtsd el, amit mondtam, érdemes barátom. Téged pedig, Hugh, szálljon meg a költészet szelleme és szentelj egy hálaadó költeményt Boltonnak, azért, hogy oly kedvesen emlékezett meg rólunk.

A költő még aznap éjszaka három tucat strófát szerzett ötlábú jambusokban Schiller stílusában a nagy korzikai szigetén lakó szellemlátó tiszteletére.

* * *

Másnap az egész társaság, van Hook kivételével, Nyam-Nyam kívánságára kiment Ludwigsburgba, Württemberg második székvárosába. Azt mondtotta Nyam-Nyam, hogy van ott egy tizenhat különböző épületből álló kastély, óriási, nevezetes pincékkel és remek kerttel körülvéve, amelyben sok szobor áll. — Okvetlenül meg kell azt néznünk, jelentette ki Nyam-Nyam; kész szégyen volna, ha nem ismernők meg mindazt a gyönyörűséget.

— Van-e bor a pincékben? — kérdezte Bobó.

— Nincs, — felelte röviden Nyam-Nyam. Bobó csalódott képet vágott. A pincét bor

nélkül el sem képzelhette, s még kevésbé értette meg, mi keresnivalónk volna benne.

— A város közelében van egy gyógyító erejű forrás, — folytatta magyarázatait Nyam-Nyam — amelyben megfüröszthetnők a hollandust, úgy, hogy meggyógyulna tőle. — Úgy beszélt az ügyről, mintha arról volna szó, hogy egy kis kutyát fürösszünk meg; a mi köszvényben szenvedő barátunk ki is jelentette mindjárt, hogy több levelet kell még írnia, s inkább ott-hon marad.

Egyébként nem is választhatott volna kedvezőbb napot a ludwigsburgi kirándulásunkra. Tudniillik a városban éppen országos vásár volt s temérdek ember csődült össze. Volt ott báb-színház, kardnyelő, jövődömondó, cirkusz, voltak ott állatseregletek, kötél-táncosok, mű-birkózók, kígyóemberek, összenőtt hármas ikrek, ott lehetett látni a világ legkövérebb és legsoványabb emberét, szóval mindent, ami elválaszthatatlan a jó régi szabású országos vásártól. Dobok peregtek, kürt és klarinét sikongott, kintornák és acélháromszöggel meg harangjátékkal felszerelt hatalmas orkesztrumok gyönyörködtették egymással versenyezve az emberek fülét, körhinták forogtak, égbeugró hinták recsegték és mindezt a lármát és zenebonát messziről hallatszó segélykiáltásként harsogták túl a vásári kikiáltók fülsiketítő kiáltásai.

— Nem fogunk megállni ebben az ünnepi zenebonában, — mondotta Nyam-Nyam — hanem megyünk a királyi kastélyba, onnan pedig Monreposba.

Hallottam Bobó félig halk, de tisztán hallatszók »Oh jaj!« kiáltását.

Keletlenül bontakoztunk ki lassan a sokadalomból. Uramfia, még arra sem kaphattunk engedélyt, hogy kissé szemügyre vegyük a népet! Még sincs értelme az ily feltétlen kiskorúsításnak. Egyszerre csak, legnagyobb öröömre, észrevettem, hogy Ali-ben-Káim eltűnt.

— Bobó, — mondtam — lehetetlen magunkra vállalni a felelősséget, hogy magára hagyjuk itt a mi arab barátunkat. Feltétlen kötelességünk, hogy megkeressük. Ti többiek addig csak menjetek a kastélyba.

— Igazad van, — mondotta Bobó.

Nyam-Nyam sötéten nézett reám.

— Amint parancsolod, — jegyezte meg hidegen. — Hol találkozunk azután?

— A városi pincében, — jelentette ki Bobó határozottan. Kezében volt a ludwigsburgi Útmutató. Tehát a városi pincében! Itt ebben a könyvben az áll, hogy a városi pincében valódi, kitűnően kezelt borokat mérnek.

Nyam-Nyam hátat fordított nekünk; láttam rajta hátulról, hogy dühös reánk. A márki, Hugh és Pokov lassú libasorban követték nyomom. Abban a pillanatban, mikor bekanyarodtak a legközelebbi utcasarkon, megfordultak és bánatosan néztek reánk. Úgy festettek, mint három szófogadó kutya.

* * *

Oh, te bölcs taleb, te falusi orákulum, hosszú erőltetett meneteink vigasztalója, Moghreb koronátlan szultánja te! Oh te komoly külsejű és

méltóságteljes tartású, mélán ünnepélyes muzulmán! Te ragyogó utcai fenegyerek, te női szíveknek született hóhéra, te! És te gyermek — te nagy gyermek!

Ott suhant el a szemünk előtt, büszkén ülve meg lovát a körhintán, a cylinderkalap félre-csapva a fején, a hosszúra kötött vörös nyak-kendőjét vígan lengette a szél! Egész arca ragyogott túláradó jókedvében s a szemei vidáman csillogva nézték a mindenséget. Az egyik kezét, mint harcoshoz illik, keményen a csípőjére veti, a másikkal épp oly keményen szorított magához egy fiatal leányt, kinek lengő tollú hatalmas kalap volt a fején. A sivatag-beli rabló vére felgerjedt benne. Hadba vonult és szép aszszonyszemélyt rabolt az ellenfél táborából. Győzelemittasan és diadalmasan száguldott a sivatagban, már sarkában érezve az üldözőit. Mindebből a zajból kihallottuk a hangját. — Jalla! Jalla! — kiáltotta. — Ide gyere, ide gyere, te eb szülötte! Gyere csak ide! — A fehér fogai elővillogtak a tágranyílt vörös ajkai közül, bronzszínű bőre csillogott, homlokán hatalmasan dagadtak ki az erek s a pillantását előreszegezte, úgy látszott, valami határozott cél felé. Újra meg újra elviharzott előttünk.

— Taleb! — kiáltottam neki.

De ő, teljesen átadva magát a pillanat mámorának, nem hallott és nem látott semmit.

A körhinta végre megállt. A marokkói levetette magáról a sivatagbeli menyasszonyát, mint a keztyűt és talpra ugrott. Ugyszólván éppen a karjaink közé esett.

— Elvesztettünk, — mondtam neki. — Már aggódtunk miattad. De még kell hagyni, hogy kitűnően mulatsz.

— Szahabi, — felelte — húsz napja nem ütem már lovon. Ellenállhatatlan kívánság vett erőt rajtam. Ez az izgés-forgás borzasztóan mulatságos. A rúmi népek csakugyan nagyon leleményesek. Nem lovagolnánk egy ilyet együtt mind a hárman ?

— — — És tessék, mindegyikünk fürgén lóra kapott és mi is együtt nyargaltunk a talebbel. Aztán végigjártuk az egész várost bódéről-bódéra, kóklertől-kóklerig. Vettünk kalácsot, fotográf-masina elé álltunk és jövődöt mondtunk magunknak és csupa gyönyörűség és öröm volt az egész. Bobó végre elővette az óráját.

— A városi pincébe ! — mondotta.

* * *

Nem mondhatom meg, a jó vacsora volt-e az oka, vagy az a költemény, melyet a kirándulás közben Hugh ütött nyélbe a württembergi királyság tiszteletére, de annyi mindenesetre bizonyos, hogy Nyam-Nyam egész este oly vidám volt, mint a pacsirta, és hogy ragyogó napfény sugárzott az egész társaságra. Ludwigsburg a világ legnagyobb városa volt és elhatároztuk, hogy ott töltjük az egész éjszakát. Hugh egy dalt dúdolt, a márkai költeményeket adott elő, Nyam-Nyam régi mondákkal tartott bennünket Svábhon vidékeiről ; a beszélgetés végre a lovakra fordult.

— Hallod-e, — mondotta nekem szóközben Nyam-Nyam — voltaképpen hogyan is történt

az a história Charley gebéjével? Tudom, hogy sok bajotok volt vele; még most is látlak, amint a gebét fel s alá jártattad a playán Tangerben. A szegény pára nagyon keservesen hatott az emberre. Ha jól emlékszem, utóbb még meglehetősen sok baj volt miatta Charley és több arabus közt.

— Szóról-szóra úgy van, — feleltem; — nagyon bosszantó história volt.

— Igen, még rémlik előttem valami. — mondotta Nyam-Nyam elgondolkozva; — csak a részletek nem jutnak már eszembe.

Erre aztán nem tehettem mást, mint azt, hogy elmondtam barátom, Charley gentleman meg a szegény Jim történetét.

— Charley, mint mondtam, gentleman volt, s minthogy a gentlemanhez nem illik, hogy számaron lovagoljon, barátom egy kis szürke ponyt vett húsz duróért Ben-Abdallah-tól s elhelyezte egy ruahban, mely egy zsidó tulajdona volt. Charley megtisztelt azzal, hogy elvitt oda és megmutatta, mit vett. Végigtapogattuk kezünkkel a pony egész testét, megnyomkodtuk, csipegettünk rajta, belenéztünk a szájába és oly sokatmondó pofát vágtunk, mintha értettünk volna a lovakhoz. A pony is sokatmondó pofát vágott, lógatta a fejét, csöndesen nézett végig rajtunk a ragyogó, mélabús szemével, mintha arról gondolkozott volna, micsoda ördögök lehetnek azok, akiknek a karmai közé került. Egyébként jámbor és nyugodtvérű állatnak látszott és nem tette az emberre azt a benyomást, hogy most tüstént versenyt akarna futni valakivel. Nagyon so-

vány, borzas, ápolatlan teremtés volt, azonkívül úgy festett, mintha azelőtt teherhordó állatnak használták volna. Az egyik combján égetett bélyeget viselt — karikát meg néhány furcsa jelet a közepében.

— Mert tudnod kell, hogy azelőtt a szultán tulajdona volt, — mondotta Charley némi büszkeséggel.

— Borzasztóan sovány, — jegyeztem meg és megszámláltam a hátgerincén a csontokat.

— Egyszerűen nem kapott eleget enni, — felelte Charley egész logikusan. — De légy nyugodt, én majd annak rendje és módja szerint húsrá hozom.

Eloldottuk az állatot és megparancsoltuk neki, hogy kissé járjon fel s alá előttünk. Tett pontosan tíz lépést, aztán nem akart többet is tenni.

— Halló, öreg fiú, — kiáltotta Charley bátorító hangon. — Csak folytasd!

Az állat csak szomorúan nézett a gentlemanre és nem mozdult helyéből.

— Hallod-e, — mondtam — tartok tőle, hogy az az arabus lóvá tett ezzel a lóval, Charley.

— Lóvá tenni, engem! — Fölényes mosoly játszadozott Charley ajkán. — Halló, öreg fiú! Eredj még egy kicsit tovább, drágám!

Várhatta. A pony ugyan egy lépést sem tett többet.

— Fáradt, — mondotta Charley megadással, és visszavezette a kötőfékénél fogva az istállóba. Aztán felvett egy veder vizet és végigöntötte vele a lovat.

— »Jim« legyen a neved, mint a nagyapámnak, — mondotta ünnepélyesen.

* * *

Aztán nyeretget kellett beszerezni. Charley végigjárta a keresztények és a zsidók boltjait, érdeklődött az istállókban, ahol háttaslovakat tartottak, de nagyon drágált mindent, amit ajánlotta neki. Mert tudniillik Charley nem volt azdag. Szerény lakással kellett beérnie egy nyomorult házban és nem engedhetett meg magának fényűző életet. Mindamellettt gentleman volt és nem lehetett el tulajdonló, valamint nyereg és zabla nélkül, még ha koplalnia kellett volna is miatta; az igazi gentleman olyan. Ismertem egyet, aki két álló hónapig minden szombaton pénzt kért tőlem kölcsön, csak azért, hogy gentleman módjára jelenhessék meg előkelő barátai közt. A pénzemet ugyan nem látam viszont soha, de a gentlemanek gyakran szenvednek rossz emlékezőtehetségben és valószínűleg nem tehetnek róla.

Egy délután szomorú arckifejezéssel lépett be hozzám Charley.

— Együtt kell most mindjárt nyakunkba venni a várost, — mondotta — mert ahogy sorra jártam a boltokat, folyton az volt az érzésem, hogy az a csürhe egyáltalában nem értette meg, hogy mit mondtam neki.

Tehát kimentünk együtt a vásárra, de sehol sem találtunk nyeretget. Aztán beletévedtünk az apró, szűk utcák tömkelegébe s végre beléptünk Efráim mesternek, annak a zsibárusnak a boltjába, akit te, Nyam-Nyam, annak idején

oly alaposan lefújtál a réztrombitáddal. Efráim alázatosan meghajolt előttünk és annak az óhajlásának adott kifejezést, hogy atyáinak istene legyen velünk és családunk tagjaival.

— Ez a gentleman nyerget akar venni, — mondtam s leültem egy talicska szélére, míg Charley egy felborított rézüst fenekén foglalt helyet.

A zsidó előcipelt valamit, ami olyanforma volt, mintha száz évvel azelőtt talán csakugyan megfordult volna egy ló hátán.

— Elsőrendű nyereg, majdnem egészen új, — mondotta.

— Ha volna gyermekem, nem engedném meg, hogy ebben a bölcsőben pihenjen, — jegyezte meg Charley.

A zsidó előcipelt egy másik tárgyat, mely olyan volt, mint egy gyalogszék.

— Fríma áru, csak kissé helyre kell hozni a formáját, — mondotta.

— Nem kell, — mondotta Charley.

Erre egy óriási szamárnyerget rakott elének rongyos, piszkos, vörös nyeregtakaróval; de arra már Charley ingerült hangulatba gurult és megjegyezte, hogy nem szamár miatt jött oda. Végre nagylelkűen mégis késznek nyilatkozott, hogy megveszi a nyerget azzal a kikötéssel, hogy felcsatolhatja Efráim mester derekára és kilovagolhat rajta a temetőbe.

Most egy nem tudom micsoda került elő rozsdamarta kengyelpárral és nagy dudorodással a nyeregkápáján.

— Mexikói munka, — mondotta Charley — veszem.

Efráim mester megvakarta a füle tövét és tizenöt durót kért. Éppen pénzzavarban van, azért olcsón odaadja a nyerget.

Charley a zsebébe tette a pipáját és megkérdezte, hogy Efráim mestert különösebben mulattatná-e, ha jól megraknák.

— Akkor tízért adom, — nyöszörgött Efráim mester.

— Egyért, — mondotta Charley és megcsörgette a pénzt a zsebében.

A zsidó kétszer megfordult a saját tengelye körül, mint a pörgettyű és néhány héber szót mormogott. Mindketten azt hittük, hogy megüti a guta és Charley megkérdezte tőle, hogy ne hozzon-e neki vizet, amire a zsidó egyetlen válasz gyanánt rémesen elforgatta a szemét.

— Kínálj neki két durót, Charley, — mondtam.

— Kettőért! — ajánlotta Charley.

Efráim mester mindkét kezével a fejéhez kapott és olyan volt, mint aki a kétségbeesés szélén áll.

— Ne gúnyolódjanak, uraim! — kiáltotta.

— Ne üzenek bolondot a szegény emberből!

Felálltunk és menni készültünk. Mikor a bolt ajtajáig értünk, a szegény ember köhögött és azt mondotta, hogy a dolog talán mégsem oly sürgős és hogy éppen ebben a pillanatban jut eszébe, hogy különös szerencséje volt, amikor ezt a nyerget vette és mert velünk van dolga, odaadja nekünk nyolc duróért.

— Háromért! — mondotta Charley.

Efráim mester lekapta a fejről és őrzöngve vágta a földhöz a kis fekete sipkáját. Aztán nyugodtan megint feltette.

Megint arra készültünk, hogy kimegyünk a boltjából.

— Vigyék el négyért és koldusbotra juttatnak vele! Magasságbeli Isten, hogyan álljak ily üzlet után a feleségem meg a gyermekeim elé! — kiáltotta a szegény ember, s a nyeret egy rúgással Charley felé taszította.

Ez nagy lelki nyugalommal leolvasott az asztalra három és fél durót és kijelentette, hogy több pénze nincs. A zsidó a zsebkendője sarkába kötötte a pénzt, s megbékülve és jóbarátságban váltunk el egymástól.

Charley ezután nagy alkudozással megvett az utcán egy fiútól egy ósrégi arab zablát meg egy pár nehéz spanyol sarkantyút, utána mindjárt bement egy tanyára és felcsatolta a lábára a sarkantyúkat. Ezzel a dísszel a sarkán azután kétszer fel s alá ment a szobában, hogy megtudja, hogy a jelenlevő urak mulatnak-e rajta. Azok azt meg is cselekedték; de Charley utóbb kijelentette, hogy nem igaz. Egyik sem láthatta volna rajta azok közül a ficsurak közül, hogy hiányzik róla a fesztelenségnek az a máza, mely a tapasztalt és összehasonlíthatatlan marokkói »roughrider«-eket jellemzi.

Charley azután leült az ajtó közelében és megcsapkodta az alsó lábszárát a lovaglókorbácsával, úgy, hogy pengett a sarkantyúja. Lassankint azt a benyomást keltette, mintha még fáradt volna és el volna csigázva a hosszú lovaglástól, kissé fáradt, kissé kimerült, kissé szórakozott volna, a szája körül pedig merev, kemény, félig szánakozó, félig megvető mosoly játszadozott, ami az európai bevándorlott tulajdona szokott

lenni. És ez a mosoly egyaránt szólt az arra járó arab tudósok tarka viseletének, a csurgón megcsillanó napsugaraknak és azoknak a kis fekete cipőtisztogatóknak, kik a gyalogjáró szélén ültek és bámészul nézték fel reá.

— Caballero, — mondták és bizalmatlankodva biccentettek reás közben egymásra vigyorgtak és arab szókat váltottak egymással. Charleynek ugyan volt valamelyes sejtelme róla, hogy rajta mulatnak; de az az ördög fajzatja gondolhat róla, amit akar, az effélének, hál' Istennek, fölötte áll!

Aztán Jimre fordultak a gondolatai. Önkénytelenül párhuzamot vont közte és minden más ló között, mely elhaladt előtte. Vizsga szemmel nézegette valamennyit, azzal az ő végtelenül kritikus, megfejthetetlen pillantásával, melyről mindjárt meg lehet ismerni a lóértőt a közönséges halandók közt. — Oh, Jim még korántsem tartozik fajtájának legrosszabbjai közé! Charley, mikor lelki szemei elé idézte lovának képét, kénytelen volt elismerni magában, hogy voltaképpen van valami megkülönböztetett előkelőség abban az állatban, van benne valami, ami reávall nemes vérére. Oh, fogják még emlegetni ezt a lovat! »Csak várjanak még némi ideig, míg Jim egy kis húst szed magára, majd meglátják akkor, hogy ördög van ennek az állatnak a testében. Tévedés volt, mikor künn a ruahban akartuk futtatni. Akkor éppen rossz kedvében volt... Ostobaság! Éhes volt. Igen, lássa meg a világ, hogy az angol ember mit képes csinálni egy lóból!«

Charley mélyebben és mélyebben horgasz-

totta fejét a mellére, ahogy megerőltetve gondolkozott. — Hm! Talán átkelhetne Jim társaságában Gibraltárba s résztvehetne ott vele egy ponyversenyen. Kissé csak idomítani kell mindennap az állatot. Oh, keres ő még azon pénzt odaát Gibraltárban! A riff haramiái nagyon nagyra vannak odaát a ponyfélével! — Hohó, legények! Charley kezdett azon töprengeni, hogy nem volna-e fölöttébb ravasz dolog, ha a lótenyésztésre adná a fejét. Neki pénz kell: Jim lesz az a kút, melyből meríteni fogja. Majd ha a pony egy kis húst szed magára, néhány napra ki is kölcsönözhetné, akkor behoz neki egy — lássuk csak — igen, igen, három napon belül megkeresné rajta az egész vételárát. Nincs ennél ragyogóbb számítás a világon. Igen, igen, üstökön kell ragadni a kínálkozó alkalmat! Talán legjobban tenné, ha Jimnek mihamarább egy kis kancát venne. A női elem talán kedvező hatással volna a ponyra, talán frissebbé tenné. A kis kanca bizonyára nem kerülne többé tíz durónál, ha a csődör csak huszat ér. Ha a kanca azután megcsikóznék, külön ruahot építene számukra, aztán nagyban folytatná a tenyésztést. A ruahot odafenn Szuaniban, Tyvehundre apó legelőjén építené meg, saját magának pedig megvenné Tyvehundre apónak idillikus fekvésű kis villáját a hozzátartozó nagy kerttel együtt, amelyben bőségesen terem füge, szőlő, mandola. Ott laknék aztán a hatalmas eukaliptuszfák alatt, melyeknek oly egészséges illata van. És az idegent megillető jogaira támaszkodva, szolgálakat szerezne be, kik szőröstül-bőröstül a

tulajdonai volnának. Kötelességük volna kezét csókolni neki, »jaszidi«-nak tisztelni őt és megilletődött alattvalói hűséggel fognak utána nézni, mikor reggelente a mexikói nyeregbe pattan és elvágtat Jim hátán. Igen, egyikévé lenné a Tanger matadorjainak, azoknak egyikévé, kik adósságot csinálhatnak Maclaudnál és a hozzá hasonlóknál, anélkül, hogy az évi lejárát napján már megszorítanák a fizetségért. Követek és grófok, sőt hercegek és fejedelmek társaságában lovagolhatna ki vaddisznó-vadászatra, meghívót kapna, mint társaságukhoz tartozó rangbeli férfiú az estélyeikre és báljaikra. Hollófekete hajú és mandolametszésű sötét szemű hölgyek homályos körvonalai tűntek lelki szemei elé, dúsgazdag szülők leányai, kik pazar villákban laknak odafenn »el monte«-ben. Mindezt Jimnek köszönhetné, csak az a fő, hogy Jim előbb egy kis húst szedjen magára. — Hogy Jim sánta volna? — Ej mit, ostoba fecsegés! Jim egyenesen a szultán istállójából származik. És Ben-Abdallah, vagyis »Isten szolgájának fia«, dédapjának csontjaira megesküdött neki, hogy soha jobb »kedar« nem ropogtatott »dukalá«-ban zabot — és hogy csak a szükség kényszeríti rá, hogy eladja azt a büszke állatot! Igen, Ben-Abdallah szakasztottan azokkal a szavakkal élt, mint az a zsidó, akitől Charley a mexikói nyeret vette. — Hohó, legények! Charley fenegyerek ám, Charley nem esett a feje lágyára, Charley ismeri az országot, ismeri biz' ő! Hiszen teljes két hónapja van már az országban!

Charley azután aluszékonyan kelt fel és oda-

állt az asztal elé, hol Ross papa a fizetetlen számlák fölé görnyedten verejtékezett. Jobb könyökével a számlakönyvre támaszkodott, összeütötte a bokáját, hogy csakúgy pengett a sarkantyúja, és összehasonlíthatatlan kiejtésével, mely legfeljebb ha még Hugh honfittársainak áll rendelkezésére, kiadta a parancsot, hogy: »una copita de ginebra !« s egyben gyomron taszította Ross papát. Akkor aztán méltóságteljesen felhajtotta poharát, megcsapkodta az asztalt a lovaglókorbácsával és sarkantyúját pengetve ment ki a csapszékből.

Délután eljött hozzám és felkért, hogy menjek ki vele a ruahba, megnézni, mit csinál Jim. Charley most már lángvörös marokinbőr eszmát szabatott magának és széles kék övet is kötött a derekára. Vállalkozó, merész külseje volt. Bajuszát fölfelé pödörte és hosszú, kimért léptekkel tartott mellettem a ruah felé, amelyben Jim állt s a fejét lógatta egy szalmaköteg fölött.

Charley megsimogatta a ló hátát és így szólt: — Összeszedi magát, ami egyébként nem csoda, mert úgy eszik, mint egy telivér csödör. Az az egész láda ott színig van zabbal, s minden második órában megkapja a maga jól megmért porcióját. Nincs ló egész Tangerben, melynek jobb sora volna. Most felteszem reá a nyeret és kilovagolok rajta.

Jim, mikor ezt hallotta, komolyan nézett a gazdájára és ásított.

— Hallod-e, Charley, — mondtam — nem volna-e talán ajánlatosabb, ha kissé várnál vele? Hiszen úgy látom, kissé még gyenge.

De Charley feltette Jimre a mexikói nyeret,

ami rendkívül mulatságos látvány volt számomra, mert éppen fordítva tette rá.

Leültem egy ládára és láttam, mily gondosan csatolja fel az én angol barátom a hevedert. Jim nem kért belőle és védekezett ; de Charley nagyon erős ember volt.

— Azt hiszem, első ízben a csikózáblával megyek, — mondotta és készült a ló szájába erőltetni a féket ; én pedig, minthogy, amint tudjátok, nagyon engedelkeny természetem van, kijelentettem, hogy nézetem szerint bizonyára legjobban is teszi.

Jim egy bizonyos idő múlva felismerte, hogy a helyzet rendkívül kínos, mikor pedig Charley egy rúddal a szeme közé csapott, kirúgott feléje.

— Átkozott zablája ! — káromkodott Charley ; úgy erőlködött, hogy csorgott róla az izzadság.

— Azt hiszem, jó lesz holnapig békében hagyni Jimet, — indítványoztam, mert lassankint kényelmetlenné vált a ládán ülnöm.

— Igen, magam is azt hiszem, hogy jobb lesz, — felelte Charley s újra lecsatolta a nyerget meg a zablát. — Jó éjszakát Jim, te öreg fiú !

Aztán kimentünk a csodaszép playára, hol a világ legszebb asszonyai fürdették hófehér tagjait a tengerpart zölden csillogó hullámaiban.

Másnap reggel Charley ott ült az ágyam közelében és felolvasott egy fejezetet a zsebbeli bibliájából. Amikor elvégezte, felébredtem és kértem, hogy tapsoljon a csokoládémért, amit rögtön meg is cselekedett. Mikor felöltöztem, természetesen a ruahba mentünk. Jim lefeküdt az állóhelyén. Nem volt hajlandó

fölemelkedni csak azért, mert a gazdája meglátogatta. Azonkívül még tünődőbb pillantással nézett reánk, mint egy nappal ezelőtt, nem éppen szomorúan, de nem is valami vidáman; az az egy bizonyos, hogy gondolataiban oly problémákkal foglalkozott, melyek túlemelkedtek az útszéliségen és a hétköznapiasságon. Azonkívül nem volt tökéletesen egészséges. Gyomorrontásban szenvedett, világosan kiderült az a környékéből. Megkérdeztük az arabustól, aki gondját viselte, hogy mit tart Jim egészségi állapotáról. Az említett úr, kinek soha életében sem volt könnyebb szolgálata, nyomatékosan kijelentette, hogy az állatnak csak nyugalomra van szüksége, akkor azután hamar összeszedi magát és hasznos tagja lesz a polgári társadalomnak.

Mikor kimondotta ezt a nézetét, megint lefeküdt és alváshoz hasonló állapotba merült.

— Jó fiú, szereti Jimet, — mondotta róla Charley. — Az pedig, hogy Jimnek nyugalomra van szüksége, teljesen igaz. Még nem fogok lovagolni rajta.

Tehát jobbulást kívántunk Jimnek és magára hagytuk, hogy a templomba mehessünk és körülnézhezzünk a hölgyek közt.

* * *

Ezután oly időszak következett, melyet Charley odafenn a magaslati részen töltött el és festett. Tudjátok róla, hogy festőnek tartotta magát — s ezzel megszabadult attól a kénytelenségtől, hogy a nap minden órájában meglátogassa Jimet; de naponta kétszer, reggel

meg este, mégis kicipelt magával Charley. Nagyobb változás még nem történt Jimen. Mindig a régi, méla teremtés volt, és nekünk úgy rémlett, hogy pillantásából a világnak és hívságainak határtalan megvetését olvashatjuk ki. Sőt Charley azt is állította, hogy Jim a vállát vonogatja. Az arabus egyre-másra erősítgette, hogy valósággal teletömi a lovat zabbal, igaz, hogy mi sohasem láttuk enni. Utóbb, mikor jobban mélyére láttam a marokkói csalafintaságoknak, világossá vált előttem, hogy a derék szolga kis mellékkeresetre tett szert a szegény Jim abrakából.

Egy szép nap délelőttjén, mikor a Bábel-fogadóban ültem s kissé felhúztam Ross papát, hirtelen nagy csödület támadt az utcán odakünn. Az emberek kiabáltak, sivalkodtak és kacagtak s közben a világ legtöbb élő nyelvén mindenféle elmésségek zsibongtak összevissza a levegőben. Ez általános derűtség oka egy lóháton ülő fiatalember volt. A fiatalember dühében tajtékozva eszeveszettül csapkodott jobbra-balra és azzal párhuzamosan fáradhatatlanul traktálta csizmájának felsarkantyúzott sarkaival a csatalovát. Az említett ló mindamellett kitartóan hátrafelé mozgott, míg végre Szidi Cohen aranyműves boltajtájához érve, nem hátrálhatott tovább. Ott megállt és úgy nézett körül, mint aki nem tudja, mit legyen teendő. Tüstént ráismertem erre a szemlélődő pillantásra. Jim pillantása volt. Jim stoikus volt és fikarcnyit sem törődött semmi lármával és kiabálással. Jim csak érvényt akart szerezni az akarátának. Nem akart előremenni,

hátrálni akart Szidi Cohen aranyműves boltja ajtajáig. Most már eljutott odáig, s azzal elérte vágyának célpontját. Ott állt immár mozdulatlanul és megvető mosollyal, a fülét sem mozdítva nézte az üvöltő sokaságot...

Mikor eddig jutottam, Nyam-Nyam a szavamba vágott azzal a megjegyzéssel, hogy a ló nem tud mosolyogni. Természetesen nem volt igaza, ebben épp oly kevéssé, mint sok másban. Az állat nevethet is, sírhat is, s ha a szóban forgó Nyam-Nyam belátó ember lett volna, bizonyára már akárhányszor megtehetette volna azt a megfigyelést, hogy képesek kifejezni az öröm és bánat közt lévő minden fokozatot.

A lovas, ki Jim hátán ült, természetesen Charley volt, Charley, az ifjú művész, ki most tette első lovaglókísérletét. Teljes fegyverzetben volt. Nem érezhette hiányát semminek, sem a jockey-sipkának, sem az övnek, sem a vörös csizmának és a nehéz spanyol sarkantyúnak, semminek, csak a nyugalomnak és az egykedvűségnek, mely egyébkor oly jellemző tulajdona szokott lenni az angol embernek.

A jókedvű sokaságtól továbbbszoríttatva, végre megérkezett Jimmel a Bábel bejáróajtájához, hol Ross papa meg én rendkívül nyájasan azzal a megjegyzéssel fogadtuk, hogy ma szokatlanul szép idő van. Ezt a nyájasságunkat még elég nyugodtan fogadta, de mikor két kis arabus megkérdezte tőle, hogy fogják-e neki Jimet, egészen esztét vesztette. Mikor végre lecsillapult haragja, leszállt a nyergéből és leült.

— Még nincs rendesen kietetve, — mondotta és letörölte a verejtéket homlokáról.

Ez volt Charley első lovaskirándulása a versenyparipáján. Később nem szerette, ha a beszelgetés erre a lovaglására fordult.

* * *

Időközben Jimet »kietették«. Nincs Tangerben az a csecsemő, akit alaposabban vizsgáltak volna meg, mint őt; mindamellet egyformán sovány és csökönyös maradt. Nem mintha elragadta, vagy levetette volna lovasát, oh nem, egyszerűen nem lehetett kimozdítani a helyéből, mást nem lehetett ellene vetni. Charley a leggyöngédebb kifejezésekhez és a legvastagabb gorombaságokhoz folyamodott vele szemben; mindhiába.

Igy múlt el néhány hét. De egy alkalommal, mikor künn ültem a vastag Antonius csapszéke előtt a Playán, hihetetlen látvány tárult a szemem elé: Charley teljes vágtában rúgtatott elő Jim hátán, a csapszék felé irányította útját, nagy könnyedséggel leugrott nyergéből és leült mellém.

— Most már megy! — súgta a fülembe és becsavart valamit a zsebkendőjébe, azt pedig a kabátja belső zsebébe csusztatta. És kisvártatva bizalmasan közölte velem a következőket: — Összetalálkoztam Ham kígyószelidítővel s az fölfedte előttem Jim titkát, mert Jimnek titka van. Nem megy az anélkül, hogy kaktusztövist ne szúrnának a farka alá. Azt tettem meg vele, akkor aztán futott; most már csak az a fő, hogy kissé húsrá hozzam.

De Jim nem szedett magára húst. Szinte azt hihettük volna, hogy csak rossz tréfája, enni,

egyre enni és mégis átmutatni bőre alól a bordáit. Pedig Jim nem volt mókás természet; tetőtől-talpig őszinte egyéniség volt. Lehetetlen volt meghíznia, pedig cukorral és sárgarépával etettük, az arab ápolója pedig, úgy-e, temérdek zabbal kényeztette? Mikor beléptünk hozzá, mindig lógatta a fejét és olyan volt, mintha valaki bántotta volna. Mikor pedig elmentünk tőle, mindig visszafordultunk még egyszer a ruah ajtajából és intettünk neki a fejünkkel. Olyankor mindig azt a benyomástette reánk, mintha szeretne mondani valamit, de nincs meg hozzá a bátorsága. Jim rejtély maradt előttünk. Kezdettünk mindketten róla álmodni éjszaka.

— Elhívom hozzá a doktort, — mondotta egyszer Charley.

És elment a vén tábornokhoz, ki abban a hírben állt, hogy nagy lóértő.

A közkedvelt tábornok megnézte Jimet és megsimította a hófehér szakállát. Mindjobban elgondolkozott, pislogott a szemével és megvakarta a tömpe orrát. Aztán ötször mélyen felsóhajtott.

— Giliszta bántja, — mondotta; — két napig koplaltatni kell, aztán majd eljövök a medicinával.

Persze, hogy giliszta bántotta! Abból állt az egész titok! Oh, a derék tábornok! Mily bizalomgerjesztően és határozottan hatott, mikor ott állt Jim előtt. Micsoda fenegyerek, micsoda tehetség! Charley megivott az egész-ségére egy pohár whiskyt, melyet én fizettem ki, aztán megkaptuk a giliszta ellen való szert.

Öt nagy üvegre valót töltöttünk belőle Jimbe és bátorítóan néztünk az állatra.

— Meg fogja tenni a hatását, öreg barátom!

Jim sóhajtott és nem igen látszott rajta a bizakodás.

— Remélem, nem adtál neki enni? — kérdezte Charley az arabtól.

— Nem, dehogy, — biztosította az viszontag.

De Jimből nem ment ki giliszta és a tábornok iránt való bizalmunk egyszerre elfogyott.

Az araboknak a nagy szokón* levő boltjai közt lakott egy spanyol patkolókovács, aki hihetetlenül kitűnő lódoktor hírében állt. Három miniszter elismerőlevelére hivatkozhatott. Ezt hívatta el Charley. Az orvos, amikor a ruahba ért, gyors mozdulattal dobta félre a sipkáját és nekigyürkőzött, hogy annak rendje és módja szerint megvizsgálja Jimet. Fejét a ló derekára hajtotta, megkopogtatta mellét, megtapogatta a hasát, a nyakát, a combját, a térdvápáját, fölemelte és megszaglásztta a farkát, szóval, csakugyan megtett mindent, amit az ember méltán elvárhat oly állású férfiútól, mint ő. Jim meg akarta rúgni.

— Kólika! — jelentette ki a patkolókovács. — Meleg borogatás — ledörzsölés — egyelőre kevés abrak — langyos ivóvíz — patikaszer — öt pezeta — köszönöm!

Jim vigasztalanul nézett reánk.

Egy álló hétig oly erős ló-illat áradt rólam, hogy nem mutatkozhattam jó társaságban. Az ágyamnak, minden zsebkendőmnek, dohány-

* Vásártéren.

zacskómnak, a gazdasszonyomnak, a két spanyol pesztonkámnak, mindennek és mindannyiának olyan szaga volt, mint a lónak. Mint Charley barátjának, kötelességem volt segítségére lenni Jim ledörzsölésében. Részemről nem lett volna baráti eljárás, ha nem tettem volna meg.

De Jim állapota egyre rosszabbra és rosszabbra fordult, ámbár úgy megdolgoztuk, mintha a testvérünk lett volna. Isten a tanunk, hogy hűségesen követtük mindazt a rendelkezést, melyet a spanyol doktortól kaptunk és hogy a számlákat én fizettem ki.

Egy reggel, mikor éppen Jimnél időztünk, feltűnt messziről egy arabus; mind jobban és jobban közeledett hozzánk és végre lekuporodott kettőnk között. Közben a zacskójából előkapart valamelyes dohányt, cigarettát sodort, ujjai közé csípte az orrát, tüzet kért, aztán egy ideig szótlanul eregette a füstöt.

Végre mégis megeredt a beszélgetés.

— Jó napot, — mondotta.

— Jó napot, — mondtuk mi.

— Ez a kedar, — mondotta.

— Úgy van, beteg, — mondtuk mi.

— Vagy úgy, beteg, — mondotta ő.

Aztán ott ültünk és hosszan bámészkodtunk kölcsönösen egymásra.

— Ez a kedar nagyon beteg, — mondotta ő.

— Oh igen, — felelte Charley. — Gilisztás, kólikás, — nagyon beteg.

A mi barna barátunk, mikor már hat cigarettát változtatott hamuvá, azt mondotta, hogy Jim az egyik lágyéka táján beteg és hogy tüzes

vassal kell ott megsütni. Az kihúzná belőle a betegséget.

Elvégre meglehet, hogy Jimnek a lágyékán is volt baja, mert kezdett sántítani. Talán jó lesz, ha megpróbálkozunk a vassal is. Azok az arabok sokszor ismernek oly háziszert, mely többet ér az európaiak minden patikaszerénél. Charley már látta a lelki szemével vígan ficáncolni a playán az ő drága Jimjét, sőt a szívében fakadozni kezdett az a remény is, hogy az arabus talán megveszi a lovát. De Jimet az olyan arkifejezéssel nézte, mely világosan mutatta, hogy valami egészen másra gondol.

— Ez a kedar! * — mondotta.

— Igen; ez a kedar, — mondottuk mi is.

— Ez a kedar, kedar, kedar, — mondotta nyomatékkal.

— Az ördögbe, igen, úgy van, ez a kedar! — felelte Charley bosszankodva. Azt hitte, mulat rajta az az ember, aki oly nyugodtan ül közelünkben.

Az arabus szemében ekkor valami mosolygásféle villant meg. Elővett a kebléből egy bicskát s olyanféle mozdulatot tett vele a levegőben, mintha elmetszene valamit. Aztán nagyon szomorú képet vágott, amivel a megtörtént műtét eredményét jelezhette, aztán megismételte, ezúttal azzal a teljes bizonyossággal, hogy megértettük.

— Ez a kedar!

Erre világosság gyúlt az agyamban.

* Kedar = herélt ló.

— Charley, te, — mondtam — nekem azt súgja valami, hogy a kedar heréltet jelent.

— Na ... na ... — hangzott kissé tompán a fiatal lóértő ajakáról — az mégis csak veszett história volna !

A ménes, Tyvehundre papa villája, a jó Jimnek minden ficánkoló gyermeke egyszerre szárnyra kelt azzal a fürge szellőcskével, mely e pillanatban áthúzott az istállón, és szállt, szállt, túl az Operencián !

— Voltaképpen minek is mondják a csődört ? — kérdezte Charley mogorván.

Az arabus ekkor felállt, vígan nyerített, ott helyben fel s alá vágatott és nagyon vidámnak látszott.

— Ez az »aud«, — magyarázta. — Ez az »aud«.

Ez arabnyelvi oktatás után elment a szer számaiért.

A szegény Jimre reásütötték a tüzes vasat, de azért Jim azontúl is sántított, csak éppen hogy talán kissé jobban.

Azután azt mondotta valaki, hogy Jimnek minden reggel meg kell fürödni a tengerben. Ettőlfogva a derék szolga minden reggel lehúzta magával a tengerpartra. Nagyon szánakozásra méltó felvonulás volt, elhihetitek ; mindenki, aki csak találkozott vele, megállt és megtette róla a megjegyzéseit. Az arab elejétől végéig elmondotta mindenkinek, aki csak hallani akarta, Jim történetét, s minden egyes alkalommal költött hozzá valami újat, úgy, hogy Jim lassan-lassan híressége lett a kis városunknak. Messze vidékről jöttek az emberek, hogy lássák Jimet és megcsodálhassák betegségeit.

Charley adta a tapasztalt férfiút. Annyi sok tanácsot és körmegállapítást hallott, hogy bátran letelepedhetett volna lódoktornak is.

— Gentleman, — mondotta gyakran a látogatóinak — én mindamellett hiszek benne, hogy Jim még ivadékokkal ajándékoz meg. Az a fő, hogy az embert ne hagyja el a türelem. — Mikor pedig a »derék szolga« lefelé vonszolta a tengeri fürdőhöz a lefogyott, sánta, füleit lógató állatot, Charley utána kiáltotta, mikor útjának egy részét megtette már : — Halló, Mohamed ! Jól vigyázz ám, hogy tengervizet ne nyeljen !

* * *

Jim olyan volt immár, mint az árnyék. Ha gyertyát gyújtottak volna meg benne, akár lámpának is lehetett volna használni. A szeme úgy állt ki a koponyájából, mint két nyeles üveggolyó, mikor pedig bizonyos távolságból az ember felé imbolygott, szakasztottan olyan volt, mint egy járó málhásnyereg. A teste most már különböző helyein meg is rühesedett. Már csak néhanapján vett tengerifürdőt, mert gyakrabban csakugyan nem tudta megtenni a partig vivő száz lépésnyi utat. Néha ott járt mögötte maga Charley és úgy segített rajta, hogy tolt. Hát az mindannyiszor elég mulatságos látvány volt. Azt kívánta, hogy én is segítsek tolni, de arra határozottan nem voltam kapható. Tökéletesen elég volt, hogy ő maga tette nevetségessé magát. Akárhol mutatkozott Charley, az emberek csak róla meg a lováról beszéltek, s tudtam bölcsen, hogy ahol a papot szapulják, kijut a megszólalásból a sekrestyésnek is. De én

már egyáltalában nem vettem reá súlyt, hogy összeköttetésbe hozzanak Jimmel. Egyebekről nem szólva, abban a veszélyben forogtam, hogy elkapom tőle a rühöt meg a tetveit és észre is vettem már nem egy ízben, hogy az emberek, ha beléptem egy szobába, siettek a füstölő-papírárt. Mint például a Bábelben is! Mikor ott kis időre leültem, az emberek felálltak és személyeskedő taglejtésekkel útjoknak eredtek. Még a Jó Ross papa is, aki pedig soha senkit sem bántott volna meg, azt kérdezte tőlem egyszer, hogy nem gondolnám-e jobbnak, ha künn teríttetnék magamnak, mert ott sokkal frissebb a levegő. — Oh, átláttam a szitán.

Lassankint ráuntam a Charleyval meg a lovával való ismeretségemre. Nem egyszer értem magam azon a gondolaton, hogy Jim egy átkozott, rühes gebe, amivel egyáltalában nem akartam azt mondani, hogy Jimet gyűlölöm. — Szegény pára! Hiszen szántam őt teljes szívemből, sőt bizonyos tekintetben igazán szerettem is, mert az ember meg szokta szeretni azokat, akiknek rosszul megy sora, s akik gúny tárgyai felebarátaiknak, a nyomorékokat és a rútakat, szóval a szerencse mostohagyermekéit ezen a világon. Kegyetlen és szívtelen ember lettem volna, ha nem szerettem volna Jimet. De hát — valamennyire mégis tekintettel kellett lennem magamra is. Nem áldozhattam fel egészen magam Jim érdekében. Minden istenadta nap fenn jártam a ruahban, megnéztem és megveregettem testének azon a részein, melyek nem voltak rühesek, azonkívül beszéltem hozzá értelmesen és barátságosan, mint ahogy az ember

egy öreg cimborájával beszél, akinek javát akarja. Ily alkalmakkor Jim reszketett lelki megindultságában és a falnak támaszkodott. Oh, mindenesetre tudtam együttérezni vele. Mikor cukordarabkákkal vagy sárgarépával ettettem, több alkalommal éreztem, hogy egy kis könnycsepp hull a kezemre. Gyakran láttam könnyet a szemében is, a szenvedések kelyhéből felszökő fényes, tiszta könnycseppeket. — Édes Jim !

* * *

Egyszer felkerestük Charleyvel Nicola patikarost és megkérdeztük tőle, hogy mit ajánlana a »Jim«-ügyben.

— Angol tüzet ! — mondotta Nicola.

Vettem egy nagy üveg »angol tüzet« és megint elkezdtünk doktorkodni Jim körül. Az új orvosszerből egy csepp történetesen az egyik szemembe freccsent. Egy álló hétig nem láttam semmit azon a szememen.

Egy reggel, mikor Jim éppen a fürdőbe készült, belépett tipegve az istállóba a hét holdkráter bárója és azt mondotta, hogy azt hiszi, nem is lehet oly nehéz megint erőre kaptatni Jimet. Charley meghatottan szorította meg a kezét és ragyogott a hálaérzelemtől.

— Hát igen, — mondotta a hét holdkráter bárója — van egy egészen egyszerű mód, amelyhez gyakran folyamodnak az arabok. Nem kell tennie mást, mint leborotválni a farkát.

— A dolog mindenesetre fölöttébb egyszerű volna, — mondotta Charley.

— Szebb attól voltaképpen nem igen lesz, — folytatta a báró ; — de a szépségre az adott

esetben, azt hiszem, nem fog különösebb súlyt vetni, Charley úr.

— Szó sincs róla, már nem. Feltéve, hogy Jim, ezt a módszert követve, húst szedne magára.

A báró nagyon tudós képet vágott, aztán így folytatta : — Tudniillik fel kell világosítanom önt, hogy mihelyt a fark megszabadul minden szőrzetétől, mindaz az erő, mely egyébként a szőrzetet növesztené, a testbe fog áramlani. Világos, mint a nap, hogy az állatnak erőre és nedvekre van szüksége, egyébként pedig a ló farka elég hamar újra kinő.

— Nagyon természetes, — jegyezte meg Charley.

Szemügyre vettem Jim farkát. Annyi bizonyos, hogy nem sok erőt és nedveket vont el a szegény állat testétől.

Jim másnap tisztára borotváltan jelent meg.

Nem telik erőmből, hogy leírást adjak nektek Jim külsejéről. Saját képzelőtehetségtekhez kell avégből folyamodnotok. Képzeltetek el egy megfagyott keltorzst, melyet egy fa-ló végébe szúrtak.

— Az ereje most már a testébe árad, a dolog egészen logikusnak tűnik fel előttem, — mondotta Charley. — Gyere, menjünk le a Bábelbe és hívjuk meg a bárót egy pohár whiskyre.

* * *

A következő napokon bizonyos jobbulást véltünk észrevenni Jim állapotában. A szemével már nem bámult oly szomorúan és a »derék szolga« azt mondotta, hogy háromszor nyerteni hallotta. Mindez öröndetes jel volt.

— Az a lé kezdi már átjárni Jimet, — mondotta Charley. Aztán leült egy vödörre és elgondolkozva bámult a levegőbe. Nem mertem megzavarni.

— Egy lépéssel még tovább megyek, — mondotta végre — és még jobban kiépítem a bárónak az új erőforrásra vonatkozó elméletét; szóval én — s e szavai közben olyat húzott a csizmája szára, hogy megcsörrent a sarkantyúja — bőrig lenyíratom.

Másnap Jim kopaszra volt nyírva, oly kopaszra, amilyenre csak lehetett. Antonio patkolókovács járt ott az ollójával és teljesen megszabadította minden gyér szőrzetétől, melyet még magáénak tarthatott. De a kezelésnek ez az utolsó módja nem járt kedvező következtésekkel Jimre nézve. Most már nem lehetett rábírní többé, hogy a fürdőbe menjen. Nagyon is bágyadtnak és kimerültnek érezte magát. Gondoltuk, talán legjobb volna, ha próbálnánk mégis több táplálékot adni neki. De az arabus arra kijelentette, hogy nem cselekedhetnénk a világon rosszabbat, mint hízlalni Jimet. Ha pedig mégis meg akarnók tenni, akkor más lóápolóért kellene néznünk. De mint-hogy nem hagyhattuk magára Jimet, úgy történt, amint a »hű szolga« akarta.

Aznap este meghívtam vacsorára Charleyt. Donna Elvira a legjobb főztével kedveskedett, én pedig egy palack legfinomabb sauterneit hoztam Charleynak, ki nem szerette a spanyol borokat. Mikor vacsora után, kávézás közben, kényelmesen szivarozgattunk, Charley megkérdezte tőlem, hogy nem akarnám-e megvenni

Jimet. Huszonöt duróért megkaphatnám, akkor ő csak ötöt nyer rajta, annyira pedig, hiszi, hogy van érdeme azért a sok vesződségért, amit a belovaglással és miegyébbel vett magára. Az orvosokra és patikaszerre való kiadásait nem számítja. Az a sok kuruzslás maradjon az ő kára. De azt még kiköti, hogy néha átengedem neki Jimet egy kis lovaskirándulásra.

En nyugodtan ültem tovább a helyemen és elgondolkozva szívtam a szivaromat.

— Helyes, — mondotta Charley — adok egy hetet, hogy gondolkozhassál rajta.

* * *

Másnap reggel, mikor barátságosan arra kértük Jimet, hogy keljen fel, Jim nem kelt fel. Akkor Charley találomra felkapott egyet a sok orvosságosüveg közül és beléje töltötte a tartalmát. Jim megadóan nyelte le az orvosságot. A giliszta ellen való szer volt.

— Charley, — mondtam — most adjunk neki enni valamit.

— Az volna a legrosszabb, amit tehetnénk, — felelte. — Hiszen sok tapasztalt ember nézetét ismerjük már, és valamennyien megegyeznek abban, hogy pihennie kell és nem szabad sokat ennie. Annyit az idők során megtanulhattál volna; koplalni ne koplaljon, azt te is tudod, de szükségét nem látott nálunk. Csak nemrégiben is valósággal hízlaltuk, tehát egy darabig élhet a saját zsírján. — Charley szinte dühös volt.

De ez egyszer nem engedtem.

— Most adj neki enni valamit, — mondot-

tam komolyan. — A patikaszeresek nem érnek egy hajítófát sem.

Azzal odamentem és felébresztettem az arabust a marmota-álmából.

— Hallod-e, nemes Hadj, — mondtam neki — légy oly szíves és nyisd ki az abrakosládát. Adunk egy kis zabot Jimnek.

Az arab idegenkedve kereste a kulcsot. Kereste mindenhol, csak ott nem, ahol volt. Úgy gázolt a szalmában, mint valami nehéz, lompos állat, s végre megadó mosollyal roskadt le egy gyékényre.

— Valaki ellophatta tőlem a kulcsot, mikor aludtam, — nyögte ki végre.

Borzasztó gyanu ébredt Charleyben és benem egészen egyszerre. Semmirekellővel lett volna dolgunk?

— Tüstént elő azzal a kulccsal! — rivalt rá Charley — mert összetöröm minden csondot a bűnös testedben! — És Charley olyan ember volt, aki be is szokta váltani a fenyegetését.

Láttam, hogy az arab elsápad a barna bőre alatt, mikor szemtelen hangon azt felelte, hogy amit nem lehet megtalálni, ő sem varázsolhatja elő. De Charley arra már határtalan dühbe gurult. Vasmarokkal ragadta nyakszirten az arabot, fölemelte a levegőbe és úgy rázta, mintha könnyű tollseprő lett volna.

— Majd kikergetem a lustaságot a trichin-nel átitatott, piszkos tetemedből! — ordította. — Ide azt a kulcsot, de kissé mindjárt!

A »hű szolga« most egyszerre feléledt. Úgy vergődött Charley markában, mint a féreg és

segítségért kiáltott. Lassankint jöttek nézők is, akik leültek, hogy nézzék az esetet, mely, úgy látszott, nagyon érdekelte őket. Szerencsére főképpen zsidók és spanyolok voltak, akik nem ismernek mulatságosabb dolgot a világon, mint mikor látják, hogyan vernek egy arabot.

— Bravó, inglesz ! — kiáltották. — Csak rajta !

Mikor végre megérkezett a ruah tulajdonosa, egy hosszú vén zsidó is, Charley olyan szándékát árulta el, hogy egyelőre felfüggeszti a fenyítést. De a ruah tulajdonosa így szólt : — A kulcs a szolgálónál, Mohamednél van. Itt az én ruahomban nincs tolvaj, kivéve talán őt magát.

— Elő azzal a kulccsal, te disznófülű, Istentől elrugaszkodott tűzimádó ! — kiáltotta Charley, ki az egész idő alatt úgy viselkedett, mintha egészen magunkra volnánk, és akkor sem zavartatta volna magát, ha az egész világ püspökei és bírái jelen lettek volna.

Ekkor Mohamed a turbánjába nyúlt és elővette belőle a kívánt kulcsot. A nézők diadalüvöltésben törtek ki.

Kinyitottuk a zabosládát — a láda üres volt.

Charley elsápadt haragjában. A nagy kezei ököllé szorultak össze, úgy, hogy a csontjai helyén egészen megfehéredtek. A szemét a kiászott Jimről a zabosláda, a zabosládáról az arab felé vetette.

— Mit műveltél a zabbal ? — kérdezte halkan.

— Allahra mondom, a kedar mind megkapta, — felelte a nyomorult fickó és szemtelenül nézett Charley szemébe.

A sokaság harsány kacajba tört ki. — Ha, ha! hogy a kedar ette volna meg! A kedar, mely most pusztul éhen!... Ha, nagyon jó. — Arab zshivány!... Fojtsátok meg!

A tömeg fenyegető állást foglalt. Az emberek közelebb tódultak és kört alkottak körülöttünk; gyűlölséggel teli, sötétbarna arcok sora volt bosszútól szikrázó szemmel. Szűkebbre és szűkebbre szorult össze a gyűrű, mind vadabbak és vadabbak voltak a taglejtések. A népítélet lobogó lánggal égett. A kezek ökölbe szorultak, köveket vettek föl a földről. Lynch bíró azon a ponton volt, hogy föltegye fejére a parókáját.

Az arabus arcán már nem volt semmi dölyf. A bátorsága alább és alább szállt, vonásai saját-szerűen szürke színt öltöttek, térde reszketett, rémült szemei tehetetlenül jártak körbe, mintha rejtekhelyet keresne valahol. Mikor belátta, hogy a helyzete reménytelen, mély töredelmes-séggel kulcsolta össze mellén a karjait.

— Hát meg akarnak ölni? — suttogta és olyanforma hang tört elő a torkából, mintha le akarta volna nyelni az egész nyelvét.

— Korbácsold meg! — kiáltotta egy hang a nézők rajából.

Egy kődarab repült az arab szájára és pirosra festette, egy második kődarab leröpítette a turbánt a fejéről.

— Várjatok kissé, fiúk! — mondotta Charley. — Nincs szükségem a segítségtekre; nyugodt vagyok, hogy elbánok vele magam is.

— Uram, — avatkozott be a ruah tulajdonosa -- csak egyre kérem, ne tegyék tönkre

a ruah jó hírnevét. HívoK néhány katonát, akik a kasbába kísérhetik ezt az embert. Ott majd elveszi büntetését.

— Átkozott zsidaja, a tolvaj pártjára áll! — kiáltotta a sokaság. — Ki innen a vén bitanggal, a kasbába vele! — A zsidónak egy narancs repült az orrára, arra aztán az öreg sietett elhordani az irháját. Most odasompolygott hozzám egy arab fiú, ki már sok dolgomat látta el és azt súgta a fülembe: — Tudom, hogy a zabot Musztafának adta el itt a ruahban — abból a zabból, melyet a kedarnak vettek.

Bevezettem a körbe a fiút.

— Egy új tanu, Charley! Itt van a bizonyíték a kezeden. Hozd ide Musztafát! — mondtam a fiúnak. Az, mint a patkány, elsietett.

De a sokaság odatódult hozzánk és azt kiáltotta: — Korbácsold meg, szenyor! Korbácsold meg azt az arab kutyát!

— Meg fog történni! — felelte Charley nyugodtan és nekifogott, hogy lecsatoljon egy szíjat a mexikói nyeregről. Kényelmesen időt engedett magának, kétrét hajtotta a szíjat, próbaképpen lesuhintott vele az arabra és csomókat, igazi jóra való görcsös csomókat kötött beléje.

— Brávó inglez! — hangzott fel a tömegből.

Most visszaérkezett az arab fiú Musztafával, a ruah őrével.

— Jaszidi, — mondotta ez — bebizonyíthatom, hogy Mohamed minden nap adott el zabot itt a ruahban a karavánvezetőknek. Lehetem rá az esküt, hogy a zabot a kedar ládájából szedte elő; a ruah ajtajában van az én helyem és nem kerülheti el a pillantásomat

semmi, ami odabenn történik. Az abrak hiányzik a kedarnak, semmi más, mint az abrak.

Musztafa teljes nagyságában állt ott a hit-rokona előtt.

— Tolvaj vagy! — mondotta neki.

Megint odarepült egy kódarab; arcon találta Mohamedet, aki arra gyors védekezéssel a másik arcához tartotta a kezét.

Ebben a pillanatban egy különös hangot hallottunk. Előbb úgy hangzott, mint az asztmás betegnek rövid és pihegő lélegzetei, vagy, mint a sipogó fujtató, melyet hirtelen működésbe hoztak alattunk. A hang aztán sóhajtásba és gyötrelmes csuklásba ment át. És köröskörül egyszerre minden elhallgatott. Az a csend volt, mely a halál jelenlétében szokott beállani. Hörgést hallottunk, a halállal vívódó teremtés utolsó kétségbeesett segélykiáltását. Aztán még egy hosszú, hosszú sóhajtást.

Jim meghalt — éhen halt meg, éppen a szemünk láttára.

Charley arcán sajátságos vonaglás cikázott át. Erősen összeszorította az ajakát s az orra fölött mély redők képződtek. Nagy lélegzetet véve, lehajolt a holt állatra, szeliden megsimogatta nyakát s lágyan és gyöngéden mondotta: — Isten hozzád, Jim!

Aztán hirtelen fölegyenesedett, megragadta Mohamedet a nyakánál fogva és lenyomta a fejét a ló szájához.

— Gazember! — kiáltotta böszülten. — Gazember, csókold meg!

— Reszketés futott végig az arab testén, közben hogy az ajkát lassan, de kérlelhetetlen

biztossággal az állat szájához szorították. Cso-
dátkozó moraj szállt végig a nézők során.

— Megcsókolja! — suttogták. — Megcsó-
kolja!

Az arab most újra fölegyenesedett. Arcán
nyoma sem volt már a félelemnek. Minden meg-
alázkodást és büntudatot mintha letöröltek
volna róla. Előbb még oly alázatos, meggör-
nyedt alakja növekedni látszott a szemünk
előtt. Kegyetlen mosoly játszadozott az arabus
ajkán, oly megátalkodott gyűlölettel és elfojtott
dühvel teli mosoly, hogy az a látvány, úgy rém-
lett, még a bennünket körülálló nyers tömegre
sem maradt hatástalanul. — De Charleyt nem
hatotta meg ez a mosoly. E pillanatban nem
férkőzhetett hozzá semmi belátás, semmi rész-
vét.

— Még egyszer, gazember! — kiáltotta,
megint megragadva nyakánál fogva az ara-
bot és megint odakészttette fejét a holt állat
szájához.

Az arabus arca eltorzult dühében. Vér és hab
mutatkozott a szája sarkaiban és a torkából
öblögető hang tört elő; karom módjára meg-
görbült ujjáival tehetetlenül markolt a levegőbe,
és hallottam, hogy összecsikorgatja a fogát.

Charley sápadtan, hidegen, mozdulatlanul
állt mögötte.

— Még egyszer.

A szegény holt Jim megint csókot kapott
és a sokaság megint elbődült gyönyörűségében.
Gyorsan szabadult meg sötét hangulatától.

— Sokáig éljen a kedar! — kiáltotta. —
Sokáig éljenek az inglézek!

De most felpattant az arabus, a lábujjai hegyére állt s dühében és szégyenletében tajtékot túrva, egyenesen az arcába köpött Charleynak és kiáltva mondotta: — Kutya, kutya, kutya!

Charley villámgyors mozdulatot tett az öklével és az arabus egy sóhajrással összeroskadt.

Ebben a pillanatban a ruahtulajdonosa megjelent a pasa két katonájával. Azok elvitték az eszméletlen arabust. S minthogy most az előadás legérdekesebb része véget ért, eltűntek a nézők is, mint a sakálfalka az odujában.

Charley meg én megint egyedül álltunk Jim előtt. A fiatal művész megcirógatta a ló fejét.

— Talán nem kellett volna megborotváltatnom, — mondotta elgondolkozva. Aztán oda fordult hozzám és így szólt: — Te, voltaképpen szerencsésnek vallhatod magadat, hogy nem vetted meg.

Három nappal azután elkísértem Charleyt egy hajó fedélzetére. Mikor búcsúzásul megszorítottam kezét, így szólt hozzám: — Kedves barátom! Sohasem jövök többé ebbe az országba. Most már megelégettem. Durva, kíméletlen, tolvaj ország, nagyon kevés benne a gentleman. Ez az ország nem volt Jimnek való, nekem sem volt való és azt hiszem, neked sem való. De ha egy darabig még itt maradsz, néha-néha elnézhetnél Jimhez odaki. Egy homokbucka alatt fekszik a Tetuanba vivő út első mérföldmutatójánál. Szegény fickó! Mostohagyermek volt ezen a mi világunkon... Igen, igen, — tette hozzá, bús pillantást vetve a sárga fövenypatra — igen, most már nincs gilisza, féreg nélkül.

A gőzös már nagy vizet túrt fel az orrával; a kis ladikomon ültem és meglobogtattam a zsebkendőmet.

Ekkor egy hang szólt át hozzám a víz fölött és megértettem ezeket a szavakat: — Hallod-e, még egyet, elfelejtettem fizetni a ruahért.

De ne korholjátok, barátaim. Ha Charley el is felejtett fizetni ezért s még egynémely más dologért, azért Charley mégis gentleman volt. Senkinek sincs joga közületek, hogy kétségbevonja ...

Ali-ben-Káim fokozódó visszatetszéssel hallgatta Charleyről szóló történetemet. Mikor végeztem vele, megszólalt: — Oly gyakran hordjátok az ajkatokon, ti európaiak, azt a szót, hogy: »gentleman«, de én egyáltalában nem vagyok tisztában vele, hogy voltaképpen mit is jelent. Különösképpen most, a te barátodnak meg a lovának története után. Eleinte azt hittem, hogy ez a szó magában foglal mindent, ami nemes és becsületes, de borzasztó tévedésben élhettem. Mert sehogy sem illik az reá Charleyra. Jó, vagy nemeslelkű ember nem szokott oly szemérmetlenül bánni semmiféle emberrel, még ha barna is a bőre és akkor sem, ha lopott; jó ember nem sért meg olyan embert sem a szíve mélyéig azzal, hogy mások jelenlétében és teljes meggyőződéssel egy fokra helyezi az állattal. Jobban tette volna a barátod, szahabi, ha levágta volna az én földimnek a kezét. Igen, gondolkoztam én már azelőtt is annak a szónak az igazi jelentőségéről. Különösen egy alkalommal, mikor három részeg európai leöntötte olajjal, aztán meggyúj-

totta a nyomorék Achmedet Flur csapszékében. Azok az urak kölcsönösen »gentleman«-nek titulálták egymást, valahányszor szóra nyitották a szájukat, s mikor a dolguk a törvény elé került, a bíró is ezzel a névvel illette őket. Ezek után a tapasztalások után hajlandó vagyok ezt a kifejezést becsmérő szónak tartani. Éppen ezért csodálom is, hogy reánk, arabokra még sohasem hallottam alkalmazni azt a szót.

Most én vettem át a szót és így szóltam : — Nem azért fenyegette meg Charley oly szigorúan az arabot, mert meglopta, hanem a szívtelenségéért, melyet az állattal szemben tanúsított. Tudd meg, hogy a gentlemannek egyik első kötelessége, hogy védelmébe vegye a gyöngébbet az erősebbel szemben. És Charley azt tette meg.

De a taleb a vállát vont és így szólt : — Senkinek sem szabad meggondolatlanul követnie szívének hangját ; kötelessége minden embernek fontolóra venni, mielőtt tesz valamit, és különösképpen kötelessége az annak, aki azt tartja magáról, hogy másoknak bírója lehet. Az olyan embernek minden irányban szét kell vetnie a pillantását, szahabi. Nem szabad, hogy magáról ítéljen meg másokat és nem szabad az oroszán mértékével mérnie a menyétet, és nem szabad gáncsolnia a kovácsot azért, mert nem bánik elég kényesen a finom ékszerrel, mely csak az aranyműves kezébe való, nem szabad szemrehányással illetnie a kötélverőt, ha nem ért a selyemfonál sodrásához. Szahabi, add meg az igazságnak, ami az igazságé, ha képes vagy reá, akkor is, ha muzulmán em-

ber dolgáról van szó. Kérdezem tőled: oly alaposan ismert-e a te barátod, az a gentleman, minden körülményt, hogy tudhatta, mennyire bízhatik meg a tudatlan szolgájában?

Taleb oly fölényesen és oly előkelő nyugalommal fogadta védelmébe honfitársának ügyét, hogy tele voltunk csodálkozással. Ha nem lett volna európai ruhában, a régi szabású kádinak valódi példaképe gyanánt állt volna előttünk. És ez volt az az ember, ki még az imént a pergőhintán vitette magát körbe és úgy örült a játéknak, mint a gyermek!

Ali-ben-Káim így folytatta: — De úgy volt az mindig és úgy marad ezentúl is, sohasem lesztek ti képesek megérteni bennünket; a gondolkozásunk módja, a jóról és a rosszról való fogalmaink, a költészetünk és a zenénk, a kormányzókéességünk és az örök dolgokról való hitünk, mind, mind örökké idegen lesz és marad nektek. Nem, sohasem fogtok ti belátni a mi lényünk velejéig — ha még oly éleselméjűnek tartjátok is magatokat.

A szavába akartam vágni, de a kürtös Nyam-Nyam fölemelte a két karját, mint valami főpap és megszólalt: — Barátaim! Ali-ben-Káim talebnek igaza van. Jobban tudja ő megítélni ezeket a dolgokat, mint mi. A kelet népei és e népek belső valója mindig talányos lesz előttünk, még ha pálmafák alatt lakunk is, és a koránt tesszük a fejünk alá vánkos helyett.

— És Istennek hála, hogy úgy van! — kiáltotta Hugh. — Istennek hála, hogy nem ismerünk meg minden dolgot a világon! Nekünk poétáknak ez a létfeltételünk. Minél messzebb-

nek tűnik előttünk az ég, annál nagyobb a tér, melyben kibonthatjuk szárnyainkat. Az ismeretlent, a titokzatosat keressük, és éppen ez ad színt költői szavunknak. Ha majd nem lesz többé semmi talányszerű, akkor valamennyien a szegények házába kerülünk. Éppen azért jó, hogy a Keletnek csillagai is örökre kifürkészhetetlenek lesznek előttünk...

* * *

Másnap délelőtt Nyam-Nyam előadást tartott Svábhon régikori történetéről; közben a hollandus, a márki, Hugh meg én l'hombreot játszottunk, Bobó pedig levelet írt a családjának. Pokov meg Ali-ben-Káim a gőzfürdőbe mentek. A nap további során mentorunk egy nagyon érdekes múzeumba, azután pedig a »régi kastélyba« vitt bennünket, hogy — mint mondotta — szemléltető módon is megvilágítsa a svábföldi régiségekről tartott előadását. Nyam-Nyamnak szép vonása volt, hogy így feláldozta magát értünk. Ha ő nincs, anélkül szállhattunk volna sírunkba, hogy láttuk volna a canstatti birkózó parasztokat, vagy a kastély vérvörös és sujtásos egyenruhájú testőreit, akik olyanforma tárgyat tartottak a kezükben, mely vezénylőpálcához hasonlított. Ali-ben-Káim ezt az embert a királynak nézte és kezet csókolott volna neki, ha még jókor meg nem akadályoztuk volna benne. Egyébként valamennyien el voltunk ragadtatva a »régi kastély«-tól, különösen pedig a taleb, ki élénken sajnálta, hogy nem viheti el magával birodalmába, hogy benne lakhassék, mert olyan építőanyag odalenn nem

kapható. De végre mégis belátta, hogy a lebontás és az újjáépítés költségei túlhaladnák erejét. Nyam-Nyam teljesen jogosultnak nyilvánította ezt a megismerést, mert, mint monddotta, ez ország egyik királya maga is járt egyszer azzal a gondolattal, hogy lebontatja a kastélyt és más építkezéshez használja fel köveit; de a kastély a tömör kötömbjeivel és egész szilárd építésmódjával szerencsére maga tette egyszerűen lehetetlenné minden kegyeletos érzésnek ilyenén módon való megcsúfolását. Emlékezett továbbá Nyam-Nyam még valamire. Előadásában reggel nyomatékosan megemlítette, hogy ugyanaz az említett király leromboltatott és elhordatott egy ősrégi váromot — gondolom, a Hohenstaufok regés várát —, hogy modern mauzoleumot állíttasson köveiből.

Néhányan közülünk félrenéztek, mikor Nyam-Nyam előhozakodott ezzel a történettel. Azért, természetesen, elmondotta szólóban a márkinak.

Mikor a régi kastély bőséges tanulmányozásával felüdítettük lelkünket, fel s alá jártunk a kastély előtt a pompás gesztenyefasorban és hallgattuk a katonabanda zenéjét; de úgy rendeztük bölcsen a dolgot, hogy senki sem juthatott arra a gondolatra, hogy Ali-ben-Káim hozzánk tartozik. Tudniillik ezen a napon Ali-ben-Káim egészen lehetetlen volt, mihelyt történetesen női lény akadt útjába. Pedig a szegény ember oly jó szándékkal tette; de hiába, nem járja az, hogy az ember jobbra-balra csókot dobáljon, mint ő cselekedte. Például a fiatal szárazdadákra, akik fel s alá tolo-

gatták a kis kocsijaikat. Aztán odament hozzájuk és virágot osztogatott köztük, amelyet egy pompás rózsafácskáról tépegetett, mely az állam tulajdona volt, vagy, mi több, minden sétáló szeme láttára megmosakodott az egyik szökőkútban, szóval, egészen úgy viselkedett, mint ha szabad országban lett volna. Valamennyien rendkívül boldognak éreztük magunkat, mikor végre biztos fedél alatt, a Régi Postában éreztük magunkat, ahol hatalmas tál szilvalevessel kártalanítottuk, amit aztán hihetetlenül rövid idő alatt költött el. Mert a szilvaleves az ő véleménye szerint a legjobb eledel a hitetlenek országában.

Délután egyébként még nagyobb meglepetés várta. Tudniillik valamennyien a repülőtérre hajtottunk ki autón és végignéztük a repülők gyakorlatait. Mikor az első gép elindult és felszállt a levegőbe, Ali-ben-Káim egészen elsápadt felindulásában és csodálkozása nőttön nőtt minden repülőnél, ki oly előkelően és biztosan szállt a magasba, mintha repülőgépen jött volna a világra.

— Allah kérim, Allah kérim !* — mormolta egyre-másra és messzelátójával nyomon kísérte a légi utasok szép repülését fenn a magasságban.

— Szahabi ! — súgta a márkinak. — Mikor elmondottad a kozur-abuami kalandodat, Uram bocsáss, azt hittem, hogy hazugsággal tartasz bennünket. Valahányszor azt monddottátok, hogy a rúmik gyermekei tudnak a levegőben járni, én mindig azt gondoltam ma-

* Irgalmas Isten !

gamban, hogy vagy másmilyen a levegő a ti országokban, mint a mienkben, vagy tréfát űztök velem. Bocsásd meg a hitetlenségemet! Most látom a magam szemével, amit sohasem tartottam volna lehetségesnek. Azelőtt a tarundanti kis púpos órást tartottam a világ legbölcsebb emberének, de Allahra, ezt a mesterfogást nem tudná utánatok csinálni, ha kétszer oly vén volna, mint amilyen!

— De te megtanulhatod, — mondotta a márki.

— Szahabi! — felelte Ali-ben-Káim — az csak egy olyan gondolat volt, melyet a szél hajtott felém egyszer az aranyos perceimben. Most már nem gondolkodom úgy, mint akkor. Boszorkányság van ebben a dologban és Allah kezének nincs része benne. Félek tőle. Nagyon is hatalmas az nekem.

A taleb csüggetegen hajtotta le a fejét és nagyon boldogtalannak látszott.

— Dehogy van boszorkányság abban, kedvesem, — vigasztalta a márki.

De Ali-ben-Káim legyintett a kezével.

— Nevezheted, aminek akarod, — mondotta komolyan. — Amilyennek én látom, boszorkányság az, és belátom most azt is, hogy ti minden téren különbek vagytok, mint mi és hogy hozzátok képest mi csak gyermekek vagyunk. Ti oly erőket hajtotok szolgálatotokba, melyekről mi a meséinkben is alig álmodunk. Allah kérim! Mily leleményesek is vagytok és hogyan kihasználjátok ti a nappalnak meg az éjszakának minden óráját! És mégis, mily szerencsétlenek vagytok azért minden hatalmatok mellett, mily szerencsétlenek vagytok!

— Mit akarsz azzal mondani, taleb ?

— Nem hallottad-e hírét te, aki oly sok világot jártál és annyi sok tudós könyvet olvastál, nem hallottad-e hírét annak a régi mondának, mely a mi országunkban jár szájról-szájra ? A mondát az óriások hatalmas fajáról, mely egykor, rég letűnt időkben élt a világon ? Lásd, Allah a hatalmuk alá rendelt minden országot és minden tengert, de ők nem érték be azzal, hanem elbizakodottságukban meg akarták ostromolni az eget is. Akkor Allah lesujtotta őket a haragjával, s most ott állnak mint felhőbe nyúló hegyláncok és ők tartják a kék égboltozatot. Atachár, ti is meg akarjátok ostromolni az eget, pedig az Allah és a szellemek palotája, és sohasem fogjátok elérni kapuját. Villáma le fogja sujtani és hamuvá fogja égetni a vakmerőket.

Egy darabig szótlanul állt helyén és nézte az aeroplánokat, melyek fölötte keringtek a levegőben. Félig csodáló, félig szánakozó mosoly fodorozta ajkait.

— Igen, szálljatok, szálljatok, rúmik ! — mondotta halkan. — Szálljatok a saját romlásotokba !

Aztán Nyam-Nyamhoz fordult.

— Vezess el most innen, atachár ! — kérte.

— Eleget láttam. Az agyvelőm szinte nem is képes megérteni még többet, és ez a szokatlan zaj a levegőben félelemmel tölt el. Visszavá yom Délre, hazám földjére, a szabad és végtelen pusztaságra, a magányos hegyekbe, az oázisok kedves vizeihez. Vezess el innen, atachár, a fejem úgy zúg, mint a darázsfészek !

tulá
A
köz
tese
ellen
kem
atac
húzi
szer
ame
hasa
—
mél
dokt
jöve
—
kozo
—
aran
retle
Ne
bará
lova
A
estéj
dotta
nem
lemd
csak
zetét

— Tehát visszakívánod a háborút, a pusztulást, a nyomorúságot?

A taleb rábólintott és nyugodtan felelte: — Azok a dolgok nem ijesztenek meg, mert közös emberi dolog az valamennyi; természetesen és a sors róttá reánk; de az, amit itt látok, ellenkezik a természettel és idegen az én lelkemnek. Csak beláthatod. Vezess el innen, atachár! De kocsin vigy el, melyet lovak húznak, húsból és vérből való lovak. Nem szeretnék megint olyan kattogó ládába ülni, amelynek bűzt terjesztő ördögök vannak a hasában.

— Oh édes Istenem! — kiáltotta Pokov mély felfohászkodással — így száll el az udvari doktorságom a vele együtt járó nagy orvosi jövedelmeimmel.

— Meg az én nagyvezéri állásom! — csatlakozott hozzá Nyam-Nyam.

— És az én énekeimet se vésik már soha aranytáblákba! — panaszkolta Hugh. — Ismeretlenül fogok síromba dőlni.

Negyed óra múlva visszatértünk marokkói barátunkkal a városba kocsin, melynek igazi lovak voltak eléje fogva.

* * *

A szentek szentjében a hangulat e napnak estéjén kissé nyomott volt. Úgy lehet, a családottságunk miatt, hogy a jövőre való kilátásaink nem oly fényesek többé, mert Ali-ben-Káim lemondott trónjáról, de meg lehet az is, hogy csak kimerültek voltunk annyi látvány élvezetétől. A hollandust a köszvény, a talebet a

honvágy gyötörte, azonkívül pedig künn szakadt az eső.

A kürtös Nyam-Nyam, mikor a negyedik korsóig ért, megszólalt. — Mondd csak, Pokov, voltaképpen miért szüntetted be odalenn az orvosi működésedet? Hiszen annak idejében jól ment sorod és ráadásul volt bámulatosan csinos kis házad is odafenn Szuániban! Nem értem, hogyan szánhattad reá magad, hogy ott-hagyod.

— Nem önként tettem, — felelte az orosz.
— Az az átkozott néger volt az oka.

— Melyik néger?

— M'ksuga.

— Pokovot illeti a szó! — jelentette ki Nyam-Nyam.

— Oh, szomorú, nagyon bosszantó történet az, — mondotta Pokov, mikor újra megtöltötték a korsóját. — Mint a kürtös helyesen jegyezte meg, nagyszerűen vágott be odalenn a praksisom; és éppen akkor jelent meg a színtéren és döntött mindent halomra az a néger. Vitte volna el az ördög!

Nos hát, egy reggelen belépett az a néger a fogadósobámba. Úgy négy rőf magas ember lehetett, de azért a termete arányos volt, öröm volt reánézni. Koromfekete, fényes arca a jó-akaró és jólelkű kifejezésével oly rendkívül derék ember benyomását tette, hogy mindjárt bizalmat öntött belém. A szeme nyájasan és nyílt őszinteséggel nézett reám s a mosoly, mely a gyermeki ajka körül játszadozott, valósággal napsugarassá tette a fogadósobámat. Magamban mindjárt a következőképpen állapított-

tam meg az értékét: fekete, jólelkű óriás-
gyermek az Egyesült-Államokból.

Kiválóan jól volt öltözve, világos, előkelő
nyári ruhát és hegyesorrú sárga cipőt viselt,
az ujjain néhány szép gyémántgyűrű csillo-
gott, a gyomrán pedig egy hatalmas nagy
aranylánc fityegett. Látogatóm a jó családból
való jómódú selfmadenigger példaképe volt.

— Jó napot, doktor, — mondotta.

— Jó napot, — feleltem és kezet nyújtottam
neki.

Mikor megfogta, feltűnt, hogy a látszat sze-
rint mily kevés erő van abban az óriás ma-
rokban, úgy éreztem, mintha egy lágy keztyű
érintette volna meg a kezem. Egy székre mu-
tattam és kértem, hogy helyezkedjék kénye-
lembe. Ő hálásan biccentett és kissé zavar-
dottan nézett körül a szobában, mintha nem
volna egészen bizonyos benne, hogy komolyan
gondolom azt, amit mondottam. A pillantása
végre megakadt a kandallón, aztán óvatosan
leereszkedett a köpárkányára.

— Mivel lehetek szolgálatára? — kérdez-
tem. — Beteg?

— Igen, — felelte — igen, az vagyok. Ha segít-
het rajtam, örökké hálás leszek önnek és nem
lesz reá oka, hogy piszkoljon a honorárium miatt.

E szavai közben diadalmasan ütött reá a nad-
rágja zsebére, és mondhatom, rendkívül csábító
csörrenés hallatszott ki belőle.

— Úgy, úgy, — folytatta — abban bizo-
nyára nem lesz hiány. Csak már visszanyerném
az egészségemet! Három év óta kocsizom be
már a világot és kikértem a felhajtható leg-

tudósabb orvosok tanácsát, de még mindig oly rossz bőrben vagyok, mint azelőtt. Hányszor voltam kénytelen gyorsvonaton menekülni egyik vagy másik országból, nyilván csak azért, mert nem bírtam a levegőjét. Nagyon is megértettem, hogy az emberek nem szenvedhettek és szabadulni igyekeztek tőlem, mint a pestises betegről. El sem képzelheti, mily kínosan hatott reám az a gúny, melyet a fehér emberek világában »tartózkodás«-nak szoktak mondani. Szó sincs róla, udvariasan bántak velem, de az udvariasságnak azt a nemét alkalmazták velem szemben, mely a szabad embert kizárja a társaságból és végre megöli. Ha fekete vagyok is, művelt ember vagyok és sokat olvastam, — bizonyára kiérzi a beszédemből is — olvastam azt is, milyen sorsuk van a páriáknak meg a belpoklosoknak, hogy bárhová mennek, becsapják orruk előtt a kaput. Nos, én is olyan pária vagyok, én szerencsétlen. Úgy van, doktor úr, beteg, halálosan beteg vagyok és ha csakugyan tud rajtam segíteni, akkor... — eközben újra kedvesen csörrent meg valami a zsebében.

Üzletszerűen kinyitottam a könyvemet s a tintába mártottam a tollamat.

— Neve?

— M'ksuga Gideon úr.

Hátradőltem a székemen, a rendelkezésemre álló legtudósabb pofát vágtam és erős, átható pillantást vetve reá, így szóltam: — Mondja el világosan és részletesen betegségének történetét. Mondjon el bizalommal mindent, ami a szívét nyomja, ne hallgassa el a legjelenték-

telenebb részleteket sem. És főképpen... semmi szépítés!

— Szépítés... Szépítést mondott? — vágott a szavamba és csodálkozó, széles mosoly terült el az arcán.

— Úgy van, azt mondtam, kedves uram. Hiszen bizonyára tudja, hogy a szépítés sok szerencsétlenséget okozott már a világon. Némely ember restelli egészen olyannak mutatni magát, mint amilyen és feltárni minden gyarlóságát, de az orvos előtt nincs értelme az effélének... Tehát egy szó mint száz, beszéljen csak egész nyíltan és ne titkoljon el semmit.

A szemei megvillantak, őt magát nyugtalan-ság fogta el a kandalló előtt elfoglalt helyén.

— Azt mondtotta, ne titkoljak el semmit? Ne hozzon dühbe! — kiáltotta s a térdéhez kapott a két kezével.

Kíváncsian néztem az összekuporodott kolosszusra és szelíden feleltem: — Dühbe? De hiszen ez nagy tévedés, én bizonyára nem akarom dühbe hozni; csak beszélgetni szeretnék önnel a betegségről, azt, remélem, megértheti; mert tudniillik az feltétlenül szükséges. Eszembe sem jutna, hogy dühbe gurítsam önt.

Jóleső mosoly szállt át a vonásain.

— Bocsásson meg, kedves doktor úr, néha kissé indulatos vagyok. Bizonyára nem is gondolt rá, hogy gorombáskodjék velem. Úgy van, jól megértettem, ki akart kérdezni. Ismerem az effélet, régi tapasztalataim vannak benne. Nos hát, el fogom mondani önnek leplezetlenül és kertelés nélkül a betegségem történetét.

— Nagyon helyénvaló lesz, mr. Congo, — mondottam.

— Mr. M'ksuga, — igazította helyre komolyan.

— Tehát nem szabad megharagudnia, ha mégoly bizalmas kérdéseket teszek is önnek, — figyelmeztettem. — Ha aztán kikérdeztem és megtudtam öntől, mi a baja, akkor majd alaposan megvizsgálom.

— Megvizsgál, engem! — kiáltotta stentori hangon és egyszerre fölegyenesegett teljes magasságban. — Megvizsgálni, engem! Megőrült? Azt hiszi talán, pokoli temetőgész, hogy azért jöttem ide, hogy megvizsgáltassam és meghempergettessem magam, mint egy csecsemő? Soha ilyet! Megvizsgálni, engem, azt mondotta-e átkozott flastromkenegető? Az alatt a huszonhat év alatt, melyet eddig megértem, huszonöt embernek oltottam ki már az életét és nem veszem nagyba, ha alkalomadtán még egy huszonhatodikra is rákerül a sor.

Az óriás lépett egyet felém. A jóindulatú kifejezés teljesen eltűnt arcáról. Mégis rosszul ítéltém volna meg jellemét? Kissé hátrább toltam a székemet s felhasználtam ezt a mozdulatot arra, hogy meggyőződést szerezsek, helyén van-e a revolverem.

Ott állt előttem négy rőf magasságban, a szemét forgatva és ökölbe szorítva a kezét.

— Megvizsgálni, engem, azt mondotta-e?

— Ha mint orvost keres fel, mindenesetre meg kell azt tennem, — feleltem tőlem telhető nyugodtsággal. — Kötelességem az, mr. Chimbo...

— Mr. M'ksuga, — mondotta.

Lassankint mind hátrább és hátrább toltam széket, hogy mindenesetre legyen módom a célzásra. Azzal most már egészen tisztában voltam, hogy teljesen megháborodott emberrel van dolgom. S ráadásul milyen emberrel ! Uram, védelmezz ! Egy néger óriással, aki kezének egyetlen mozdulatával kásává mázsolhatna — egy dühében tajtékozó orángutánggal. Ha a revolveremből egy olyan kis borsószemet, vagy mondjuk : egymásután mind az ötöt a testébe röpíteném, a hatás aligha volna különb, mint néhány enyhén ható hashajtó-piruláé. Egy dollog egészen tisztán állt előttem : tehetetlenül ki voltam szolgáltatva a gigász kezeinek és nyers hatalmának, és gondolataimban kezdtem Istennek ajánlani a lelkemet.

De a néger hangulata, mintegy varázsütésre, hirtelen megfordult. A vonásai megint a korábbi szelíd és jóindulatú kifejezést öltötték magukra és gyermeki mosoly sugárzott reám a szemeiből. Jámber mozdulattal kulcsolta össze a kezét és levette magáról minden marconaságát.

— Csak kissé indulatos vagyok, — mondotta ; — de nem szabad azon megütköznie. Ne felejtse, hogy beteg vagyok.

Igen, beteg volt, kitűnt az világosan mindenből. A betegség a felső szobácskájában fészkelte. Ha legalább már szerencsésen kívül tudnám ! De most arról van szó, hogy szelíd rábeszéléssel hassak reá. Hogy a világért se éljek oly fonák szavakkal, amelyek annyira felingerlik, hogy felkap a lábamnál fogva és úgy a falhoz keni

a fejemet, mint a kölyökkutyáét szokták, mikor szabadulni akarnak tőle... Talán ajánlatos volna megkínálni valamivel.

— Szolgálhatok egy pohár borral?

— Köszönöm, nem kérek, doktor úr; nem esik jól, nagyon is felhevít.

— Vagy talán egy szivarral?

— Mindenesetre szeretek szivarozni; de engedje meg, hogy én szolgáljak önnek eggyel a havannáimból; ilyet úgy sem kap erre felé, — mondotta jókedvűen és nyomban elővett a zsebéből egy csinos szivarosládát.

Igaza volt, kitűnő szivar volt. Hol is gyártották? Annyi bizonyos volt előttem, hogy nem tartozott a jött-ment lazzarónik közé az én betegem.

— Ültetvényem van Kuba szigetén, — mondotta — és onnan való ez a szivar is. Ha visszaszerzi az egészségemet, életének egész hátralévő részére ellátom dohánnyal.

Hálásan biccentettem és megfogadtam magamban, hogy visszaszerzem az egészségét.

— Most kegyeskedjék, kérem, megmondani, hogy mi baja van.

— Tüstént, tüstént, — mondotta és két párhuzamos füstoszlopot fujt az orrából, — tüstént hozzáfogok. De, őszintén szólva, kissé csodálkozom, hogy nem látja meg rajtam, mi bajom. Azt hittem volna, hogy valósággal szembeszökik.

Most résen kellett lennem, hogy okosan mérlegeljem szavaimat. Mert megint indulatba találna jönni.

Tehát tünődve néztem a szivaromat, aztán

így kezdettem: — Hát, tudja, az nem oly könnyű dolog, mert hiszen nem — (vizsgálhatom meg, szaladt ki majdnem a számon) — látom önt még öt percnél hosszabb ideje. De talán volna oly szíves, néhányszor fel s alá járni itt a szobában.

— Szívesen, — felelte s mindjárt kezdett is rugalmas léptekkel fel s alá sétálni előttem.

Amint ott ültem és néztem, azt gondoltam magamban, hogy még sohasem láttam oly erős, szépen fejlett alakot. Valósággal duzzadt az erőből és az egészségtől és fényesen verte a világnak minden Marsmodeljét. Csak a karja volt túlságosan hosszú, mint minden négernek. Az ujjai hegyével a térdkalácsáig ért. És ez a fráter köti magát mindenáron, hogy beteg! Nagy ég, mit is mondjak már neki?

— Hm! — mondtam végre megfontoltan. — Önt némelykor bizonyára vértódulás gyöttri gyöngye szédüléssel... néha-néha egy kis...

— Hogyne, doktor, — mondotta halkán és boldog, vidám mosoly terült szét az arcán, s a fehér fogai csillogtak a duzzadt ajkai közt, melyeknek égőpiros színe kirítt a koromfekete keretéből... Szakasztottan úgy, doktor! Bizonyos vagyok benne, hogy helyes úton jár.

— ...Egy kis orrvérzéssel, — folytattam. — Fülzúgással, melyet csilingelő hangok kísérenk...

— Kitünő, kitünő, doktor! — kiáltotta. — Ördöge van!... Tovább, tovább!

— Mikor meghajlott helyzetéből gyorsan fölegyenesedik, fekete pontok táncolnak a szeme előtt, olyan érzés vesz erőt rajta, mely a tengeri

betegséghez hasonlít — roham, mely egyébként gyorsan el szokott múlni... Tisztán hallja lüktetni a vért a halántékában, hajlik az indulatosságra, s némelykor megmagyarázhatatlan kényszert érez magában, hogy nehéz terheket emeljen.

— Santa Maria! — kiáltotta és olyant ugrott, hogy a műszereim megcsörrentek a szekrényükben. — Eltalált mindent az utolsó pontig. Ördög és halál, nem úgy van-e, mintha töviről-hegyire elmondottam volna önnek mindent? Ha, ha, most felülkerekedtünk, Gideon meg én! Engedje meg doktor, hogy megöleljem. Ön az én legjobb barátom.

Karját szélesre kitérve rontott felém. Már láttam, hogy magasra emel, fel az égbe, mint egy kis angyalt. De hirtelen megállt, egy lépést tett visszafelé és a nadrágja zsebébe dugta a két kezét.

— Nem, azt hiszem, nincs értelme.

Ebben a pillanatban a legszebb havanna-szivarral tele ládákat láttam felhalmozódni a házamban. A legfinomabb dohánnyal megtöltött nagy, kövér, gömbölyű bálók gurultak be minden ajtón. Mégsem oly rossz dolog, mikor az ember egy nábobot kezel.

— Tovább, tovább! — unszolt az óriás. — Többet a betegségemről, doktor.

Továbbfolytattam ugyanabban a hangnemben: — Erős vágyat érez magában, hogy felkapja és messzire hajítsa el ezeket a nagy terheket... aztán, aztán...

— ... Aztán, aztán, — suttogta reám meresztve szemét.

— Aztán hirtelen észreveszi, hogy nem képes reá. Tehetetlensége világossá válik előtte, s mikor tudatára ébred gyöngeségének, erőt vesz rajta a düh.

De nem kellett volna azt mondanom. Egszerre szörnyű változás történt az én különös betegemen. Egy lépéssel hátrált, egész teste reszketett izgatottságában, s széles szája egy nagy vigyorgássá torzult és sziszegve mondta a fogai közt, melyek olyanok voltak, mint a ragadozó állat: — Azt mondtad, gyöngeség? Te átkozott, pápaszemes méregkeverő, te fehér sajtkukac! Gyöngeséget mondtál?

Valami szörnyű bolondságot mondhattam. Oly dühbe gurult, hogy minden pillanatban azt hittem, megpukkad. Ha megtette volna! Mély fájdalommal láttam semmivé zsugorodni össze minden szivarládámat s megint kigurulni csűrőmből a szép dohánybálokat... De az Isten szerelmére, mivel szíthattam fel annyira a haragját? Hiszen kezdetben egészen el volt ragadtatva fejtegetéseimtől, és csak akkor szabadult el láncáról az ördög, mikor a gyengeséggel hozakodtam elő. De valamit mégis kellett mondanom, mert az az ember mindenáron beteg akart lenni.

Eközben az örült fráter őrjöngve futkosott fel alá a szobában. Úgy viselkedett, mintha költözökösben akarna segítségemre lenni. Előbb egy nehéz kísérleti széket kapott fel a jobbkezevel és úgy hajította keresztbe a szobán, mintha könnyű pehelylabda lett volna. A szegény székeimet úgy összetördelte, mintha gyújtószálakból csinálták volna őket. Egy nehéz tölgyfa-

asztalt a rajtalevő könyvekkel együtt a feje fölé kapott és odavágta a sarokba a többi bútortörmelék közé. Aztán megint a kandallóhoz rohant, megragadta a piszkavasat, felém tartott vele és örült módjára forgatta azt a fegyvert az orrom előtt ... Most már egészen át voltam hatva attól a meggyőződéstől, hogy én leszek a huszonhatodik.

Úgy összehajtotta a piszkavasat, mint a bicskát, mintha csak ólomból lett volna, aztán ismét egyenesre húzta.

— Gyöngeséget emlegettél? ... Hát nem veszed észre, — bömbölte — hogy nagyon is erős vagyok? Hát nem veszed észre, hogy az az én betegségem?

Aztán úgy odavágta a piszkavasat a kandallóhoz, hogy a kövek szikrát hánytak tőle.

— Vigye el innen ezt a játékszert, — mondotta kissé nyugodtabban, mikor megpillantotta a revolver csövét, melyet reászegeztem. — Nem esik semmi baja ... Csak kissé könnyen szoktam tűzbe jönni.

— Üljön le, kérem, a kandalló párkányára, ha volna oly szíves, mr. Wamb ...

— Mr. M'ksuga, kérem. Átkozottul rossz emlékezőtehetsége van a neveket illetőleg, doktor úr, pedig azt hiszem, hogy az én nevem oly egyszerű. Majdnem esküt mernék tenni reá, hogy kissé félt. Pedig csak azért léptem fel oly határozottan, mert érthetővé akartam tenni önnek, hogy megjegyzését a gyöngeségemről kissé elhamarkodottan tette ... Pedig eleinte oly kitűnően csinálta a dolgát.

— Hiszen nem engedett időt, hogy befejez-

zem
gam
nem
ség
gyön
ralja
izga
mon

De l

A
tűnt

— n
Ar
vele,

kozo
tem
róla,
mélt
Ister
lett.
Tíz
nyal
hogy
ott
már
szer
hán
— l
szül
tele

zem mondatomat, — feleltem, mikor kissé magamhoz tértem ijedtségemből. — Egyáltalában nem akartam én azt mondani, hogy testi gyengeségben szenved; szellemi gyöngeségről, oly gyöngeségről beszéltem, mely könnyen felforralja mérgét; arról akartam beszélni, hogy izgatott állapotban hamar él — hogyan is mondjam — kevéssé válogatott kifejezésekkel.

— Vagy úgy, — dörmögte — úgy értette? De hiszen akkor teljesen igaza van, doktorom.

— Persze, hogy igazam van.

A szivarládák homályos körvonalai újra feltűntek a szemhatáromon.

— Tulajdonképpen borzasztó marha vagyok, — mondotta látogatóm sugárzó arcal.

Amiben teljesen egy véleményen voltam vele, csak éppen hogy nem mondtam ki.

— Oh hogyne, hogyne, doktorom, — siránkozott. — Ez az istenverte nagy erő az én életem legnagyobb keserősége. Fogalma sem lehet róla, milyen kín az nekem. Egykor még reméltem, hogy idő multával kinövöm, de — Isten fordítsa jobbra — mindig csak rosszabb lett. Oh Istenem, oh Istenem, édes doktor! Tíz éves koromban kitekertem egyetlen öcsém nyakát, mikor pedig a drága apám odasietett, hogy megfenyítsen, a balsors úgy hozta, hogy ott nyomban agyonütöttem. Tudniillik akkor már kissé betegeskedett. Nemsokára azután szeretett anyámra került a sor, mert szemrehányással illetett az apám meg az öcsém miatt — hiszen oly keveset bírt ki szegény — s így szülő és testvér nélkül maradtam ezen az istentelen világon. Elképzelheti a fájdalmamat, dok-

torom. Aztán a nehéz munkára vetettem magam a dohányültetvényeken; dolgoztam tíz helyett, gyötörtem, nyúztam magam, valóságos garázdaságot űztem az egészségem és az erőm rovására; és a dolog csak rosszabbra és rosszabbra fordult. Az izmaim olyanok voltak, mint a kőszikla, a bőr olyan volt a kezemen, mint a bagaria. Tizenhat éves koromban képes voltam egyetlen ökölcsapással leütni egy ökröt, tizenhét éves koromban pusztá kézzel darabokra téptem egy párducot, mintha csak hitvány macska lett volna. Ifjúkoromnak ebben a szakában megöltem három jó pajtásomat, valamint négy portugált, meg egy mulátot, ki felfricskázott. Utóbb feleségül vettem egy ültetvényes leányát, s mikor atyja életét vesztette egy vadászkiránduláson, melyre közösen indultunk, én lettem az egész ültetvény tulajdonosa. Azt lehetne hinni, hogy én voltam most már a legboldogabb ember a világon. Igen, pedig másképp volt, Igen, édes doktor, egészen másképp volt. Mind rosszabbra fordult sorsom, mind rosszabbra. Végre egészen kétségbeestem, mert minden, amihez hozzányúltam, darabokra tört. Külön asztali edényeim voltak és külön székeim, nehéz, formátlan jószágok, melyeket erős csavarokkal kellett a padlóhoz erősíteni, hogy valamiképpen a fejéhez ne vágjam valakinek. Megszorítani valakinek a kezét tisztára lehetetlen volt nekem — kásává morzsoltam volna szét azt a kezét. Sohasem felejthetem el, hogyan járt velem a nagybácsim, egy roppantul derék ember, mikor látogatóba jött hozzám. Oly borzasztóan örültem a látogatásának, hogy

letörtem két ujját és kifecamítottam a vállát. Micsoda dolog az ilyen? Sohasem vehettem részt semmiféle játékban, teszem footballban vagy más effélében, mert — no igen, hiszen már tudja a többit. Oh, oh! — Pedig sohasem akartam kárt tenni senkiben, elhiheti. Merő tévedésből fosztottam meg sokakat az életüktől, az az egy bizonyos. — Szabad megkínálnom még egy szivarral, doktorom? Jobb lesz, ha csak félig szívja el — kissé erős.

— Nagyon érdekes kórtörténet, mr. Kengu...

— Mr. M'ksuga... Tehát, mint említettem, betegségem napról-napra fokozódott. Elmondok önnek egy példát, hogy mily iszonyú hatásokra volt képes akkor ez a betegség. Egy este Havanna kikötőjében megmentettem egy franciát a vízbefúlástól. A szerencsétlen ember egy hajó fedélzetéről bukkott a tengerbe és jajgatva kiabált segítségért. Mindig meleg szívvvel éreztem a felebarátaim iránt — úgy van, doktor, teljes életemben bizonyosságot tettem róla — és bizonyosságot tettem róla ezzel az alkalommal is. Tüstént utána ugrottam, szerencsésen megragadtam a nyakánál fogva és partra úsztam vele. A nézők brávó-kiáltásokkal fogadtak, de magam is ugyancsak büszke voltam magamra. Pedig mikor a szegény fickót jobban szemügyre vettük — Uram, segélj! — nem volt már abban élet, nem mintha túlsok vizet ivott volna, szó sincs róla, ön bizonyára tudja már, mit akarok mondani! Megfojtottam aközben, hogy partra úsztam vele. Magam is mindjárt beismertem. »Gentleman«, mondtam, »fájdalom, kissé túlerősen tartottam, őszintén fájjalom.« És

mindenki részvétellel volt irántam. — Legjobb korabeli, csinos ember volt, s bár megtettünk minden kísérletet, nem lehetett többé életre ébresztetni. Mondja, doktor, nem végtelenül szomorú eset?

— Úgy van, — feleltem — teljesen osztozom nézetében, mr. Gideon.

— Mr. M'ksuga Gideon vagyok, doktor úr, — mondotta élesen.

— De hiszen — bátorkodtam megjegyezni — akkor jobb lett volna, ha engedte volna vízbe-fúlni azt az embert.

— Természetes, hogy jobb lett volna. Igazán nem értem, hogyan is juthatott eszembe; de mikor nálam, tudja, felebaráti szeretetről van szó, akkor...

Elismertem, hogy nehéz helyzetben van.

— Oh doktor — el sem képzelheti, óráról-óra-ra rosszabbra fordult a helyzetem. Nem úgy volt-e, mintha kerültek volna az emberek? Napról-napra erősebb lettem. Egyszer egy szegény, nyomorult koldus akadt az utamba. Az Isten szerelmére kért, hogy adjak neki pár garast; a markába nyomtam egy durót s eközben letörtem két ujját, még pedig éppen a két leghosszabbat. Nem is érthetem, hogyan vihettem végbe.

Temérdek orvost kerestem fel emiatt, kik a tudomány minden szabálya szerint doktorkodtak körül. Literzsámra csapolták ki a véretem. Mixturákat és pilulákat nyeltetek velem, úgy, hogy a gyomrom már olyan volt, mint a gyógyfüves zsák. A lehető legkimerítőbb lovaskirándulásokat tettem, sőt néha több napig egymás után ültem szakadatlanul a nyeregben, de nem

mentem vele többre, mint hogy szegyenletesen agyoncsigáztam a szegény lovaimat. Éjszakákat töltöttem egyre-másra ébren, mérföldeket futottam egyhuzamban, szóval fárasztottam és sanyargattam magam minden elképzelhető módon.

De csak mind szerencsétlenebb és szerencsétlenebb voltam, doktorom.

De egy este olyan esemény történt, mely világossá tette előttem, hogy ezentúl más húrokat kell pengetnem. Tudniillik a feleségem fűszeres csirkehúst adott vacsorára, mely valósággal fejedelmi módon ízlett. Nagyon kitűnő háziasszony volt az én feleségem. Örömben kissé megcirógattam és megölelgettem, amint az ember, már tudja, szokta a feleségét, mikor jó kedve van — ha — ha — és akkor, oh, förtellem! Beroppantottam öt oldalbordáját. Szegényke belehalt! A bordacsontjai keresztülfúrták a tüdejét. El sem képzelheti, mily boldogtalan voltam. De aztán letettem a fegyvert. Mindjárt a temetés után az Egyesült-Államokba mentem, s azóta szüntelenül úton vagyok. Doktortól doktorhoz siettem — de még mindig ott tartok, ahol azelőtt tartottam. Így vetődtem ide is, s most itt vagyok önnél. Ha segíthet rajtam, édes doktorom, olyan szolgálatot tesz egy boldogtalan, kétségbeesett embernek, amelyet sohasem fog önnek elfelejteni.

E szavakkal a betegem tágranyílt, esdeklő szemmel nézett reám s egyben kettétörte az acél vonalzómat.

Azt sem tudtam, mitévő legyek. Még sohasem akadt ily betegem. Ráadásul életveszélyes is volt. A kimerült betegek százait kezeltam

már, valamennyien csak azon rimámkodtak, hogy adjam vissza az erejüket. De itt most olyan ember állt előttem, aki az erejétől akart megszabadulni. Mondhatom, különös világot élünk!

— Nos, doktor, — mondotta a türelmetlen ember — mit tehetünk?

— Hm! — mondottam tünődő ábrázattal. — Az eset nagyon szomorú.

— Sajnos, az, — mondotta és friss szivarra gyújtott.

— Mindenesetre ajánlhatok önnek egy nagyon kitűnő módot, amelyen a legjobban használhatja fel erőfeleslegét. Menjen Angliába és legyen boxer. Ott használhatják az olyan embereket, mint ön.

— Bah! — hallatszott ki egy hatalmas füst-felhőből. — Hát azt hiszi, nem próbálkoztam meg vele? De csak még rosszabbra fordította dolgomat. Nyolc ellenfelemet ütöttem agyon boxolás közben, négyet pedig élete fogytáig nyomorékká tettem. Sok száz fontot kerestem azzal és most a boxolás világbajnoka vagyok. Senki sem meri most már felvenni velem a versenyt, ha mégoly kímélettel igyekszem is banni vele.

— Akkor viaskodjék spanyol bikákkal, — ajánlottam.

— Mindenesetre átkozottul gyökeres módszer volna. Fékomadta, ugyancsak merész gondolatai vannak, doktorom! Nem, érvágást más-képpen is végeztethetek magamon. Ésszerűbb indítványt kérek.

— Próbált-e már szerencsét alapos éhezőkúrával?

— Isten óvja önt, azt már a többiek is mind ajánlották! Igyekeztem is becsülettel megfelelni és betartani a diétát, mint a doktorok szokták mondani; de kénytelen vagyok figyelmebe ajánlani, hogy ez a gyógymód oly rettentő, sőt valósággal gyalázatos dühbe gurít, hogy terhére válok a felebarátaimnak, ha csak tizenkét óra hosszáig böjtölök is. Nem, fálnom, azt kell, sokat kell fálnom. Ha sokat és jól eszem, akkor szelid és lomha vagyok. Egyszer ecetkúrára fogtak és ráadásul temérdek komisz dolgot öntöttek a gyomromba, hogy lefogyaszszák az erőmet. Mikor a kúra szerencsésen véget ért, húsz kilót híztam és olyan garázdaságot vittem végbe, mint egy sebzett vadkan. Nem, ezek a közönséges kúrák nem érnek semmit.

— Engedje meg ezt a kérdést: Hogyan rendezi az ebédjeit, vacsoráit?

— Pontosan megmondhatom. Mindennap három különböző vendéglőben étkezem — általában elég jól kapok enni, csak éppen hogy nagyon kicsik a porciók. Azért megszoktam, hogy egyik hotelből a másikba megyek át, s ez a módszer nagyon bevált. Mert hiszen másképp egyáltalában nem laknám jól, azonkívül pedig együttjár ezzel a nagyobb változatosság előnye. És nekem, mint már mondtam, jól kell laknom; ha nem laktam jól, akkor dühbe gurulok. Az éhezőkúráról tehát nincs jó véleményem. Már csak találjon ki valami mást.

E beszélgetés közben hallottam, hogy a betegek odakünn a váróteremben lassankint türelmüket veszítik. Tehát ki kellett eszel-

nem valamit, ami kielégíthette az én különös betegemet.

— Úgy veszem észre, mintha a szomszéd szobában köhécselnének és lármát csapnának, — mondotta — talán hitelezők, vagy más nem kíváncsi elemek vannak odakünn. Megszabadítsam tőlük? — Így szólva, egy lépéssel az ajtóhoz közeledett.

— Az Isten szerelmére, ne! — kiáltottam. — Hiszen csak a betegeim, egyébként bizonyára elmennek mindjárt maguktól is.

— Hát úgy egészen jól lesz, — dörmögte az óriás — de mindenesetre jól tenné, ha mindjárt beszélne velük, mert a lárma idegessé tesz és — kissé hajlok az indulatosságra.

Kinéztam a betegeimhez és azt hazudtam nekik, hogy veszedelmes műtéttel vagyok elfoglalva, tehát csendben kell lenniök. Arra aztán bosszúsan dörmögve elmentek.

A fogadószobámban az ember a nagy füstben nem látta meg a saját kezét, ha a szeme elé tartotta is.

— Nem zavarja önt, ha kinyitok néhány ablakot? — kérdeztem a négertől. — Hiszen csak nem fél a hűléstől?

— Nem, egyáltalában nem. Sőt elkövettem már minden tőlem telhetőt, hogy meghűljek, de nem sikerült soha. Jéghideg éjszakákon a puszta földre feküdtem, tél derekán folyókon gázoltam át, aztán teljesen átázva tértem aludni. De mindez nem használt semmit. A betegség nagyon is erősen vette magát belém, doktorom. Oh, kérve kérem, kövessen el érdekemben mindent, ami csak erejéből telik!

— A szer, amelyre gondolok, nagyon veszedelmes és kockázatos, — mondtam komolyan. — Mielőtt alkalmaznám, formászerű nyilatkozatot kell adnia, hogy csak az ön kifejezett hozzájárulásával alkalmazom önön. Tudniillik arra gondoltam, hogy egy kis sorvadást fogok a nyakába sózni.

— Sorvadást? — Kitünő! — kiáltotta oly hangosan, hogy a dobhártyám majdnem szét-hasadt. — Sorvadást — eddig még senki sem jutott erre a gondolatra. Igen, igen, hiszen tudtam mindjárt, hogy végre megtaláltam önben, akit keresek.

— Sorvadáspecsenyét, sorvadáslevest, sorvadásbort fogok önnek beadni, szóval sorvadásanyagot minden elképzelhető formában, — mondtam. — Bele fogom plántálni a sorvadást az orrába, a szemébe, a tüdejébe és a gyomrába, sőt továbbmegyek és teljesen át fogom itatni önt sorvadással. Teste a gümőkór bacillusainak szanatóriuma lesz, fegyvertára és menedékhelye lesz ezeknek a mikrobáknak, melyeket egyébként a gonosz emberek elűznek és üldöznek. Mire holnap újra meglátogat, megkezdhetjük a kúráját.

— Nagyszerű! — kiáltotta a néger ragyogó szemmel. — Visszaadja, édes doktor, a reményemet... De — —, tette hozzá elkomolyodva — egészen bizonyos-e benne, hogy azok a besték belémharapnak?

— Hogyne volnék, sziklaszilárdan meg vagyok róla győződve.

— Kell-e bizonyos diétát tartanom közben?

— Egyáltalában nem!

— És nem is fáj ?

— Nem, semmi esetre sem jobban, mint egy bolhacsípés.

— Bah, ha csak annyiból áll ! Balhám már volt elég. Tudja mit, doktor ? Igazán, előre örülök már. Úgy érzem, mintha a szerencse napfölkelését látnám. Oh, mily nagyszerű volna, ha egészen új emberként térhetnék vissza Kubába ! Ez az öröm jól esik a csontom velejéig.

A néger szabad folyást engedett örömének, én pedig ott ültem, összekulcsolva a kezem és egymás körül forgattam a hüvelykujjaimat.

— Az a sorvadásos izé az én saját különlegességem, mr ... Kánya vigye, most megint elfelejtettem a nevét ! ... De eddig csak házi-nyulakon végeztem a kísérleteimet, mert az emberek általában visszautasították azt a gondolatot, hogy kísérletezzenek rajtuk. De hát most itt van ön. Szerencse a tudománynak. Szabad-e hálásan megszorítanom érte a kezét ?

— Azt tartom, hagyjuk inkább, — felelte ;
— nagyon is erőt vett rajtam az öröm izgalma.

— Az ám, elfeledkeztem róla. De hallja csak, teljes oka is van reá, hogy örüljön, mert a neve híres lesz az egész világon.

Felnyitotta az óriási száját és homéroszi kacajban tört ki.

— Doktorom ! — kiáltotta. — Meghívom ma ebédre a Bristolba, az Universalba és a Franceba ... Nem szabad visszautasítania. Biztosítom, oly reklámot csinálok magának, hogy legalább húsz segédorvosra lesz szüksége, hogy lebonyolíthassa orvosi teendőit. Igen, ismertté fogom tenni a nevét az emberek közt.

Kiállok az utcák sarkára és kikiáltom a tömegnek, hogy ön az egyetlen igazi doktor a világon, sőt hogy ön a legnagyobb jóltevője az emberiségnek. És magasztalni fogom az újságokban az új gyógyító módszerét a sorvadás-pecsenyével meg a sorvadáslevessel.

— Nem, kedves uram! — kiáltottam ijedten — a világért ne tegye meg! Hiszen oly sok értelmetlen ember van a világon, s azok káromra használhatnák ki az egész históriát. Maradjon a dolog egyelőre kettőnk titka.

— Nem tudom, képes lesz-e türtőztetni magam, — felelte. — Hiszen azt sem tudom, hová legyek miatta. De kérem, édes doktorom, csak nem teszi fel, hogy bármiképpen kárt akarnék tenni önnek?

Fájó pillantást vetettem a méltatlan sorsra jutott szobaberendezésemre.

— Nem, természetes, hogy nem, — mondtam halkán.

Követte pillantásom irányát.

— Bah, ez a csörmelék! — mondotta. — Itt van húsz font, hogy helyreállítsák valamennyit. És itt van még öt ezért a látogatásért.

Azzal a zsebébe nyúlt és átnyújtott öt szép bankjegyet.

— Sok, — mondtam visszautasító mozdulattal.

— Ne ellenkezzék velem, hiszen oly borzasztóan örülök, — mondotta kérő hangon.

Arra aztán zsebredugtam a bankjegyeket. Nem mertem ellenkezni.

— Most pedig, édes doktor, elvárom az ebédre. A Bristolban kezdjük. Ott szoktam mindig

megvetni az ágyát. Pontban félnyolckor csengetnek az ebédre. Addig is ég vele, s még egyszer hálás köszönet! Oh, oh, mennyire boldog vagyok!

E szavakkal fogta a kalapját, barátságosan intett és eltűnt.

* * *

Pokov szünetet tartott és nagyot szippantott néhányszor a pipáján.

— Hát biz', kedveseim, — folytatta azután — voltaképpen most már nincs sok elmondanivalóm és semmiesetre sem jár különösebb élvezettel reám nézve; felújítani az emlékét azoknak a bosszúságoknak, melyeket a következő napokon le kellett nyelnem. Az a nagy számár persze nem tudta befogni a száját és rövid idő múlva híre ment az egész városban az én új gyógyítómódomnak. Elkerültek, mint a dögvészt. A szállókban nem adtak többé enni, mert attól tartottak, hogy befertőzők mindent a mikróbáimmal. A szolgálaim eszük nélkül hagytak faképnél, a barátaim pedig hűvösen visszavonultak tőlem. Két ifjú hölgy, akikkel jóformán már jegyben jártam, az utcán tüntetően elfordították a fejüket, mikor találkozottak velem. A postamester, ki máskor végtelenül előzékeny volt hozzám, szájához tartotta a zsebkendőjét, mikor levelet nyújtott ki nekem a tolóablakon, de nagyobb volt mindennél az a baj, hogy a fogadószobám üresen tátongott reggeltől estig. Senki sem akart többé tudni rólam. Ügyszólván kitették a szűrömet. A dolgot nem lehetett már visszacsinálni. Két héttel

utóbb szomorú, végső istenhozzádot mondtam a kedves házikómnak és kertemnek, amelyben sorfalat állt és meghajolt előttem a sok jácint. Sohasem látom viszont többé azt a házat és azt a kertet. Aztán Európa felé irányítottam lépteimet, még pedig...

Aközben, hogy Pokov még beszélt, mellettünk az ivóban hangos szóváltás keletkezett. Nem állapíthattam meg, hogy voltaképpen miről van szó, de az az egy egészen bizonyos volt, hogy nem különös tiszteletükről biztosították egymást a vitázó felek. Hallottam, hogy a fogadós közvetíteni igyekszik, de a fogadj' Istentől, mely erre a »jónap«-ra következett, megértettem, hogy a fogadós beavatkozását nem követte siker. Egy széket erőszakosan feldöntöttek, több pohár csörömpölve összetört. Aztán gyors, erélyes léptek zaja közeledett a szentélyünkhöz és az ajtó, erőteljes taszítás után, kinyílt.

A küszöbön egy hölgy állt, útiruhában. A kezében virágosra hímzett útitarisznyát tartott, formára olyat, mint aminőt a parasztlegények hordanak, mikor rövid időre benéznek a városba. A hölgy igen nagy és erős volt, de tulajdonképpen nem azok közül való, akiket elegánsnak szoktak mondani. Az ember hajlandó lett volna nőiruhába öltözött férfinak tartani, ha a széleskarimájú szürke nemezalapja alól nem omlott volna elő oly dús tömegben a pompás haja. Az arca vérvörös volt izgatottságában.

— Fjedóra! — kiáltotta Pokov, ki egyszerre oly sápadt lett, mint a kísértet.

— Fje-dó-ra! — ismételte meg újra.

Nem mondhatom el, hogy mit beszéltek a következő pillanatokban, mert a beszélgetést nekem érthetetlen nyelven folytatták; de azt hiszem, bizvást állíthatom, hogy becsületes égháború tört ki a mi régi barátunk feje fölött. Amennyire ismerem — pedig ismerem — az asszonyokat, tudom, hogy egészen másképp festenek, mikor elismerésüket akarják kifejezni. A pillantásuk olyankor gyöngédebb, a kifejezése szelídebb, a mozdulataik kevésbé hevesek szoktak lenni. Könnyen meglehet, hogy a hölgy valamikor angyal volt, de úgy, amint most viselkedett, semmi esetre sem volt az. A légieség eltűnt belőle. Lehet, — én nem tudom — hogy valamikor, leánykorában, karcsú volt, mint a lilium.

Valamennyien felálltunk.

— Ez... ez... ez itt a feleségem, — mutatta be a hölgyet Pokov; aztán helyet cserélt a márkival, ki az ajtótól legmeszszebb ült.

— Mélyen tisztelt nagyságos asszonyom, — mondotta Nyam-Nyam udvarias meghajlással — nagy öröömre szolgál, hogy itt, baráti körünkben üdvözölhetem.

Valamennyien meghajoltunk, épp úgy, mint Nyam-Nyam. Csak Ali-ben-Káim köszönt a maga módja szerint. De Pokovné nem méltatott bennünket egy pillantásra sem és úgy tett, mintha nem látná azt a széket, mellyel Nyam-Nyam udvariasan megkínálta.

— Ivánovics Iván, aljas fráter vagy, — mondotta nem egészen hibátlan németséggel. — Gyáva fajánkó, azt hitted, úgy-e, hogy könnyen

elpárologhatsz. Az alkalom mindenesetre kedvező volt. Igen, hasznodra akartad fordítani az állapotomat. A hites feleséged, akinek az Úr színe előtt megfogadtad, hogy tisztelni, becsülni fogod és holtáiglan hű leszel hozzá, aki agyongyötörte, sanyargatta magát érted és fájdalommal szülte a gyermekeidet, már nem volt eléggé a kedvedrevaló, nem! Az errevaló kacér nőszemélyek jobban tetszenek neked. Oh, belátok a lelkedbe.

— Fjedóra!

— Oh, hogyne, Fjedóra vagyok. Itt állok előtted, a te szegény, megcsalt, elámított hites feleséged, kit martalékul dobtál a gúnynak, a csúfságnak és a szóbeszédnek, akire ujjal fog mutatni városunkban minden gyermek. Igen, igen, a feleséged vagyok, akit gyalázatosan elhagytál ezekért... ezekért... a puhányokért.

— Nagyságos asszonyom! — szólalt meg Nyam-Nyam szerényen.

— Magával nem beszélek! — kiáltotta a hölgy és villámló pillantást vetett reá. — Ezzel a fajankóval beszélek itt. — És újra Pokovhoz fordult.

— De a gazda nélkül csináltad számvetésedet, Ivánovics Iván, te tökfilkó! Megfeledkeztél róla, hogy Oroszországban van rendőrség, megfeledkeztél róla, hogy ki vagyok én. Engem nem lehet az orromnál fogva vezetni. Megfeledkeztél róla, hogy nekem van erőm, végbevinni azt, amit egyszer a fejembe vettem. Követtem a nyomodat és országról-országra, városról-városra utánad utaztam. És most itt

vagyok. Megérted-e most már, hogy milyen tökfilkó voltál, Ivánovics Iván?

Ali-ben-Káim leplezetlen csodálattal bámult reá Pokov feleségére.

Pokov olyan volt, mint a paraszt, aki nyitvafelejtette a száját a viaszkalakok múzeumában. Mi többiek zavarodottan báméskodtunk egymásra. A helyzet határozottan kínos volt.

Pokov hitvese hangot váltott.

— Aztán megfeledeztél még egyről, Ivánovics Iván, — tette hozzá. — Megfeledeztél róla, hogy szerető feleséged vagyok.

Ez a fordulat kissé váratlanul következett be. Pokov kísérletképpen fölemelte a fejét. Aztán megjegyezte, — igaz, még nagyon bártortalanul: — De hiszen írtam neked, édes Fjedóra, hiszen megmagyaráztam őszintén és becsületesen, miért voltam kénytelen kivenni ezt a kis szabadságot.

— Írtál? Nem kaptam semmi levelet. Mondd, nem hazudsz?

A hangja már kissé szelídebb volt.

— Igaz, nagyságos asszonyom, — bátorodtam szerényen megjegyezni — az én kedves barátom hosszú, csillapítóporos levelet írt kegyednek.

A hölgy kissé bizalmatlanul nézett hol egyikünkre, hol másikunkra; de azért mindnyájunknak az volt a benyomása, hogy az égháború már elvonul. Nyam-Nyam sietett élni a kedvező pillanattal.

— Nagyságos asszonyom elfáradhatott és bizonyára éhes, — mondotta a rendelkezésére álló legmegnyerőbb mosolyával, s már el is

vette tőle ügyesen az útitárisznyáját, őt magát pedig valami titokszerű módon leültette.
— Nem esnék jó talán egy csésze tea?

— Konyakkal! — felelte a hölgy elszántan.

— Természetes, hogy konyakkal. A teát el sem lehet képzelni konyak nélkül és talán biszkvitet is parancsol?

— Süteményt tejszínhabbal! — jelentette ki Pokov kellemes hitvese.

Eközben Pokov lépésről-lépésre közelebb húzódott, s most már csak a hollandus tolokocsija választotta el a feleségétől.

— És hogy vannak a kedves kicsinyek? — kérdezte gyöngéden, és óvatosan az asztalra támasztotta a két kezét.

— Azokat a szegény, apátlan-anyátlan férgeket kérde? — felelte Pokovné és sajátságos csillámlás tűnt fel a szemében. — Oh igen, mielőtt útrakeltem, én jól elláttam őket. Én nem feledkeztem meg a kötelességemről.

— És a kis poronty?

— Húsz font súlya van. Igazi kis medvebocs, — mondotta Popovné boldogságtól ragyogó mosollyal.

És ekkor valami váratlan dolog történt. A szememnek úgy tűnt fel, mintha a hölgy feje eltűnnék egy kalácsnak két rétege közt. De hosszabb fontolgatás után arra a megállapításra jutottam, hogy Pokovnak két hatalmas keze volt, melyekkel barátunk beavatkozott, mert kedvezőnek látta az időpontot arra, hogy egy kis kedveskedéssel ezúttal végét vesse a hitestársi viszálynak.

— Drága Fjedórám! — kiáltotta örömtől

ragyogó arccal, s a fejét oly szilárdan tartotta a két mancsa közt, mint a csavarfogóban, s egyre-másra csókolgatta a szája közepén — egyetlen drága Fjedórám!

— Ámen! — mondotta Bobó ünnepélyesen. Aztán megérkezett a pincérleány a teával.

* * *

Ezzel be is fejezem a jelentést marokkói híveim nagy kongresszusáról. Másnap melegen elbúcsúztunk egymástól. Nem voltak jelek és nem váltottunk fölösleges szókat. Csak Hugh volt megilletődve és dűnnyögött valamit a válás fájdalmáról, az életnek örök és bús regéjéről, és a parányi emberekről, akik úgy hánykolódnak a sorsnak háborgó hullámain, mint a könnyű pehelylabda. De mint-hogy időközben kissé hozzászoktunk finom stílusához, nem lepett meg bennünket különösebben ezekkel a nyilatkozatokkal sem. — Aztán elindultunk Isten hírével, kiki a saját városába.

VEGE.

